

Uradni list

Evropske unije

C 374

Slovenska izdaja

Informacije in objave

Letnik 64

16. september 2021

Vsebina

I Resolucije, priporočila in mnenja

MNENJA

Evropski ekonomsko-socialni odbor

562. plenarno zasedanje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora (Interactio), 7. 7. 2021–8. 7. 2021

2021/C 374/01	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Intermodalni prevoz in multimodalna logistika – dopolnjevanje načinov prevoza pri prehodu na okolju prijaznejši promet (mnenje na lastno pobudo)	1
2021/C 374/02	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Izkoriščanje gospodarskih in družbenih priložnosti digitalizacije ter izboljšanje digitalne preobrazbe gospodarstva, zlasti MSP, s poudarkom na umetni inteligenci, osredotočeni na človeka, in podatkih (raziskovalno mnenje)	6
2021/C 374/03	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Nadgrajevanje vključujoče, varne in zaupanja vredne digitalizacije za vse (raziskovalno mnenje)	11
2021/C 374/04	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Izobraževanje odraslih (raziskovalno mnenje na zaprosilo slovenskega predsedstva)	16

III Pripravljalni akti

Evropski ekonomsko-socialni odbor

562. plenarno zasedanje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora (Interactio), 7. 7. 2021–8. 7. 2021

2021/C 374/05	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – Digitalni kompas do leta 2030: evropska pot v digitalno desetletje (COM(2021) 118 final)	22
2021/C 374/06	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Predlog uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o gostovanju v javnih mobilnih komunikacijskih omrežjih v Uniji (prenovitev) (COM(2021) 85 final – 2021/0045(COD))	28

SL

2021/C 374/07	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu in Svetu o novi strategiji financiranja za financiranje NextGenerationEU (COM(2021) 250 final)	33
2021/C 374/08	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – Akcijski načrt za evropski steber socialnih pravic (COM(2021) 102 final)	38
2021/C 374/09	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – Unija enakosti: strategija o pravicah invalidov za obdobje 2021–2030 (COM(2021) 101 final)	50
2021/C 374/10	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Priporočilo Sveta o vzpostavitvi evropskega jamstva za otroke (COM(2021) 137 final) – Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – Strategija EU o otrokovih pravicah (COM(2021) 142 final)	58
2021/C 374/11	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – Akcijski načrt za sinergije med civilno, obrambno in vesoljsko industrijo (COM(2021) 70 final)	66
2021/C 374/12	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – Pregled trgovinske politike – odprta, trajnostna in odločna trgovinska politika (COM(2021) 66 final)	73
2021/C 374/13	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Obnovljeno partnerstvo z južnim sosedstvom – Nova agenda za Sredozemlje (JOIN(2021) 2 final)	79
2021/C 374/14	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij: Oblikovanje Evrope, odporne proti podnebnim spremembam – nova strategija EU za prilagajanje podnebnim spremembam (COM(2021) 82 final)	84

I

(Resolucije, priporočila in mnenja)

MNENJA

EVROPSKI EKONOMSKO-SOCIALNI ODBOR

**562. PLENARNO ZASEDANJE EVROPSKEGA EKONOMSKO-SOCIALNEGA ODBORA
(INTERACTIO), 7. 7. 2021–8. 7. 2021****Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Intermodalni prevoz in multimodalna logistika –
dopolnjevanje načinov prevoza pri prehodu na okolju prijaznejši promet****(mnenje na lastno pobudo)**

(2021/C 374/01)

Poročevalec: **Stefan BACK**

Sklep plenarne skupščine	25. 3. 2021
Pravna podlaga	člen 32(2) poslovnika mnenje na lastno pobudo
Pristojnost	strokovna skupina za promet, energijo, infrastrukturo in informacijsko družbo
Datum sprejetja mnenja strokovne skupine	24. 6. 2021
Datum sprejetja na plenarnem zasedanju	7. 7. 2021
Št. plenarnega zasedanja	562
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	230/0/6

1. Sklepi in priporočila

1.1 Dolgoročne izvedljive rešitve za razvoj učinkovitega in trajnostnega multimodalnega prevoza in logistike ni mogoče doseči s finančnimi spodbudami ali regulativno podporo, temveč le z odpravljanjem težav, zaradi katerih je multimodalni prevoz dražji, počasnejši in manj zanesljiv od zlasti unimodalnega cestnega prevoza.

1.2 Takšen pristop bi bil gospodaren z viri tudi z regulativnega vidika, saj zanj ne bi bil potreben namenski regulativni okvir.

1.3 Za izboljšanje multimodalnega prometa EESO poleg tehničnih inovacij in rešitev težav s konkurenčnostjo priporoča tudi popolno internalizacijo zunanjih stroškov za vse načine prevoza, da bi zagotovili enake konkurenčne pogoje. Poziva k sprejetju resnih ukrepov za zaščito in/ali ponovno vzpostavitev evropskega sistema mešanih vlakov (s posamičnimi vagoni), povezavi strateške infrastrukture (npr. pristanišč) z železniškimi rešitvami, naložbam v industrijske stranske tire in vključitvi velikih logističnih podjetij v modalno preusmeritev njihovih tokov.

1.4 Za pošteno konkurenco med različnimi načini prevoza EESO priporoča družbeno vzorno ravnanje pri vseh načinih prevoza, s katerim bi zagotovili visokokakovostne prometne storitve, visokokakovostna delovna mesta in dobre socialne pogoje ter posledično enake konkurenčne pogoje za vse udeležence na trgu.

1.5 Sedanje slabosti, povezane z multimodalnim prevozom, so poleg dodatnih stroškov zaradi pretovarjanja in dodatnih transakcijskih stroškov dolg dostavni čas, zapletenost, večje tveganje in manjša zanesljivost, zaradi česar je multimodalnost težje uspešno uvajati.

1.6 Potrebni so ukrepi, s katerimi bi multimodalni tovorni promet postal konkurenčen sam po sebi in ki bi zagotovili učinkovite in nemotene multimodalne tokove tovarnega prometa, katerega stroški bodo enaki unimodalnemu prevozu.

1.7 Prav tako se morajo železnice bolje prilagoditi razmeram odprtega trga in odpraviti težave zaradi premajhne točnosti, zanesljivosti, predvidljivosti in prožnosti, saj te negativno vplivajo na multimodalne rešitve, ki vključujejo železnice.

1.8 Glede prevoza po celinskih plovih poteh se zdi, da so potrebne izboljšave v zvezi s čezmejnimi prevoznimi zmogljivostmi.

1.9 Za uspešno intermodalnost je ključna ustrezna terminalska infrastruktura. Za učinkovito rabo virov bi bilo koristno tudi, če bi se države članice dogovorile o sodelovanju pri načrtovanju terminalske infrastrukture v obmejnih regijah. Razdalja med terminali bi morala biti prilagojena povpraševanju, gostoti omrežja in drugim lokalnim razmeram.

1.10 V zvezi z javnim dolgom EESO priporoča, naj bodo javne naložbe v intermodalno infrastrukturo izvzete iz določb Pakta za stabilnost in rast tudi po krizi zaradi COVID-19.

1.11 Za učinkovito multimodalnost so pomembni dosledni predpisi, na primer o ravnanju z nevarnim blagom ob različnih načinih prevoza, ter reševanje drugih regulativnih in praktičnih vprašanj, ki lahko povzročijo težave pri menjavi načinov prevoza ali pri prevozu med državami članicami.

1.12 Številne težave, ki ovirajo intermodalni prevoz, je mogoče odpraviti s pametnimi digitalnimi rešitvami, kot so zmogljivosti spremljanja in sledenja, ter druge digitalne rešitve, ki omogočajo učinkovito upravljanje multimodalnih prometnih tokov.

1.13 Z uredbo (EU) 2020/1056 Evropskega parlamenta in Sveta ⁽¹⁾ o elektronskih informacijah o prevozu blaga bo od avgusta 2024 olajšana izmenjava zakonsko predpisanih informacij med gospodarskimi subjekti in organi prek digitalnih platform ter bodo izboljšani intermodalni prometni tokovi.

1.14 EESO poziva Evropsko komisijo, naj pri pripravi prihodnjega pregleda regulativnega okvira za intermodalni prevoz upošteva zgornje predloge in omogoči, da bo multimodalni prevoz v celoti odigral svojo vlogo v prometnem sistemu brez posebnih podpornih ukrepov.

2. Ozadje mnenja

2.1 V sporočilu Evropske komisije o strategiji za trajnostno in pametno mobilnost (COM(2020) 789) je poudarjeno, da je treba za spodbujanje okolju prijaznejših dejavnosti tovarnega prometa v Evropi temeljito prenoviti obstoječi okvir za intermodalni promet in ga spremeniti v učinkovito orodje. Poudarjena sta potreba po pregledu regulativnega okvira, vključno z Direktivo Sveta 92/106/EGS ⁽²⁾ o kombiniranem prevozu (v nadaljnjem besedilu: direktiva), in možnost uvedbe gospodarskih spodbud za dejavnosti in infrastrukturo. Spodbude bi morale temeljiti na spremljanju emisij.

⁽¹⁾ Uredba (EU) 2020/1056 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 15. julija 2020 o elektronskih informacijah o prevozu blaga (UL L 249, 31.7.2020, str. 33).

⁽²⁾ Direktiva Sveta 92/106/EGS z dne 7. decembra 1992 o ustanovitvi skupnih pravil za nekatere vrste kombiniranega prevoza blaga med državami članicami (UL L 368, 17.12.1992, str. 38).

2.2 Jedro strategije za trajnostno in pametno mobilnost je 90-odstotno zmanjšanje emisij toplogrednih plinov do leta 2050. Multimodalni prevoz ima pomembno vlogo v strategiji, katere cilj je zagotoviti okoljsko optimalno interakcijo med načini prevoza, vključno z zmanjšanjem prevlade cestnega tovornega prometa.

2.3 Strategija za trajnostno in pametno mobilnost prav tako poudarja pomen multimodalne logistike, tudi na mestnih območjih, in potrebo po učinkovitem načrtovanju, da bi se izognili praznim vožnjam, ter opozarja, da je treba tovarni promet vključiti v načrtovanje mobilnosti v mestih.

2.4 V strategiji za trajnostno in pametno mobilnost sta izpostavljena še problem pomanjkljive infrastrukture za pretovarjanje, vključno z notranjimi multimodalnimi terminali, in potreba po izboljšanju tehnologij pretovarjanja, med katerimi so multimodalna izmenjava podatkov in pametni sistemi upravljanja prometa za vse načine prevoza. Za reševanje teh vprašanj namerava Komisija dati na voljo finančna sredstva in usmerjati politike, med drugim na področju raziskav in inovacij. V zvezi s tem so lahko uporabna tudi pravila o državni pomoči za železniški promet.

2.5 Komisija v akcijskem načrtu, ki spremlja strategijo za trajnostno in pametno mobilnost, za leto 2022 načrtuje pregled regulativnega okvira za intermodalni prevoz, vključno z direktivo.

2.6 Komisija je v dokumentu iz leta 2017 (COM(2017) 648) predlagala spremembe direktive, pri čemer je poudarila, da so potrebni boljše usklajevanje med državami članicami pri gradnji intermodalnih terminalov in različne upravne poenostavitve, hkrati pa je še vedno nujen tudi promocijski pristop, vključno s posebnimi pravili o dostopu na trg, zlasti v zvezi s cestnim delom prevoza. Predlog je bil med zakonodajnim postopkom precej spremenjen, zato se je Komisija odločila, da ga umakne.

2.7 Vendar so lahko države članice v skladu z Uredbo (EU) 2020/1055 Evropskega parlamenta in Sveta ⁽³⁾, s katero je bila spremenjena Uredba (ES) št. 1072/2009 Evropskega parlamenta in Sveta ⁽⁴⁾, odstopale od posebnih pravil o dostopu na trg za cestni del prevoza in uporabljale običajne predpise o kabotaži.

3. Splošna priporočila

3.1 Dolgoročne izvedljive rešitve za razvoj učinkovitega in trajnostnega multimodalnega prevoza in logistike ni mogoče doseči s finančnimi spodbudami ali regulativno podporo, temveč le z reševanjem težav, zaradi katerih je multimodalni prevoz dražji, počasnejši in manj zanesljiv od zlasti unimodalnega cestnega prevoza.

3.2 Tovrstni pristop bi omogočil tudi opustitev zapletenih pravil, ki opredeljujejo kombinirani ali multimodalni prevoz in zagotavljajo, da so upravljavci upravičeni do finančne podpore ali zanje veljajo posebna pravila o dostopu na trg. Tako bi bil tudi z regulativnega vidika gospodaren z viri.

3.3 Za izboljšanje multimodalnega prometa EESO poleg tehničnih inovacij in rešitev težav s konkurenčnostjo priporoča popolno internalizacijo zunanjih stroškov za vse načine prevoza, da bi zagotovili enake konkurenčne pogoje. Poziva k sprejetju resnih ukrepov za zaščito in/ali ponovno vzpostavitev evropskega sistema mešanih vlakov (s posamičnimi vagoni), povezavi strateške infrastrukture (npr. pristanišč) z železniškimi rešitvami, naložbam v industrijske stranske tire in vključitvi velikih logističnih podjetij v modalno preusmeritev njihovih tokov.

3.4 Za pošteno konkurenco med različnimi načini prevoza EESO priporoča družbeno vzorno ravnanje pri vseh načinih prevoza, s katerim bi zagotovili visokokakovostne prometne storitve, visokokakovostna delovna mesta in dobre socialne pogoje ter posledično enake konkurenčne pogoje za vse udeležence na trgu.

⁽³⁾ Uredba (EU) 2020/1055 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 15. julija 2020 o spremembi uredb (ES) št. 1071/2009, (ES) št. 1072/2009 in (EU) št. 1024/2012 za njihovo prilagoditev razvoju v sektorju cestnega prevoza (UL L 249, 31.7.2020, str. 17).

⁽⁴⁾ Uredba (ES) št. 1072/2009 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 21. oktobra 2009 o skupnih pravilih za dostop do trga mednarodnega cestnega prevoza blaga (UL L 300, 14.11.2009, str. 72).

3.5 EESO poudarja, da so usposobljeni in motivirani delavci ter dobri delovni pogoji pomemben predpogoj za uspešen razvoj multimodalnega prevoza. Poziva k pregledu pravil o napotitvi, da bi upoštevali položaj zelo mobilnega železniškega osebja. Poleg tega priporoča enostavne, jasne in preverljive predpise ter ustrezen sistem za spremljanje skladnosti, da bi vsem delavcem v prometu zagotovili poštene delovne pogoje (usposabljanje, delovni čas in počitek, ustrezno raven znanja jezika, plačilo, zdravje in varnost pri delu, sodobne sanitarne prostore, ustrezna prenočišča itd.) ter da se zagotovita zdravje in poštena konkurenca.

3.6 Slabosti, povezane z multimodalnim prevozom, so poleg dodatnih stroškov zaradi pretovarjanja in dodatnih transakcijskih stroškov dolg dostavni čas, zapletenost, večje tveganje in manjša zanesljivost, zaradi česar je multimodalnost težje uspešno uvajati.

3.7 Nedavna študija⁽⁵⁾ kaže na precejšnje razlike v stroških med unimodalnimi (samo cestnimi) in intermodalnimi rešitvami. Dodatni stroški izhajajo iz dodatnega dela pri organizaciji multimodalnega prevoza (50–100 EUR na pošiljko), daljših tranzitnih časov (od 4 do 120 ur) s povprečjem 25 ur, kar povzroči dodatne stroške v višini 75–100 EUR na pošiljko, in pomanjkanja usklajenih postopkov dokumentiranja, kar povzroči izgubo v višini 5–150 EUR na pošiljko.

3.8 Kljub temu študija ugotavlja, da je finančna rentabilnost pri dolgih razdaljah mogoča, pri čemer – če niso všteti podporni ukrepi – kot prage navaja 595 km za železniški/cestni prevoz, 266 km za celinske plovne poti/cestni prevoz in 736 km za prevoz po morju na kratkih razdaljah/cestni prevoz.

3.9 Študija zlasti obžaluje pogosto pomanjkanje sistemov spremljanja in sledenja ter dejstvo, da je težko uporabljati dokumente v elektronski obliki ali pa to sploh ni možno.

3.10 Ocena učinka zakonodajnega predloga iz leta 2017 v zvezi z direktivo kaže, da skupni dodatni stroški za intermodalne prometne rešitve dosegajo skoraj 60 %, pri čemer je večji del posledica izvajanja, zamud, transakcijskih stroškov itd.⁽⁶⁾

3.11 Zato so očitno potrebni ukrepi, s katerimi bi multimodalni tovorni promet postal konkurenčen sam po sebi in bi rešili zgoraj navedene težave ter vzpostavili učinkovite in nemotene multimodalne tokove tovarnega prometa, katerega stroški bodo enaki unimodalnemu prevozu.

3.12 Pri tem je treba tudi poudariti, da se morajo železnice bolje prilagoditi razmeram odprtega trga in odpraviti težave zaradi premajhne točnosti, zanesljivosti, predvidljivosti in prožnosti, saj te očitno negativno vplivajo na multimodalne rešitve, ki vključujejo železnico.

3.13 Glede prevoza po celinskih plovnih poteh se zdi, da so potrebne izboljšave v zvezi s čezmejnimi prevoznimi zmogljivostmi.

3.14 Dodatne probleme povzročajo ozka grla, ki so posledica premajhnih zmogljivosti multimodalnih terminalov in logističnih vozlišč. V delovnem dokumentu služb Komisije SWD(2020) 331, ki je priložen strategiji za trajnostno in pametno mobilnost⁽⁷⁾, je ocenjeno, da so razdalje med terminali nad 300 kilometri, ki jih je na primer mogoče najti na Finskem in v delih Švedske, predolge, saj omejujejo možnosti za kratke cestne dele, dolge približno 150 km. Ob priznavanju bistvenega pomena ustreznih terminalskih zmogljivosti, zlasti vzdolž koridorjev jedrnega omrežja TEN-T, je treba kljub temu upoštevati, da mora biti razdalja med terminali povezana tudi z obsegom prometa v regiji in razlikami v gostoti omrežja v različnih delih Evrope.

3.15 Usklajevanje med sosednjimi državami članicami pri načrtovanju terminalov v obmejnih regijah je po drugi strani bistvenega pomena za učinkovito rabo virov.

⁽⁵⁾ TRT (2017) – Gathering additional data on EU combined transport – Final report (Zbiranje dodatnih podatkov o kombiniranemu prevozu v EU – Končno poročilo).

⁽⁶⁾ Delovni dokument služb Komisije – Ocena učinka SWD(2017) 362.

⁽⁷⁾ SWD(2020) 331.

3.16 V zvezi s tem gre opozoriti na ugotovitev iz nedavne študije ⁽⁸⁾, v kateri so bili preučeni učinki omejitev kabotaže na cestni del kombiniranega prevoza, in sicer, da je uporaba t. i. kombinirane kabotaže dokaj pogosta zaradi težav v zvezi z razpoložljivostjo in prožnostjo voznikov ter razlikami v stroških ter da bi omejitve tovrstne kabotaže lahko povzročile nekatere takojšnje negativne učinke za deležnike, med drugim vrnitev na unimodalni cestni prevoz in krčenje storitev železniškega tovornega prometa. Upravljalci terminalov medtem menijo, da bi z izboljšanjem produktivnosti terminalov in storitev dolgoročno izravnali morebitno zvišanje stroškov prevoza.

3.17 Prav tako je pomembno poskrbeti za doslednost predpisov, na primer o ravnanju z nevarnim blagom ob različnih načinih prevoza, ter razrešiti druga regulativna in praktična vprašanja, ki lahko povzročijo težave pri menjavi načinov prevoza ali pri prevozu med državami članicami.

3.18 Številne navedene težave se lahko odpravijo s pametnimi digitalnimi rešitvami. Primeri tega so zmogljivosti spremljanja in sledenja ter druge digitalne rešitve, ki olajšujejo učinkovito upravljanje multimodalnih prometnih tokov.

3.19 Z Uredbo (EU) 2020/1056 o elektronskih informacijah o prevozu blaga bo od avgusta 2024 olajšana izmenjava zakonsko predpisanih informacij med gospodarskimi subjekti in organi prek digitalnih platform ter bo razrešen vsaj del prej navedenega vprašanja standardne dokumentacije in elektronske izmenjave dokumentov.

3.20 Zato se zdi, da obstajajo možnosti za rešitev večine naštetih težav, ki otežujejo razcvet multimodalnega tovornega prevoza.

3.21 Za to pa je potrebna ustrezna terminalska infrastruktura. Za učinkovito rabo virov bi bilo koristno tudi, če bi se države članice dogovorile o sodelovanju pri načrtovanju terminalske infrastrukture v obmejnih regijah.

3.22 EESO v zvezi z javnim dolgom priporoča, da naj bodo javne naložbe v multimodalno infrastrukturo izvzete iz določb Pakta za stabilnost in rast tudi po krizi zaradi COVID-19.

3.23 Kot je bilo že poudarjeno, morajo zlasti železnice in terminali ob celinskih plovnihih poteh delovati bolj tržno usmerjeno.

3.24 Če bodo zgoraj navedeni problemi ustrezno rešeni, bo lahko multimodalni prevoz v celoti odigral svojo vlogo v prometnem sistemu brez posebnih podpornih ukrepov.

V Bruslju, 7. julija 2021

Predsednica
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Christa SCHWENG

⁽⁸⁾ Mobility Package 1 – Data gathering and analysis of the impacts of cabotage restrictions on combined transport road legs (Sveženj za mobilnost I – Podatki o analizi učinkov omejitev kabotaže na cestne dele kombiniranega prevoza), TRT Transporti e Territorio SRL.

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Izkoriščanje gospodarskih in družbenih priložnosti digitalizacije ter izboljšanje digitalne preobrazbe gospodarstva, zlasti MSP, s poudarkom na umetni inteligenci, osredotočeni na človeka, in podatkih

(raziskovalno mnenje)

(2021/C 374/02)

Poročevalka: **Antje GERSTEIN**

Zaprosilo	slovensko predsedstvo, 19. 3. 2021
Pravna podlaga	člen 304 PDEU
Pristojnost	strokovna skupina za enotni trg, proizvodnjo in potrošnjo
Datum sprejetja mnenja strokovne skupine	15. 6. 2021
Datum sprejetja mnenja na plenarnem zasedanju	7. 7. 2021
Plenarno zasedanje št.	562
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	217/0/1

1. Sklepi in priporočila

1.1 S sedanjo pandemijo smo spoznali, da bodo delo na daljavo, delo od doma in prožna ureditev dela vsaj do neke mere ostali nova normalnost, vendar se moramo zavedati, da bodo na naš način dela vplivali tudi digitalni poslovni modeli. Ti modeli morajo biti zasnovani tako, da bodo osredotočeni na ljudi in vrednote. V širšem družbenem smislu je izziv zagotoviti digitalno vključevanje skupin, ki so še posebej ranljive.

1.2 Dokončno vzpostavljen digitalni enotni trg EU naj bi po napovedih h gospodarskim rezultatom EU prispeval 415 milijard EUR na leto. Čeprav digitalna preobrazba prinaša podjetjem v EU veliko priložnosti, se številna pri čezmejni dejavnosti ne le soočajo s precejšnjo pravno negotovostjo, ampak so tudi izpostavljena velikemu tveganju, da bodo zaradi slabe dostopnosti ali pomanjkanja naložbenih virov, pa tudi nezadostnih znanj in spretnosti, zaostala za drugimi. To na splošno velja za številna MSP in vpliva zlasti na mikropodjetja.

1.3 Odprtost za tehnologijo pri urejanju novih digitalnih poslovnih modelov in aplikacij, kot je umetna inteligenca, in dostop do finančnih sredstev za inovacije, da bodo lahko MSP izkoristila prednosti tovrstnih novih digitalnih aplikacij, bosta med ključnimi dejavniki za uspeh evropskega digitalnega enotnega trga. EESO je izvedel študijo o umetni inteligenci in MSP, ki lahko prispeva koristna spoznanja ⁽¹⁾.

1.4 EESO je od leta 2017, ko je pripravil svoje prvo mnenje o umetni inteligenci, v ospredju razprave na tem področju in je v tem času na to temo objavil že več mnenj. Trenutno pripravlja mnenje o predlogu Evropske komisije za akt o umetni inteligenci, ki bo predstavljeno na septembrskem plenarnem zasedanju EESO, v njem pa bo med drugim pozornost namenjena zlasti opredelitvi umetne inteligence, saj je to pomemben element tega predloga.

2. Ozadje mnenja

2.1 Prihodnje slovensko predsedstvo Sveta EU je v skladu s svojimi predvidenimi prednostnimi nalogami predsedovanja pripravilo predloge, za katere je bil Odbor v pismu z dne 18. marca 2021 zaprosen za pripravo raziskovalnih mnenj. Ta politična področja EU so za predsedstvo še posebej pomembna.

⁽¹⁾ Boosting the use of Artificial Intelligence in Europe's micro, small and medium-sized enterprises (Spodbujanje uporabe umetne inteligence v mikro, malih in srednjih podjetjih v Evropi).

2.2 Obravnavano mnenje je torej odgovor na zaprosilo slovenskega predsedstva Sveta EU za pripravo raziskovalnega mnenja o gospodarskih in družbenih priložnostih digitalizacije.

2.3 V raziskovalnem mnenju je povzetih več tem, povezanih z digitalizacijo, ki so obravnavane v nedavno sprejetih mnenjih EESO ali v mnenjih, ki so še v pripravi. Mnenje ponuja odgovore na štiri vprašanja predsedstva v zvezi z aktom o upravljanju podatkov, aktom o digitalnih storitvah in aktom o umetni inteligenci. Vse druge pomembne informacije o teh temah so na voljo v ustreznih mnenjih ⁽²⁾ EESO.

3. Splošne ugotovitve

3.1 Kriza zaradi COVID-19 je pokazala na zaostanek EU na digitalnem področju in tudi njegov ogromen potencial. Zdaj se moramo bolj kot kdaj koli prej zavedati, da EU potrebuje močan digitalni enotni trg. To pomeni, da je treba okrepiti njene zmogljivosti na področjih, kot so računalništvo v oblaku, 5G in varna uporaba podatkov. Potrebne so naložbe v močno digitalno Evropo, da bo mogoče slediti globalnima akterjema ZDA in Kitajski.

3.2 Dokončno vzpostavljen digitalni enotni trg EU naj bi po napovedih h gospodarskim rezultatom EU prispeval 415 milijard EUR na leto. Napovedno vzdrževanje, digitalne platforme in kvantno računalništvo so le trije primeri, kako bodo digitalne tehnologije pomembno vplivale na digitalizacijo evropskega gospodarstva. Čeprav digitalna preobrazba prinaša podjetjem v EU veliko priložnosti, se številna pri čezmejni dejavnosti ne le soočajo s precejšnjo pravno negotovostjo, ampak so tudi izpostavljena velikemu tveganju, da bodo zaradi slabe dostopnosti ali pomanjkanja naložbenih virov, pa tudi nezadostnih znanj in spretnosti, zaostala za drugimi. To na splošno velja za številna MSP in vpliva zlasti na mikropodjetja.

3.3 S sedanjo pandemijo smo spoznali, da bodo delo na daljavo, delo od doma in prožna ureditev dela vsaj do neke mere ostali nova normalnost, vendar se moramo zavedati, da bodo na naš način dela vplivali tudi digitalni poslovni modeli. Ti modeli morajo biti zasnovani tako, da bodo osredotočeni na ljudi in vrednote.

3.4 Po pandemiji moramo v gospodarstvu poskrbeti, da mala in srednja podjetja v nekaterih najbolj prizadetih sektorjih (storitveni sektorji, kot sta maloprodaja in turizem) ne bodo v slabšem položaju zaradi previsokih potreb po naložbah (in porabe prihrankov po več kot enem letu pandemičnih razmer). Ta podjetja potrebujejo posebno podporo pri digitalni preobrazbi in nadaljnjem razvoju poslovnih modelov, kar se mora odražati v nacionalnih programih okrevanja, povezanih s skladom EU za okrevanje. Evropska komisija mora prevzeti usklajevalno vlogo, da ne bi prihajalo do razdrobljenosti med različnimi evropskimi skladi in da bi bili dejavnosti in projekti na tem področju (digitalna preobrazba MSP) racionalni.

3.5 Potreben je ustrezen politični okvir, ki bo MSP omogočil, da izkoristijo priložnosti, povezane z digitalizacijo. O urejanju bi morali razmisliti le takrat, ko je mogoče jasno predvideti nezaželen potek dogodkov. Inovacije in novi poslovni modeli potrebujejo nekaj prostora za svoj razvoj. Evropska podjetja, zlasti MSP, so zaradi prehitro sprejetih ali prestrogih evropskih predpisov v slabšem položaju glede na mednarodno dejavne gospodarske družbe drugod po svetu.

3.6 Kljub temu je v nekaterih panogah, zlasti v storitveni (npr. maloprodaja, turizem, gostinstvo), nujno potreben regulativni okvir za lažji boj proti dezinformacijam v digitalnem prostoru in ukrepanje denimo proti **lažnim ocenam**, ki so lahko za podjetja izredno škodljive. EESO je ta vprašanja, ki se še zlasti nanašajo na digitalne platforme, obravnaval v svojem nedavnem mnenju o aktu o digitalnih storitvah ⁽³⁾.

3.7 Vse hitrejši tehnični razvoj in digitalna preobrazba gospodarstva prinašata tudi nekatera tveganja, ki jih je treba upoštevati, če želimo v celoti izkoristiti njun potencial. Zato je treba poskrbeti, da bodo poleg tehnološkega napredka in digitalizacije zagotovljeni tudi mehanizmi za boj proti digitalni izključenosti še posebej ranljivih skupin.

⁽²⁾ Akt o upravljanju podatkov (UL C 286, 16.7.2021, str. 38), akt o digitalnih storitvah (UL C 286, 16.7.2021, str. 70), akt o umetni inteligenci.

⁽³⁾ Akt o digitalnih storitvah.

3.8 EESO je od leta 2017, ko je pripravil svoje prvo mnenje ⁽⁴⁾ o umetni inteligenci, v ospredju razprave na tem področju in je v tem času na to temo objavil že več mnenj ⁽⁵⁾. EESO se zavzema za takšen pristop k umetni inteligenci, kjer je nadzor v rokah človeka, tj. da človek ohrani nadzor nad umetno inteligenco v tehničnem smislu, prav tako pa ohrani zmožnost odločanja o tem, ali jo uporabiti v širši družbi ter kdaj in kako jo uporabiti. EESO je pozdravil evropsko strategijo za umetno inteligenco, ki je bila objavljena leta 2018, sporočilo Komisije o etičnih smernicah za zaupanja vredno umetno inteligenco in Komisijino potrditev sedmih zahtev za zaupanja vredno umetno inteligenco. EESO je tudi opozoril na vpliv umetne inteligence na delovna mesta, pomen pravega ravnovesja med urejanjem, samourejanjem in etičnimi smernicami ter vpliv umetne inteligence na potrošnike ipd.

3.9 EESO trenutno pripravlja mnenje o predlogu Evropske komisije za akt o umetni inteligenci ⁽⁶⁾. To mnenje bo predstavljeno na septembrskem plenarnem zasedanju Odbora. EESO zaenkrat še ne more podati uradnega stališča o aktu o umetni inteligenci, lahko pa poda nekaj razmišljanj o konkretnem vprašanju slovenskega predsedstva, ki se nanaša na opredelitev umetne inteligence v predlogu za omenjeni akt.

3.10 Kar zadeva vprašanje delovnega mesta, je treba kot temeljno načelo v času digitalizacije zagotoviti dostojno delo vsem zaposlenim. V podjetjih morajo biti zaposleni in njihovi predstavniki že na samem začetku vključeni v uvajanje umetne inteligence z neposrednim vplivom na zaposlene ter v odločanje o njeni uporabi. Zaposlene je treba vnaprej in pravočasno izobraziti za nova delovna mesta v digitalnem svetu dela.

4. Posebne ugotovitve

4.1 Slovensko predsedstvo meni, da je umetna inteligenca najpomembnejši vidik digitalizacije. Med drugimi zelo pomembnimi vprašanji sta vpeljevanje naprednih tehnologij v družbo in prehod na gigabitno družbo. EU si lahko z novimi tehnologijami, kot sta umetna inteligenca in podatkovno gospodarstvo, hitro opomore po krizi in postane vodilna svetovna digitalna družba.

4.2 Slovensko predsedstvo je EESO zaprosilo, da odgovori na štiri konkretna vprašanja:

- Z aktom o upravljanju podatkov se uvajajo novi poslovni modeli, kot je ponudnik storitev souporabe podatkov, ki bodo spodbudili uporabo podatkov. Kakšno je stališče EESO glede gospodarskih učinkov takih storitev?
- Z aktom o upravljanju podatkov se uvajajo organizacije za podatkovni altruizem, kar bo olajšalo ponovno uporabo podatkov, ki jih dajo na voljo fizične in pravne osebe. S tem bo omogočeno tudi zagotavljanje novih storitev, kot je zbiranje podatkov, ki jih ustvarijo fizične osebe, za namene v splošnem interesu. Kakšno je stališče EESO v zvezi s tem?
- Kakšno je stališče EESO o predlogu za ustrezno opredelitev umetne inteligence (vključeno v akt o umetni inteligenci, sprejet aprila 2021)?
- Kakšno je stališče EESO o aktu o digitalnih storitvah?

4.3 Z aktom o upravljanju podatkov se uvajajo novi poslovni modeli, kot je ponudnik storitev souporabe podatkov, ki bodo spodbudili uporabo podatkov. Kakšno je stališče EESO glede gospodarskih učinkov takih storitev ⁽⁷⁾?

4.3.1 EESO meni, da je akt o upravljanju podatkov koristen in potreben, saj so obdelava, shranjevanje in souporaba digitalnih podatkov gospodarsko, družbeno in civilno vse pomembnejši ter zajemajo posameznike, uprave in podjetja v zapletenem in razčlenjenem regulativnem okviru.

⁽⁴⁾ UL C 288, 31.8.2017, str. 1.

⁽⁵⁾ UL C 440, 6.12.2018, str. 1, UL C 440, 6.12.2018, str. 51, UL C 240, 16.7.2019, str. 51, UL C 47, 11.2.2020, str. 64, UL C 364, 28.10.2020, str. 87.

⁽⁶⁾ Akt o umetni inteligenci.

⁽⁷⁾ Akt o upravljanju podatkov.

4.3.2 EESO priznava koristnost združenega modela za upravljanje in izmenjavo podatkov in meni, da je zelo koristno orodje za nevtralno in skupno upravljanje podatkov. EESO v zvezi s tem spodbuja Komisijo in države članice, naj podpirajo mala in srednja podjetja pri pobudah za razvoj vzajemnih organizacij za upravljanje in izmenjavo podatkov.

4.3.3 Zadruga in oblike sodelovanja so posebej primerne za upravljanje dejavnosti posredovanja, izmenjave ali souporabe podatkov med državljani (delavci, potrošniki in podjetniki) in podjetji, saj omogočajo uskladitev interesov glede upravljanja podatkov med posamezniki, na katere se nanašajo osebni podatki, in združenimi imetniki podatkov – v tem primeru v lasti posameznikov, na katere se nanašajo osebni podatki – in bi lahko zagotovile skupno participativno upravljanje med državljani, podjetji in podjetniki, ki bi lahko imeli dvojno vlogo, in sicer bi delovali tako kot posredniki kot tudi uporabniki in prejemniki podatkov. Ta mehanizem bi lahko podprl vzdušje zaupanja in odprtosti, ki je pogoj za dobro upravljanje podatkov na evropskem enotnem digitalnem trgu.

4.4 Z aktom o upravljanju podatkov se uvajajo organizacije za podatkovni altruizem, kar bo olajšalo ponovno uporabo podatkov, ki jih dajo na voljo fizične in pravne osebe. S tem bo omogočeno tudi zagotavljanje novih storitev, kot je zbiranje podatkov, ki jih ustvarijo fizične osebe, za namene v splošnem interesu. Kakšno je stališče EESO v zvezi s tem ⁽⁸⁾?

4.4.1 EESO pozdravlja predlog za ureditev organizacij, ki se ukvarjajo z „altruističnim upravljanjem“ podatkov. Strinja se z določbo predloga, da morajo imeti take organizacije pravno naravo neprofitnih organizacij, ki si prizadevajo za cilje v splošnem interesu, in morajo biti predvsem avtonomne in neodvisne, zlasti od drugih organizacij, ki upravljajo podatke v komercialne ali profitne namene.

4.4.2 Te značilnosti v povezavi z vzpostavitvijo ustreznega javnega registra teh subjektov ustrezno odgovarjajo na potrebo po preglednosti, varstvu pravic ter interesov državljanov in podjetij, ki so povezani z altruistično izmenjavo podatkov. Tako se okrepi stopnja zaupanja vseh zadevnih subjektov.

4.5 Kakšno je stališče EESO o predlogu za ustrezno opredelitev umetne inteligence (vključeno v akt o umetni inteligenci, sprejet aprila 2021)?

4.5.1 EESO pozdravlja jasno sporočilo Evropske komisije v njenem nedavnem zakonodajnem predlogu o umetni inteligenci, da so temeljne pravice in evropske vrednote v središču evropskega pristopa k umetni inteligenci. V tem predlogu so upoštevana številna priporočila EESO iz preteklih let.

4.5.2 Kot odgovor na omenjeni predlog EESO trenutno pripravlja posebno mnenje, v katerem bo obravnavana zlasti opredelitev umetne inteligence, kakor je navedena v predlogu, saj je to pomemben element akta o umetni inteligenci.

4.5.3 EESO najprej poudarja, da je umetna inteligenca pravzaprav še vedno sporen pojem, saj nima splošno sprejete opredelitve. Ena od težav je, da se pravne opredelitve razlikujejo od povsem znanstvenih opredelitev, in sicer v tem, da mora biti izpolnjenih več različnih zahtev, kot so inkluzivnost, natančnost, celovitost, izvedljivost in stalnost, pri čemer so nekatere od njih pravno zavezujoče, nekatere pa veljajo za dobro regulativno prakso.

4.5.4 Akt o umetni inteligenci po eni strani ne obravnava zgolj tehnologije, ampak tudi, za kaj se tehnologija uporablja in kako. Po drugi strani pa vsebuje posebno opredelitev umetne inteligence, vključno s seznamom tehnik umetne inteligence, ki spadajo na področje uporabe uredbe. Zdi se, da je akt o umetni inteligenci vezan na dva načina razmišljanja. Vprašanje, ali je ta nekoliko ambivalenten pristop primeren za ustrezno obravnavo posebnih izzivov umetne inteligence in spodbujanje priložnosti, ki jih prinaša, bo podrobneje proučeno v prihodnjem mnenju EESO o predlogu za akt o umetni inteligenci.

⁽⁸⁾ Akt o upravljanju podatkov.

4.6 Kakšno je stališče EESO o aktu o digitalnih storitvah? ⁽⁹⁾

4.6.1 EESO pozdravlja predlog o enotnem trgu digitalnih storitev, predstavljen v času novih in inovativnih digitalnih storitev informacijske družbe, ki spreminjajo vsakdanje življenje državljanov EU ter vplivajo na njihove načine komuniciranja, povezovanja, potrošnje in poslovanja ter jih preobražajo.

4.6.2 EESO podpira prizadevanja Komisije, ki želi preprečiti, da bi prišlo do razdrobljenosti trga zaradi porasta nacionalnih pravil in predpisov, in poziva, naj se jasno poudari izčrpnost akta o digitalnih storitvah. To je priložnost za določitev svetovnih standardov za digitalne trge, ki lahko Evropo usmerjajo na poti v to novo obdobje, ter zagotovitev visoke ravni varstva in zaščite potrošnikov na spletu.

4.6.3 EESO poziva Komisijo in države članice, naj določijo razumen časovni razpored za organizacijo razprave in vključujočega javnega posvetovanja ter izvajanje uredbe in strategije. V ta proces je treba nujno vključiti socialne partnerje in organizacije civilne družbe, da bi vsem deležnikom zagotovili enake konkurenčne pogoje.

4.6.4 EESO pozdravlja ukrepe za izboljšanje preglednosti priporočilnih sistemov in oglaševanja, ki bi morali zagotoviti, da se potrošnikom prikažejo le oglasi, ki jih želijo.

4.6.5 EESO ugotavlja številne pomanjkljivosti v zvezi z načelom države izvora in poziva k skrbni proučitvi alternativnih metod, kot je načelo namembne države, zlasti pri vprašanjih s področij obdavčenja, dela in potrošnikov, razen če na ravni EU obstajajo strožji predpisi. S tem bi poskrbeli za pošteno konkurenco in najvišjo možno raven zaščite potrošnikov.

4.6.6 EESO se zavzema za razvoj primerne okvira, ki bo podjetjem omogočil, da jamčijo poštenost, zanesljivost in varnost svojih sistemov umetne inteligence, ob upoštevanju najvišje možne ravni varstva potrošnikov in delavcev.

4.6.7 Izjema od odgovornosti za storitve gostovanja bi se morala prenehati uporabljati le v primeru vsebine, ki je nedvomno nezakonita ali je bila kot nezakonita opredeljena v odločbi sodišča. EESO priporoča vzpostavitev pozitivne ureditve odgovornosti za spletne tržnice, ki bi se uporabljala v določenih okoliščinah.

4.6.8 EESO opozarja na zelo obsežno nalogo ustrezne uskladitve z vsemi pomembnimi instrumenti in pobudami v okviru širšega regulativnega pristopa k platformnemu gospodarstvu. Potreben je ustrezen pregled tega, kako bi bilo mogoče vključiti navedene različne vidike, ki vplivajo na akt o digitalnih storitvah.

4.6.9 Za EESO so obdavčenje, upravljanje podatkov, zaposlitveni status, delovni pogoji in varstvo potrošnikov pomembni dejavniki sedanje, včasih nepošteno konkurence v digitalnem gospodarstvu, ki si zaslužijo posebno pozornost ⁽¹⁰⁾.

V Bruslju, 7. julija 2021

Predsednica
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Christa SCHWENG

⁽⁹⁾ Akt o digitalnih storitvah.

⁽¹⁰⁾ UL C 367, 10.10.2018, str. 73.

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Nadgrajevanje vključujoče, varne in zaupanja vredne digitalizacije za vse**(raziskovalno mnenje)**

(2021/C 374/03)

Poročevalec: **Philip VON BROCKDORFF**Soporočevalka: **Violeta JELIĆ**

Zaprosilo	slovensko predsedstvo, 19. 3. 2021
Pravna podlaga	člen 304 Pogodbe o delovanju Evropske unije
Pristojnost	strokovna skupina za enotni trg, proizvodnjo in potrošnjo
Datum sprejetja mnenja strokovne skupine	15. 6. 2021
Datum sprejetja na plenarnem zasedanju	7. 7. 2021
Plenarno zasedanje št.	562
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	221/0/3

1. Sklepi in priporočila

1.1 Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO) priporoča hitro sprejetje vključujoče politike EU za digitalno upravo na temelju evropskega akcijskega načrta za e-upravo za obdobje 2016–2020, Talinske deklaracije o e-upravi ter Berlinske izjave o digitalni družbi in digitalni upravi, temelječi na vrednotah ⁽¹⁾. Svet v sklepih priznava, da imajo javne uprave še dodatno odgovornost za enako obravnavo državljanov, ki jim morajo jamčiti enake pravice dostopa do digitalne uprave.

1.2 EESO priporoča, naj vlade v prizadevanjih za vključenost pripravijo obsežne strategije, podpirne ukrepe in zakonodajo, ki bo primerna in sorazmerna. Tako bodo dosegle interoperabilnost, kakovost, osredotočenost na človeka, preglednost, varnost, zaščito in dostopnost javnih digitalnih storitev in proizvodov, pa tudi optimalen dostop do zdravja, izobraževanja ter gospodarskih in kulturnih priložnosti. Nacionalni, regionalni in lokalni organi se morajo čim hitreje digitalizirati in pospešiti uvajanje nove digitalne infrastrukture, vključno z omrežjem 5G.

1.3 EESO ugotavlja, da morajo vlade izvajati obsežne naložbe, če želijo doseči vključenost. Poleg tega se predpostavlja, da bo vključenost v načrtih držav članic za okrevanje in odpornost izredno pomembna za načrtovano digitalno preobrazbo. Pri tem se bodo uporabila sicer omejena sredstva iz Sklada za pravični prehod, ki je del instrumenta Next Generation EU, kot tudi sredstva iz programa za digitalno Evropo ter evropski strukturni in investicijski skladi (zlasti Evropski sklad za regionalni razvoj in Evropski socialni sklad plus).

1.4 EESO se zaveda, da digitalizacija podjetjem prinaša prednosti, vendar skriva tudi nevarnosti. Zato morajo vlade poskrbeti za primerno finančno podporo, tudi v okviru skladov EU, za podjetja vseh velikosti, predvsem pa za MSP. To jim bom pomagalo, da se bodo lahko uspešno prilagajala prehodu.

1.5 EESO hkrati priporoča, naj se pri uvajanju metod dela, kot je delo na daljavo, dosledno upošteva ravnovesje med poklicnim in zasebnim življenjem. Za nemoten prehod so odločilnega pomena socialni dialog ter podpora MSP in podjetjem socialne ekonomije, pa tudi spoštovanje pravic delavcev, vključno s kolektivnimi pogajani.

⁽¹⁾ To je v skladu s sklepi Sveta o oblikovanju digitalne prihodnosti Evrope (z dne 9. junija 2020), v katerih Svet „poziva Komisijo, naj pripravi predlog o okrepitev politike EU za digitalno upravo, ob upoštevanju e-vključevanja vseh državljanov in zasebnih akterjev, da bi zagotovil usklajevanje in podporo za digitalno preobrazbo javnih uprav v vseh državah članicah EU, vključno z interoperabilnostjo in skupnimi standardi za varen in čezmejen pretok podatkov in storitve javnega sektorja“.

1.6 EESO priporoča državam članicam, naj tesneje sodelujejo pri razvoju in potrjevanju digitalnih rešitev. Tako bo nastala mreža za izmenjavo primerov dobre prakse.

1.7 EESO priporoča tudi pregled vladnih politik in ukrepov v vsej EU, da se pomembni akterji vključijo v pripravo učinkovitih ukrepov, ki temeljijo na socialni pravičnosti. Pregled naj bi zajel tudi politike in finančne vire za spodbujanje digitalne preobrazbe. Nadalje EESO opozarja na nujnost, da se v prihodnjih letih bistveno poveča stopnja vpisa na izobraževalnih področjih, povezanih z naravoslovjem, tehnologijo, inženirstvom in matematiko.

1.8 EESO priporoča okrepitev akta o digitalnih storitvah in akta o digitalnih trgih, kar je pogoj za digitalno preobrazbo, ki potrošnikom vzbuja zaupanje in jim omogoča, da sprejemajo odločitve na resnično odprtem in konkurenčnem trgu. V aktu o digitalnih storitvah bi bilo treba jasneje opredeliti odgovornosti in jamstva platform, ki morajo biti bolj izvršljiva kot v sedanjem predlogu. V aktu o digitalnih trgih pa bi bilo treba prepovedati „temne vzorce“ in druge strukture izbiranja, ki niso nevtralne in prikrito vplivajo na vedenje potrošnikov.

1.9 Nenazadnje se EESO zaveda, da so digitalizacija, ekologizacija gospodarstev EU in predvsem cilji EU o ogljični nevtralnosti tesno povezani. Čeprav sta digitalna preobrazba in zeleni prehod ključnega pomena, EESO znova poudarja, da bi morale uvajanje digitalnih in zelenih tehnologij vedno slediti načelom enakosti in socialnega dialoga.

2. Splošne ugotovitve

2.1 Evropska družba se seli na splet. Zaradi pandemije COVID-19 je digitalizacija družbe še nujnejša, saj so državljani in podjetja med ukrepi zapore pogosto imeli na voljo le digitalne kanale.

2.2 Mnogi lastniki podjetij ugotavljajo, da se morajo bolj usmeriti v digitalni svet, če želijo dolgoročno uspešno poslovati. Ravno tako morajo delavci in javnost razumeti, kaj digitalizacija pravzaprav pomeni in kako vpliva na njihovo poklicno in vsakdanje življenje v podjetju ali javnem sektorju ali pa tudi enostavno v skupnosti. Kot je navedeno v Novi agendi za potrošnike, bi morali biti evropski potrošniki v jedru digitalne preobrazbe in v tem procesu sprememb ustrezno zaščiteni. Poleg tega jim je treba dati večjo odgovornost.

2.3 Za vlade v EU je nagla digitalizacija neizogibna in izvedljiva le z javnimi naložbami v digitalno infrastrukturo. Javni organi na lokalni, regionalni, nacionalni in evropski ravni se morajo razviti v prožne, odporne in inovativne organizacije, ki izkoriščajo prednosti digitalne preobrazbe, nastajajočih tehnologij in naprednih zmogljivosti, da lahko državljanom in podjetjem zagotavljajo vključujoče, nemotene, primerne, pregledne, varne in zaupanja vredne digitalne storitve, pri katerih je v središču človek.

2.4 Javne uprave, podjetja, delavci in splošna javnost se morajo prilagoditi tehnično osredotočenemu svetu, v katerem živimo, pri čemer jim je treba pomagati in, če je potrebno, kot alternativo ponuditi analogne rešitve. Pomembno je razumeti, kakšna je razlika med digitizacijo, digitalizacijo in digitalno preobrazbo.

2.5 Digitizacija pomeni pretvorbo fizičnih ali analognih informacij v digitalno obliko in je pomembna za delovanje podjetij in uprav ter število ur dela. Proces digitizacije sproži verigo dogodkov, ki lahko korenito optimizirajo delovne postopke katerega koli podjetja in javnega organa, rezultat pa so avtomatizirani poslovni in upravni procesi. To je tako za delavce kot javne uslužbence izziv.

2.6 Večina podjetij in javnih organov pri vsakodnevnih procesih uporablja osnovne metode digitizacije, vendar je mogoče storiti še veliko več za njeno učinkovito uporabo. Če naj bi se delavci, javni uslužbenci in splošna javnost uspešno prilagodili novim digitiziranim delovnim postopkom in procesom, je treba najprej pridobiti njihovo zaupanje. Na delovnem mestu ta prehod zahteva socialni dialog ter spoštovanje kolektivnih pogajanj. Prehod lahko močno vpliva na življenje delavcev, zato je treba že v zgodnji fazi procesa obveščati in organizirati posvetovanja. Ravno tako je treba tudi javnost ozaveščati o nenamernih posledicah preobrazbe.

2.7 Čeprav digitizacija na prvi pogled poveča učinkovitost podjetij in uprav (potencialne koristi so bile vedno preценjene), pa je treba zanjo vedno plačati ceno, na primer takrat, ko delavci ali javni uslužbenci postanejo odvečna delovna sila ali ko se ji javnost, predvsem starejši in invalidi, ne morejo dovolj hitro, ali pa sploh ne, prilagoditi. Zato je pomembno, da je digitalizacija dostopna vsem, ne glede na starost, spol, družbeno-gospodarski položaj in invalidnost. Podobno se lahko MSP znajdejo v slabšem konkurenčnem položaju, če ne morejo v korak z digitizacijo v svoji panogi, predvsem če tovrstni procesi zahtevajo visoke začetne stroške.

2.8 Drugi pojem, ki ga morajo podjetja, delavci in splošna javnost razumeti, je digitalizacija. Ta zajema širok nabor elementov in z uporabo digitalnih tehnologij pomaga spremeniti način dela podjetij. To vpliva na poslovne modele, komuniciranje v podjetju in z drugimi podjetji ter dejansko na celotno vrednostno verigo.

2.9 Digitalizacija ustvarja popolnoma nove tokove prihodkov, ki temeljijo na digitalni tehnologiji, in s tem odpira nove priložnosti za podjetja. Uvajanje po meri zasnovanih poslovnih aplikacij – od uporabe družbenih medijev do ponudbe naročniških podatkovnih storitev za stranke – je lahko za podjetja v prihodnje ključ do inovacij, rasti in širitve. Nove digitalne tehnologije, zlasti t. i. tehnologije SMACIT (socialne, mobilne, analitične, oblakovne in internet stvari), so velika priložnost za MSP, saj za velike in stare organizacije hkrati pomenijo priložnost in eksistenčno grožnjo.

2.10 Večletne raziskave rezultatov digitalnih preobrazb so pokazale, da je stopnja uspešnosti teh prizadevanj konstantno nizka in znaša manj kot 30 % načrtovane. V pred kratkim opravljeni študiji McKinsey z 263 sodelujočimi jih je samo 16 % navedlo, da je bila digitalna preobrazba njihove organizacije uspešna in je izboljšala rezultate. S tovrstnimi izzivi se soočajo tudi „pametne panoge“, kot so visoka tehnologija, mediji in telekomunikacije, pri katerih stopnja uspešnosti ne presega 26 %. Po drugi strani pa sodelujoči iz organizacij z manj kot 100 zaposlenimi 2,7-krat pogosteje poročajo o uspešni digitalni preobrazbi kot sodelujoči iz velikih organizacij z več kot 50 000 zaposlenimi.

2.11 Ne glede na velikost pa podjetja, v katerih so še vedno zakoreninjeni bolj tradicionalni procesi, tvegajo, da bodo manj konkurenčna in napačno je že vnaprej domnevati, da lahko vsa podjetja uspešno izvedejo digitalizacijo. Enako velja za delavce, zlasti v tradicionalnih dejavnostih.

2.12 Digitalizacija lahko pripomore k večji učinkovitosti podjetij, lahko jim prinese nove priložnosti za ustvarjanje prihodka ter jim pomaga zmanjšati ogljični odtis. Spodbudi lahko večjo mobilnost na trgu dela, poveča produktivnost in prožnost na delovnem mestu ter omogoči združljivost poklicnega in zasebnega življenja v primeru dela na daljavo kot med pandemijo COVID-19.

2.13 Toda stvarnost je lahko precej drugačna in vprašati se je treba, ali sta digitalizacija in zlasti delo na daljavo resnično izboljšala usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja. Čeprav se mnogi delavci zavzemajo za delo na daljavo, je bilo to pogosto uvedeno neorganizirano in je negativno vplivalo na delovne pogoje, predvsem zaposlenih mater in delavcev z nezadostnimi digitalnimi kompetencami. Zato se je treba upravičeno vprašati, ali digitalizacija briše meje med zasebnim in poklicnim življenjem. Čeprav lahko poveča uspešnost zaposlenih in podjetij, pa so njene posledice za družinsko življenje in morebiti za zdravje čisto druga zgodba. Orodja pametne inteligence, ki so se v naglici uvajala med pandemijo, so običajno povečala stres ter tveganja za zdravje in varnost delavcev.

2.14 Poleg tega se posamezniki vse bolj nagibajo k temu, da se ne „odklopijo“ od digitalnih delovnih postopkov. Ker delo na daljavo postaja pravilo v podjetjih in javnih službah, je izredno nujno, da poteka v okviru socialnega dialoga in kolektivnih pogajanj. Pravico do odklopa je treba priznati z instrumentom na ravni EU.

2.15 Končni vidik digitalizacije vpliva ne le na lastnike podjetij, temveč tudi na družbo na splošno. V zadnjih treh desetletjih, najbolj opazno pa v zadnjih desetih letih, je prišlo do dramatičnega premika k uvajanju digitalnih tehnologij v vseh socialnih okoljih in pri vseh človekovih dejavnostih. To je v veliki meri pripomoglo k nastanku t. i. „digitalnih potrošnikov“ in vse več ljudi se pri praktično vseh vidikih vsakodnevnega življenja zanaša na digitalizacijo. Digitalizacija počasi postaja podlaga za povezovanje organizacij vseh oblik in velikosti s strankami, vendar bi bilo napačno domnevati, da so vsi, ne glede na starost, zmožni slediti novemu digitalnemu razvoju.

2.16 To nas privede do razlikovanja med digitalizacijo in digitalno preobrazbo. Pri zadnji gre za preoblikovanje podjetij in družbenih dejavnosti v elemente digitalnega sveta, kot smo vsi na nešteto načinov izkusili med pandemijo, na primer s povečanim obsegom dela na daljavo.

3. Posebne ugotovitve

3.1 Sedanja digitalizacija naše družbe in gospodarstva se bo samo še nadaljevala in poglobljala. Čeprav obljublja dodatne družbene in gospodarske koristi, pa vzbuja tudi zaskrbljenost zaradi ločevalnega učinka na družbo in vprašanja, ali je vse več ljudi sploh digitalno izobraženih. Prelomne tehnologije na papirju spodbujajo socialno vključevanje in ne povečujejo vrzeli med digitalno izobraženimi in prikrajšanimi skupinami, toda kot že rečeno, stvarnost na licu mesta je lahko precej drugačna. Mnogi ljudje se enostavno ne zmorejo prilagajati hitremu tempu digitalne preobrazbe. To zlasti velja za starejše, invalide in ljudi, ki živijo na podeželju ter na odročnih območjih.

3.2 Čeprav je digitalizacija za vse nujna za povečanje učinkovitosti in produktivnosti ter za pospešitev družbeno-gospodarskega razvoja v svetu po pandemiji, pa mora biti digitalna preobrazba izvedena na pravilen način. To pomeni, da mora biti politika digitalne preobrazbe, tako za javni kot zasebni sektor, vključujoča, in da je treba za vsako ceno preprečiti izključenost posameznih družbenih skupin, kot so starejši, družbeno-gospodarsko prikrajšani, invalidi in osebe s podeželja.

3.3 Za vključenost morajo vlade pripraviti obsežne strategije in podporne ukrepe, da bi zagotovile interoperabilnost, kakovost, osredotočenost na človeka, preglednost, varnost, zaščito in dostopnost javnih digitalnih storitev in produktov, pa tudi optimalen dostop do zdravja, izobraževanja ter gospodarskih in kulturnih priložnosti. Javne uprave lahko pri tem uporabljajo digitalna orodja, da bi državljanke vključile v oblikovanje digitalnih javnih storitev in poskrbele za to, da takšne storitve izpolnjujejo potrebe in želje državljanov, ki jih uporabljajo.

3.4 Vključenost predvsem zahteva ogromne vladne naložbe in predpostavlja se, da bo v načrtih držav članic za okrevanje in odpornost izredno pomembna za načrtovano digitalno preobrazbo. Pri tem se bodo uporabila sredstva iz Sklada za pravični prehod, ki je del instrumenta Next Generation EU, kot tudi sredstva iz programa za digitalno Evropo ter evropski strukturni in investicijski skladi (zlasti Evropski sklad za regionalni razvoj in Evropski socialni sklad plus). Sicer so bili v primeru Sklada za pravični prehod izraženi pomisleki glede njegove ustreznosti za obvladovanje izzivov, ki jih prinašajo digitalna preobrazba in podnebne spremembe⁽²⁾. Tudi nacionalni, regionalni in lokalni organi se morajo digitalizirati in pospešiti uvajanje nove digitalne infrastrukture, vključno z omrežjem 5G.

3.5 Hitrost, razpon in obseg digitalne preobrazbe so takšni, kakršnih doslej še ni bilo. Nerealno je pričakovati, da bi se lahko vsa podjetja, MSP in podjetja socialne ekonomije hitro in uspešno prilagodila temu neprimerljivemu valu sprememb. Če podjetja ne bodo imela dovolj časa za prilagajanje in se jih ne bo podprlo z ustreznimi ukrepi, lahko preobrazba prinese ravno toliko žrtev kot zgodb o uspehu.

3.6 Ukrepi za pomoč podjetjem bi morali zajemati vzpostavljanje infrastrukture za podporo digitalne preobrazbe ter spremljajoč zakonodajni okvir, ki je sorazmeren in primeren za svoj namen. Poleg tega je pomembno, da države članice tesneje sodelujejo pri razvoju in potrjevanju digitalnih rešitev, kar bo privedlo do nastanka mreže za izmenjavo primerov dobre prakse. Drugi ukrepi bi lahko vključevali davčne olajšave za dodatno podporo naložb, ki jih morajo podjetja izvesti pri digitalni preobrazbi svojih dejavnosti in delovnih procesov.

3.7 Osnovni pogoj za zaupanja vredno digitalizacijo so trgi, ki potrošnikom vzbujajo zaupanje, ne manipulirajo z njimi in jim omogočajo sprejemanje odločitev v resnično odprtem in konkurenčnem okolju. To pa ni vedno stvarnost, če pomislimo na tržno koncentracijo na nekaterih področjih (družbeni mediji, aplikacije za komuniciranje, iskalniki, operativni sistemi ipd.) in na to, kako pogosto se kršijo pravice potrošnikov. EESO je v svojem mnenju o novi agendi za potrošnike (INT/922⁽³⁾) opozoril, da je treba tudi pravila o varstvu potrošnikov prilagoditi digitaliziranemu svetu. Izzivi, ki jih prinašajo nastajajoče digitalne tehnologije, kot so umetna inteligenca, internet stvari in robotika, zahtevajo okrepitev sedanje zaščite.

⁽²⁾ <https://www.epsu.org/article/proposed-transition-fund-really-just>

⁽³⁾ UL C 286, 16.7.2021, str. 45.

3.8 Še en osnoven pogoj za to, da bo digitalna preobrazba prinesla zelene rezultate, je, da se podjetja vseh velikosti, tudi podjetja socialne ekonomije, pripravijo nanjo. Sem med drugim sodijo podpora iz ustreznih finančnih virov in programi usposabljanja za lastnike malih podjetij in njihove zaposlene, da se seznanijo z najnovejšimi tehnologijami in priložnostmi, ki jih prinašajo. Poleg tega je treba na delovnem mestu na vseh ravneh obveščati o vseh vidikih uvajanja teh korenitih sprememb, nenazadnje pa tudi ozaveščati o nujnosti uvajanja novih načinov dela, obnašanja in komuniciranja v skladu z neprimerljivimi spremembami v organizacijski kulturi.

3.9 Digitalna preobrazba je povzročila precejšnje povečanje povpraševanja po digitalnih spretnostih v praktično vseh panogah, od proizvodnje do finančnih storitev in drugih. V bližnji prihodnosti bo to povpraševanje samo še naraščalo. Zato je nujno, da vlade in podjetja še naprej vlagajo v izobraževanje in usposabljanje za vse, vključno s poklicnim usposabljanjem, in poskrbijo za nemoteno digitalno preobrazbo s pravimi ljudmi na pravih mestih, da bi posamezniki in podjetja lahko izkoristili prednosti te preobrazbe. To bi moralo zajemati tudi izobraževanje o uporabi digitalnih platform.

3.10 Vse hitrejšo digitalno preobrazbo mora spremljati tudi bistveno povečanje stopnje vpisa na izobraževalnih področjih, povezanih z naravoslovjem, tehnologijo, inženirstvom in matematiko, v prihodnjih letih. Pridobivanje teh znanj je potrebno za podporo preobrazbe, premostitev razlik med spoloma in za oblikovanje prihodnje generacije inovatorjev. Izobraževanje na področjih naravoslovja, tehnologije, inženirstva in matematike bo poleg tega pomagalo spodbuditi gospodarstvo in ustvarjati delovna mesta.

3.11 Digitalna preobrazba je privedla do večje intenzivnosti dela in negotovosti zaposlitev, s tem pa resno ogroža zaščito, zastopanje in pravično obravnavo delavcev. V deklaraciji o prihodnosti dela, sprejeti leta 2019 ob stoti obletnici Mednarodne organizacije dela, se predlaga pristop k novi tehnologiji v svetu dela, ki je osredotočen na človeka. Vprašanje pa je, kako to preoblikovati v učinkovite politike, zakonodajo in ukrepe, ki ščitijo delavce in omogočajo ustrezno zastopanje. Zato bi bilo treba na ravni EU pregledati politike (in po možnosti tudi zakonodajo z vidika sorazmernosti in primernosti za namen) in ukrepe, ne le zaradi njihove skladnosti, temveč tudi zato, da se zainteresirane strani vključijo v pripravo politik, ki temeljijo na osnovnem cilju, tj. socialni pravičnosti.

3.12 Nenazadnje v nobeni razpravi o digitalizaciji za vse ni mogoče prezreti njene povezave z ekologizacijo gospodarstva EU in cilji EU glede ogljične nevtralnosti ter dejstva, da se v načrtih za okrevanje in odpornost daje poudarek pobudam, ki te cilje podpirajo.

3.13 Digitalna preobrazba in zeleni prehod bi morala potekati hkrati in sta nujna za spodbujanje inovacij po vsej EU. Med primeri je mogoče omeniti tehnologijo veriženja blokov, ki pomaga optimizirati dobavne verige, povečati učinkovitost in s tem zmanjšati rabo virov, hkrati pa slediti komponentam, proizvodom in materialom, kar spodbuja krožno gospodarstvo. Poleg tega lahko digitalne tehnologije pomagajo nevtralizirati ali nadomestiti emisije, katerih zmanjšanje je tehnično težavno ali drago. Čeprav sta digitalna preobrazba in zeleni prehod ključnega pomena, pa bi morala njuna izvedba, kot je poudarjeno v tem mnenju, vedno slediti temeljnemu načelu pravičnosti v družbi. Povedano drugače, vsi bi morali imeti možnost, da izkoristijo prednosti digitalne preobrazbe, na primer pri uporabi najnovejših tehnologij za pametne, nemotene in nevsiljive storitve na področjih energije, varnosti, mobilnosti, dobrega počutja in skupnosti, ki pomagajo dosegaati ogljično nevtralnost.

3.14 Zavedamo se, da je to težko doseči, toda ravno zato bi morali načrti za digitalizacijo, povezani z ekologizacijo gospodarstva EU, temeljiti na posvetovanju z več stranmi in analizi na podlagi socialnega dialoga in kolektivnih pogajanj, pri katerih so v središču srednje- in dolgoročni cilji, ki lahko spremenijo življenje Evropejcev.

V Bruslju, 7. julija 2021

Predsednica
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Christa SCHWENG

**Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Izobraževanje odraslih
(raziskovalno mnenje na zaprosilo slovenskega predsedstva)**

(2021/C 374/04)

Poročevalka: **Tatjana BABRAUSKIENĖ**

Zaprosilo	dopis slovenskega predsedstva Sveta, 19. 3. 2021
Pravna podlaga	člen 304 Pogodbe o delovanju Evropske unije
Sklep predsedstva	23. 3. 2021
Pristojnost	strokovna skupina za zaposlovanje, socialne zadeve in državljanstvo
Datum sprejetja mnenja strokovne skupine	21. 6. 2021
Datum sprejetja mnenja na plenarnem zasedanju	8. 7. 2021
Plenarno zasedanje št.	562
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	233/3/5

1. Sklepi in priporočila

1.1 EESO ceni, da se Evropska komisija v nedavnih pobudah, v glavnem v novem programu znanj in spretnosti za Evropo, bolj osredotoča na izobraževanje odraslih, usposabljanje ter pridobivanje znanj in spretnosti. Poziva k takojšnjemu oblikovanju in izvajanju dobro usmerjenih političnih ukrepov, ki jih morajo spremljati spodbude za podporo državam članicam, na kar je opozoril že v mnenju *Ustrezni izobraževalni sistemi za odpravo neskladja v znanju in spretnostih – kakšen prehod je potreben* ⁽¹⁾?

1.2 EESO poudarja, da morata hitro izumljanje in razširjanje novih tehnologij spremljati učinkovito izpopolnjevanje in preusposabljanje. Meni, da je učinek, ki ga ima kriza zaradi COVID-19 na evropsko družbo in gospodarstvo, še bolj izpostavil pomen učinkovitih ukrepov izobraževanja in usposabljanja ter visokokakovostnih delovnih mest za spodbujanje trajnostnega in pravičnega okrevanja in odpornosti družbe in gospodarstva, kar je ključno, da bo Evropa premagala posledice pandemije. Naložbe v izobraževanje odraslih ter razvijanje znanj in spretnosti so lahko odločilne za gospodarsko okrevanje in socialno Evropo.

1.3 EESO priporoča, naj Evropska komisija in države članice okrepijo politike na področju izobraževanja odraslih s celostnim pristopom ter izboljšajo dostopnost in kakovost izobraževanja in vključenost vanj, pri tem pa upoštevajo nacionalne pristojnosti in načelo subsidiarnosti. Politike naj izboljšajo v širšem smislu, pri čemer morajo razmisliti o učinkovitih strategijah za izpolnjevanje novih zahtev po znanjih in spretnostih, prilagojenih lokalnim potrebam. EESO poudarja, da je treba izboljšati pedagogiko in andragogiko na področju izobraževanja odraslih s kakovostnim osnovnim izobraževanjem, stalnim poklicnim razvojem ter boljšimi in pravičnimi delovnimi pogoji, pa tudi spodbudnim delovnim okoljem za pedagoge v izobraževanju odraslih.

1.4 EESO poudarja, da izobraževanje odraslim bistveno pomaga pri izboljševanju in pridobivanju državljskih veščin ter prevzemanju aktivne vloge v družbi. Vseživljenjsko učenje bi moralo za vse postati način življenja, saj bi tako premagali razlike in neenakosti v družbi. Tudi na delovnem mestu bi moralo postati stalnica. V zvezi s tem je več kot pomembno pojma znanja in spretnosti uporabljati in razumeti v širšem smislu, kadar govorimo o delovnem mestu, pri čemer je treba družbeno in zasebno življenje dojemati kot del celovitega procesa razvoja znanj in spretnosti.

⁽¹⁾ UL C 228, 5.7.2019, str. 16.

1.5 EESO poudarja pomen izobraževanja odraslih ter obžaluje, da ga institucije EU in številne države članice ne uvrščajo med politične prednostne naloge, čeprav je bistveno za izkoriščanje celotnega potenciala zaposlovanja in socialnega vključevanja ter za omogočanje odraslim, da so aktivni udeleženci na trgu dela in demokratični državljani. EESO priporoča, naj države članice okrepijo politiko, upravljanje in financiranje na področju izobraževanja odraslih v skladu z načeli Unescovih štirih stebrov izobraževanja ⁽²⁾, in sicer „učiti se, da bi vedeli, da bi znali delati, da bi znali živeti skupaj, in učiti se biti“. Da bo mogoče uresničiti cilj trajnostnega razvoja 4, je treba učinkovito podpreti civilno družbo, da se vzpostavi partnerstvo za ponujanje izobraževanja odraslih v priložnostnih in neformalnih oblikah ter se dejansko dosežejo ljudje.

1.6 EESO predlaga, naj Evropska komisija in države članice določijo dosegljive dolgoročne cilje in, ob upoštevanju regionalnih razlik, za vsako državo članico vzpostavijo sistem stalnega spremljanja udeležbe v izobraževanju odraslih ter visokokakovostnega in dostopnega vseživljenjskega učenja, vključno z usposabljanjem zaposlenih. Ta sistem bi moral zagotoviti, da bo imel vsakdo znanja, spretnosti, kompetence in odnos, ki jih Evropa potrebuje za pravično, povezano, trajnostno, digitalno in premožno družbo. Pomembno je tudi izboljšati raziskave in zbiranje podatkov na sektorski in nacionalni ravni o potrebah po znanjih in spretnostih ter o napovedovanju le-teh, da se posodobi izobraževanje odraslih, ki se soočajo s spremembami, izboljšajo podatki o naložbah držav članic v izobraževanje odraslih ter zagotovi pogosto spremljanje in zbiranje podatkov o učenju in usposabljanju zaposlenih. Socialni partnerji in civilna družba bi morali biti dejavno vključeni v izboljšanje nacionalnega zbiranja podatkov o znanjih in spretnostih, vključno z analizo, napovedovanjem in predvidevanjem potreb po njih.

1.7 Države članice morajo pospešiti izvajanje *Priporočila Sveta z dne 19. decembra 2016 z naslovom Poti izpopolnjevanja: nove priložnosti za odrasle* ⁽³⁾, da se vsem nizko usposobljenim in nizkokvalificiranim odraslim omogoči razvoj osnovnih znanj in spretnosti ter usmerjanje in motivacija, da se udeležijo usposabljanja za izboljšanje življenja in zaposljivosti. EESO poziva Evropsko komisijo in države članice, naj poskrbijo, da bo 80 odstotkov odraslih imelo osnovna digitalna znanja in spretnosti, in sicer tako, da jih podprejo, da brezplačno pridobijo tovrstna znanja in spretnosti, ter jih tako spodbudijo k pridobivanju kompetenc za delo in vsakdanje življenje.

1.8 EESO poudarja, da vsi odrasli, ne glede na kvalifikacije in socialno-ekonomsko okolje, potrebujejo podporo za dostop do kakovostnega in vključujočega vseživljenjskega učenja ter za potrjevanje svojih znanj in spretnosti ter kompetenc. Javni zavodi za zaposlovanje bi morali omogočiti lažji in boljši dostop do pravičnega in brezplačnega usmerjanja in svetovanja ter poskrbeti za to, da bodo vsi odrasli obveščeni o možnostih vseživljenjskega učenja ter da se bodo delavci zavedali, kako se bodo spreminjala delovna mesta ter katera znanja in spretnosti bodo potrebni za nova delovna mesta in naloge.

1.9 EESO poziva Komisijo in države članice, naj s socialnimi partnerji izvajajo kampanje za obveščanje in ozaveščanje odraslih in delavcev, na katere bo vplival zeleni in digitalni prehod, da bo delovna sila pridobila potrebna znanja in spretnosti. Komisija bi morala organizirati letne dogodke po zgledu evropskega tedna poklicnih znanj in spretnost, s pomočjo katerih bi odrasle ozaveščala o izobraževanju odraslih in nadaljnjem izobraževanju in jih motivirala k temu ter podprla nacionalne politike.

1.10 EESO opozarja na pomen subsidiarnosti v zvezi s politikami izobraževanja odraslih, ki morajo upoštevati vlogo nacionalnih in sektorskih socialnih partnerjev pri opredeljevanju potreb po znanjih in spretnostih ter upravljanju nacionalnih sistemov za financiranje in dostop do izobraževanja odraslih ter usposabljanja zaposlenih. EESO meni, da bi bilo treba z izvajanjem evropskega stebra socialnih pravic zagotoviti, da imajo vsa podjetja pravico in zmožnost oblikovati strategije za znanja in spretnosti za svoje potrebe po inovacijah ter v okviru zelenega in digitalnega prehoda podpirati pravičen prehod delavcev in kakovostno vajeništvo za mlade in odrasle. Smernice Sveta za zaposlovanje (2020) ⁽⁴⁾ jasno razlikujejo med zagotavljanjem pravice do usposabljanja in zagotavljanjem individualnih izobraževalnih računov kot enega od možnih orodij, ki državam omogoča, da se odločijo, kako bodo takšne pravice uresničevale. Individualni izobraževalni računi so orodja, ki bi lahko zagotovila pravico do usposabljanja. Vsi odrasli in delavci bi morali imeti – v skladu s kolektivnimi pogodbami in nacionalno zakonodajo – pravico do kakovostnega usposabljanja, plačanega študijskega dopusta, kvalifikacij, vrednotenja priložnostnega in neformalnega učenja ter kakovostnega in prožnega usmerjanja in

⁽²⁾ <https://en.unesco.org/themes/education/research-foresight/revisiting-learning>

⁽³⁾ UL C 484, 24.12.2016, str. 1.

⁽⁴⁾ Smernice za politike zaposlovanja.

svetovanja. Države članice EU morajo v sodelovanju s socialnimi partnerji vzpostaviti finančne mehanizme in orodja za lažji dostop odraslih, zlasti delavcev, do učenja in usposabljanja.

1.11 EESO opozarja države članice, naj odraslim, zlasti tistim iz prikrajšanega socialno-ekonomskega okolja, dajo enak dostop do vseživljenjskega učenja, ki bo ustrezalo njihovemu interesu za osebni ali poklicni razvoj. Mlade, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo (NEET), migrante in begunce ter prikrajšane in ranljive skupine je treba ciljno podpreti; enako velja za starejše, da se zagotovi aktivno in zdravo staranje. Odbor poziva Komisijo, naj poskrbi za to, da bo vidik izobraževanja nove strategije EU o pravicah invalidov zajemal učeče se vseh starosti, da bo izobraževanje odraslih fizično dostopno in brezplačno za vse invalide in osebe z učnimi težavami ter da bodo imeli učitelji na voljo usposabljanje o tem, kako prilagoditi svoje poučevanje in omogočiti tudi dostopnost spletnega pouka.

1.12 EESO poudarja, da je demokratično upravljanje ključnega pomena za sisteme izobraževanja in usposabljanja, vključno z učinkovitim socialnim dialogom in smiselnim posvetovanjem z organizacijami civilne družbe, da se podpre razvoj znanj in spretnosti pri vseh odraslih, zlasti delavcih in brezposelnih, hkrati pa izpolnijo cilji EU glede udeležbe v izobraževanju odraslih, kot so opredeljeni v akcijskem načrtu za evropski steber socialnih pravic, priporočilu Sveta o poklicnem izobraževanju in usposabljanju (PIU) ter izjavi iz Osnabrücka, in da se prispeva k prihodnji resoluciji Sveta o evropskem programu za izobraževanje odraslih. Odbor opozarja, da sta socialni dialog in interakcija med sindikati in delodajalci ključna za okrepitev dostopa do izobraževanja odraslih za vse, spodbujanje prožnosti in usmerjanja, usklajevanje usposabljanja s potrebami na trgu dela, zagotavljanje kakovosti usposabljanja in financiranje usposabljanja.

1.13 EESO poudarja, da morajo imeti vsi odrasli, zlasti delavci, boljši dostop do posodobljenih informacij o postopkih priznavanja in vrednotenja. To se lahko doseže z učinkovitim izvajanjem *Priporočila Sveta z dne 20. decembra 2012 o potrjevanju neformalnega in priložnostnega učenja* ⁽⁵⁾ ter zagotavljanjem, da so za sisteme vrednotenja v vseh državah EU na voljo zadostna javna sredstva. Delodajalci in sindikati lahko s priznavanjem usposabljanja pripomorejo k višanju ravni kvalifikacij delavcev ter prispevajo k njihovemu poklicnemu razvoju in pravičnemu prehodu na trgu dela. Vključevanje socialnih partnerjev v upravljanje izobraževanja odraslih, usposabljanje zaposlenih in sisteme plačnega študijskega dopusta je ključno, pri čemer je treba med socialnimi partnerji tudi spodbujati skupne ukrepe.

1.14 EESO poudarja, da sta izpopolnjevanje in preusposabljanje izjemnega pomena za podporo zelenemu in digitalnemu prehodu gospodarskih panog ter ju je treba obravnavati kot družbeno in gospodarsko odgovornost, da se zagotovi vključujoče usposabljanje za kakovostna delovna mesta ter pravičen prehod za vse. V podporo izpopolnjevanju in preusposabljanju delovne sile so potrebne v prihodnost usmerjene industrijske strategije, ki vključujejo učinkovite politike na področju znanj in spretnosti. Te strategije lahko pripomorejo k pravičnemu in socialno poštenemu prehodu na podnebno nevtravno gospodarstvo prek uravnoteženja trga dela, ki prispeva k vključujoči digitalizaciji in visokokakovostnim delovnim mestom. Podjetja potrebujejo učinkovito podporo za krepitev in financiranje svojih strategij za izpopolnjevanje in preusposabljanje delovne sile, da bi spodbudila inovacije. Hkrati je treba upoštevati splošne gospodarske in socialne interese. V kolektivnih pogodbah bi bilo treba določiti dostop do različnih oblik plačnega študijskega dopusta za osebne in poklicne potrebe delavcev. EESO opozarja države članice, naj z nacionalnimi ukrepi in kolektivnimi pogodbami čim prej uskladijo dostop delavcev do plačnega študijskega dopusta v okviru konvencije Mednarodne organizacije dela št. 140 o plačnem študijskem dopustu in naj s podporo socialnih partnerjev poskrbijo za to, da bo njeno izvajanje učinkovito.

1.15 EESO se zavzema za trajnostno nacionalno financiranje izobraževanja odraslih, dopolnjeno z učinkovito uporabo sredstev EU, tudi iz mehanizma za okrevanje in odpornost, da se v okviru digitalnega in zelenega prehoda gospodarstva podpreta gospodarska rast in odporna družba. To je mogoče doseči z zagotavljanjem kakovostnega in vključujočega izobraževanja vseh odraslih, vključno z brezposelnimi in drugimi osebami zunaj trga dela, pri čemer bi bilo treba poskrbeti, da bo usposabljanje na voljo in dostopno vsem delavcem. To zahteva jasno zavezo na evropski in nacionalni ravni, da se ustrezen delež razpoložljivih sredstev nameni spodbujanju razvoja sistematičnih in usklajenih sistemov izobraževanja odraslih, kar mora biti ključni del nacionalnih načrtov.

⁽⁵⁾ UL C 398, 22.12.2012, str. 1.

1.16 EESO poudarja, da je treba zagotoviti, da bosta izobraževanje odraslih in usposabljanje kakovostna, ustrezna, učinkovita in vključujoča. Države članice bi bilo treba spodbujati k temu, da poskrbijo za jasno opredelitev učnih rezultatov in ključnih kompetenc v vseh programih in učnih načrtih izobraževanja in usposabljanja zaposlenih, Evropska komisija pa bi si morala še naprej prizadevati za izvajanje Priporočila Sveta z dne 22. maja 2018 o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje⁽⁶⁾ in spodbujanje skupnih ukrepov socialnih partnerjev. Pomembno je izboljšati sisteme zagotavljanja kakovosti za izobraževanje odraslih in razširiti evropski referenčni okvir za zagotavljanje kakovosti poklicnega izobraževanja in usposabljanja (EQAVET) Evropske komisije, da bo veljal za izobraževanje odraslih, nadaljnje poklicno izobraževanje in usposabljanje, vajeništva in usposabljanje zaposlenih. Pri tem je treba misliti na to, da se potrebe gospodarstva, delodajalcev in delavcev prenesejo v programe in učne načrte izobraževanja odraslih.

1.17 EESO poziva države članice, naj podjetja in sindikate v največji možni meri vključijo v oblikovanje strategij za razvoj znanj in spretnosti za digitalni in zeleni prehod gospodarskih panog. Predlaga, da se okoljske politike povežejo z izobraževalnimi in sprejmejo nacionalne strategije za zelene spretnosti in kompetence, da bi se vsi odrasli v okviru vseživljenjskega učenja seznanili s podnebnimi spremembami, okoljsko odgovornostjo in trajnostnim razvojem; v ta namen naj bodo imenovani nacionalni koordinatorji.

1.18 EESO poziva Evropsko komisijo in države članice, naj okrepijo politike na področju izobraževanja odraslih, da bo kakovostno in vključujoče izobraževanje za življenjske veščine pravica vseh odraslih ter da se z odpravo neskladja v znanju in spretnostih ter z izboljšanjem upravljanja in financiranja izobraževanja odraslih, vključno z usposabljanjem zaposlenih, doseže in poveča cilj 60-odstotne letne udeležbe v izobraževanju odraslih. Evropsko komisijo poziva, naj v okviru delovne skupine ponovno vzpostavi odprte metode koordinacije med ministrstvi držav članic EU, ki so pristojna za izobraževanje odraslih, socialnimi partnerji in civilno družbo, ter zagotovi, da se bo plodno delo prejšnjih delovnih skupin o izobraževanju odraslih nadaljevalo. Poziva tudi k vzpostavitvi platforme za nacionalne koordinatorje za izobraževanje odraslih, socialne partnerje in deležnike, ki bi bila ločena od elektronske platforme za izobraževanje odraslih v Evropi (EPALE)⁽⁷⁾, ter k rednemu srečevanju teh akterjev v okviru mreže.

2. Ozadje mnenja

2.1 Zaradi koronavirusne krize, demografskih sprememb, digitalizacije trga dela in razogljčenja gospodarstva se delovna mesta in naloge močno spreminjajo. Že pred pandemijo se je napovedovalo, da se bodo na dveh od petih delovnih mest nekatere naloge spremenile in da se bo zaradi digitalizacije spremenilo 14 % delovnih mest (podatki Cedefopa). Do leta 2030 bi se lahko zaradi zelenega prehoda gospodarskih panog po vsem svetu ustvarilo do 20 milijonov delovnih mest (podatki OECD). Približno 128 milijonov odraslih⁽⁸⁾ – to je 46,1 % odraslega prebivalstva Evrope – potrebuje izpopolnjevanje in preusposabljanje. Digitalizacija, robotizacija, novi gospodarski modeli, kot je industrija 4.0, ter krožno gospodarstvo in ekonomija delitve vplivajo na nove zahteve po znanjih in spretnostih, zato bodo potrebni usklajeni ukrepi za dodatno spodbujanje izobraževanja odraslih v Evropi.

2.2 Voditelji držav EU so se 7. maja 2021 sestali na socialnem vrhu v Portu, da bi okrepili evropski steber socialnih pravic. Cilj ukrepov, predlaganih v akcijskem načrtu za evropski steber socialnih pravic, je ustvariti „številnejša in boljša delovna mesta“, spodbujati „znanja in spretnosti ter enakost“ ter izboljšati socialno zaščito in vključevanje. Voditelji so si zastavili cilje za leto 2030, npr. vsako leto bi se moralo vsaj 60 % odraslih izobraževati in vsaj 80 % odraslih bi moralo imeti vsaj osnovna digitalna znanja in spretnosti. Ti cilji se nanašajo na prvo načelo evropskega stebra socialnih pravic, ki določa, da ima vsakdo „pravico do kakovostnega in vključujočega izobraževanja, usposabljanja in vseživljenjskega učenja, da lahko ohrani in pridobi znanja in spretnosti, ki mu omogočajo polno udeležbo v družbi in uspešno obvladovanje prehodov na trgu dela,“ ter na pravice, navedene v četrtem načelu, vključno s podporo usposabljanju in prekvalifikaciji, zlasti dostopu mladih do nadaljnjega izobraževanja, vajeništva in pripravništva.

⁽⁶⁾ UL C 189, 4.6.2018, str. 1, https://ec.europa.eu/education/education-in-the-eu/council-recommendation-on-key-competences-for-lifelong-learning_sl.

⁽⁷⁾ <https://epale.ec.europa.eu/sl>

⁽⁸⁾ Cedefop: Empowering adults through upskilling and reskilling pathways. Volume 1: adult population with potential for upskilling and reskilling, februar 2020.

2.3 Izvajanje nedavnih političnih pobud Evropske komisije⁽⁹⁾ v zvezi z vseživljenjskim učenjem, izpopolnjevanjem in preusposabljanjem mora prispevati k doseganju ciljev evropskega stebra socialnih pravic glede izobraževanja odraslih, in sicer z učinkovitim socialnim dialogom s socialnimi partnerji in s posvetovanjem s civilno družbo. V skladu s Priporočilom Komisije (EU) 2021/402⁽¹⁰⁾ je treba sisteme izobraževanja odraslih dopolniti z učinkovitimi sistemi vseživljenjskega usmerjanja ter svetovalnimi dejavnostmi in dejavnostmi ozaveščanja, vključevanjem ranljivih skupin in uvedbo učinkovitih sistemov vrednotenja neformalnega in priložnostnega učenja za vse.

3. Splošne ugotovitve

3.1 Okrepljeno demokratično upravljanje na evropski in nacionalni ravni ter izkoriščanje potenciala socialnih partnerjev za prepoznavanje potreb po znanju in spretnostih ter izboljševanje vključevanja na trg dela sta bistvena za oblikovanje in izvajanje dostopnejših in kakovostnejših sistemov izobraževanja odraslih za izboljšanje življenjskih in socialnih veščin vseh, vključno z ozaveščanjem o trajnostnem razvoju, okoljski odgovornosti, demokratičnem državljanstvu, strpnosti in evropskih vrednotah. Pomembno je okrepiti politike na področju izobraževanja odraslih v širšem smislu in razmisliti o učinkovitih strategijah za izpolnjevanje novih potreb po znanjih in spretnostih.

3.2 Učinkovit socialni dialog s socialnimi partnerji in posvetovanje s civilno družbo sta bistvenega pomena za uspešno oblikovanje in izvajanje politik na področju izobraževanja odraslih. Socialni partnerji imajo ključno vlogo pri opredeljevanju potreb po znanjih in spretnostih ter posodabljanju profilov kvalifikacij, saj podjetja in delavci vsakodnevno doživljajo spremembe delovnih mest in nalog. Podjetja in delavci morajo biti v celoti vključeni v oblikovanje strategij za razvoj znanj in spretnosti za digitalni in zeleni prehod gospodarskih panog.

3.3 Da bi bili sistemi izobraževanja odraslih vsem bolj dostopni, so potrebne močne nacionalne strategije in nadaljnje politično sodelovanje med državami EU, zlasti med ministrstvi, socialnimi partnerji na področju izobraževanja in ustreznimi deležniki v civilni družbi. Za učinkovit dostop do izobraževanja odraslih in usposabljanja zaposlenih je pomembno povezati politike EU ter nacionalne, regionalne in lokalne politike. Poleg tega je treba povezati različna politična področja, da bi lahko izobraževanje odraslih izboljšali s socialno in okoljsko politiko, politiko za digitalizacijo in finančno politiko.

3.4 Ambiciozen cilj glede udeležbe v izobraževanju odraslih, določen v akcijskem načrtu za evropski stebel socialnih pravic, je mogoče doseči, če bo EU s pobudo, podprto s priporočilom Sveta, spodbudila vlade, da zagotovijo boljši dostop ter zadostno financiranje izobraževanja odraslih in usposabljanje zaposlenih z različnimi finančnimi orodji. EESO opozarja na svoje mnenje *Trajnostno financiranje vseživljenjskega učenja ter razvoja znanj in spretnosti zaradi pomanjkanja kvalificirane delovne sile*⁽¹¹⁾ in poudarja, da so trajnostne javne naložbe v izobraževanje odraslih ter učinkovite zasebne naložbe v usposabljanje zaposlenih osnovni pogoj za uspešnost ukrepov politike za socialno in ekonomsko vključevanje učečih se vseh starosti ter podporo podjetjem. Zato se morajo načrt okrevanja, instrument Next Generation EU in drugi skladi EU (npr. ESS+, Sklad za pravični prehod) uporabljati učinkovito in dosledno za podporo politikam izobraževanja in usposabljanja v okviru evropskega semestra.

3.5 EESO opozarja⁽¹²⁾, da je treba izboljšati znanja in spretnosti ter kompetence in odnos vseh Evropejcev do okolja ter da je treba obravnavati potrebe po znanju in spretnostih. Države članice EU morajo okoljske politike povezati z izobraževalnimi ter sprejeti nacionalne strategije za zelene spretnosti in kompetence, da bi vse odrasle v okviru vseživljenjskega učenja seznanile s podnebnimi spremembami, okoljsko odgovornostjo in trajnostnim razvojem ter zagotovile, da imajo tudi delavci zelene spretnosti in kompetence, potrebne za pravičen prehod gospodarskih panog.

⁽⁹⁾ Te pobude so sporočilo o programu znanj in spretnosti za Evropo za trajnostno konkurenčnost, socialno pravičnost in odpornost, Priporočilo Sveta z dne 24. novembra 2020 o poklicnem izobraževanju in usposabljanju (PIU) za trajnostno konkurenčnost, socialno pravičnost in odpornost (UL C 417, 2.12.2020, str. 1), sporočilo Podpiranje zaposlovanja mladih: most do delovnih mest za naslednjo generacijo, predlog priporočila Sveta *Most do delovnih mest – okrepitev jamstva za mlade* in akcijski načrt za digitalno izobraževanje 2021–2027.

⁽¹⁰⁾ Priporočilo Komisije (EU) 2021/402 z dne 4. marca 2021 o učinkoviti aktivni podpori zaposlovanju (EASE) po krizi zaradi COVID-19 (UL L 80, 8.3.2021, str. 1).

⁽¹¹⁾ UL C 232, 14.7.2020, str. 8.

⁽¹²⁾ UL C 56, 16.2.2021, str. 1.

3.6 Podpora za usposabljanje mora biti na voljo tistim, ki jo najbolj potrebujejo, kot so nizkokvalificirani delavci in delavci z netipičnimi oblikami zaposlitve. Usposabljanje zaposlenih in usposabljanje zunaj podjetja, ki pa ga financira podjetje, morata podpirati razvoj znanj in spretnosti, ki izpolnjujejo potrebe podjetij in delavcev. Za dostop vseh delavcev, ne glede na njihovo raven usposobljenosti in pogodbeni status, do izpopolnjevanja in preusposabljanja je treba skleniti sektorske in nacionalne sporazume ter sporazume na ravni podjetij, da se opredelijo potrebe po usposabljanju in določbe o njem. Skleniti je treba kolektivne pogodbe, da se delavcem prek različnih pobud zagotovi dostop do izobraževanja odraslih in plačanega študijskega dopusta.

3.7 EESO opozarja na *resolucijo Sveta o prenovljenem evropskem programu za izobraževanje odraslih*⁽¹³⁾ in poudarja, da si morajo države članice bolj prizadevati za izboljšanje kakovosti poučevanja na področju izobraževanja odraslih, in sicer s krepitvijo osnovnega izobraževanja in stalnega poklicnega razvoja s sodelovanjem učiteljev, z omogočanjem mobilnosti učiteljev, vodij usposabljanja in drugega osebja v izobraževanju odraslih ter z zagotavljanjem dobrih delovnih pogojev in podpornega delovnega okolja za pedagoge v izobraževanju odraslih. Potreben je učinkovit socialni dialog s sindikati, da bi se lahko dogovorili o ukrepih za večjo privlačnost poklica ter za boljše zaposlovanje in zadržanje zaposlenih na delovnih mestih.

3.8 Vzpostavitev evropske platforme za izmenjavo digitalnega gradiva in tečajev v okviru akcijskega načrta za digitalno izobraževanje 2021–2027 ter evropski standardi za mikrokvalifikacije so lahko koristni za izboljšanje dostopa do izobraževanja odraslih in zaupanja vanj. Učeči se potrebujejo celovite informacije o tem, ali bodo na tečajih pridobili polne ali delne kvalifikacije ali mikrokvalifikacije, kdo potrjuje in zagotavlja kakovost tečajev, ali in kako so priznani ter kako bi jih bilo mogoče pretvoriti v polne kvalifikacije.

V Bruslju, 8. julija 2021

Predsednica
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Christa SCHWENG

⁽¹³⁾ UL C 372, 20.12.2011, str. 1.

III

(Pripravljalni akti)

EVROPSKI EKONOMSKO-SOCIALNI ODBOR

562. PLENARNO ZASEDANJE EVROPSKEGA EKONOMSKO-SOCIALNEGA ODBORA
(INTERACTIO), 7. 7. 2021–8. 7. 2021

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – Digitalni kompas do leta 2030: evropska pot v digitalno desetletje

(COM(2021) 118 final)

(2021/C 374/05)

Poročevalec: **Gonçalo LOBO XAVIER**

Zaprosilo	Evropska komisija, 21. 4. 2021
Pravna podlaga	člen 304 PDEU
Pristojnost	strokovna skupina za enotni trg, proizvodnjo in potrošnjo
Datum sprejetja mnenja strokovne skupine	15. 6. 2021
Datum sprejetja mnenja na plenarnem zasedanju	7. 7. 2021
Plenarno zasedanje št.	562
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	207/0/3

1. Sklepi in priporočila

1.1 Načrt Evropske komisije za digitalni kompas do leta 2030 je nastal v kritičnem trenutku za EU in ves svet. Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO) pozdravlja to pobudo in cilj uporabe digitalnih tehnologij za izboljšanje življenja državljanov, ustvarjanje več delovnih mest, spodbujanje napredka in povečanje evropske konkurenčnosti. Pandemija je poudarila pomen in možnosti digitalnega razvoja ter potrebo po spremembah in spremenila naš način druženja in dela. EU mora te izzive ustrezno obravnavati. Strategija, načrt s konkretnimi cilji in sistem za merjenje napredka so nujni, da bi uresničili to, kar smo si zadali.

1.2 EESO meni, da morajo digitalne inovacije vedno varovati temeljne pravice ter zagotavljati zdravje, varnost in zasebnost (varstvo osebnih podatkov) vseh. Ključnega pomena je, da državljani razvoj in rast doživljajo kot nekaj pozitivnega za kakovost njihovega življenja. Učinki novih tehnologij, ki so nam v pomoč v našem vsakdanjem življenju, morajo biti pozitivni in pravično porazdeljeni, da bi resnično koristili družbi, pri čemer mora biti pravica do zdravja vedno najpomembnejša in na seznamu temeljnih pravic digitalnega državljanstva.

1.3 EESO poziva, da je treba povrniti zaupanje javnosti in izboljšati kibernetsko varnost in kibernetsko odpornost z „vgrajeno varnostjo“ vzdolž celotne digitalne vrednostne verige, ljudem zagotoviti boljšo izbiro in nadzor nad njihovimi podatki („podatkovna etika“) ter določiti odgovornost posrednikov v boju proti nezakonitim in škodljivim vsebinam.

1.4 Dostop do vseh ključnih evropskih in nacionalnih javnih storitev prek spleta je smotrni cilj. Kljub temu EESO opozarja, da nihče ne sme biti zapostavljen in da je treba podpirati tiste, ki ne morejo imeti takojšnje koristi od digitalizacije. Še vedno obstaja veliko državljanov, ki nimajo znanja in spretnosti niti potrebne strojne in programske opreme, da bi imeli korist od teh možnosti. EESO poziva Komisijo, naj podpre tiste, ki so v procesu prehoda.

1.5 EESO opozarja na potencialno ogromen primanjkljaj pri učenju, ki je lahko posledica neuravnoteženih naložb. Upoštevati je treba učinke digitalne revščine tako otrok kot starejših in posebno pozornost je treba nameniti resničnim tveganjem. Naložbe v infrastrukturo morajo spremljati naložbe v usposabljanje, da se zmanjšajo vrzeli.

1.6 EESO poudarja, da je treba ljudem pomagati pri poklicnem izpopolnjevanju in preusposabljanju. To bi bilo treba doseči z ustvarjanjem enakih možnosti s spodbujanjem javno-zasebnih partnerstev za poklicno izpopolnjevanje in preusposabljanje (sedanje delovne sile in učečih se odraslih) ter s spodbujanjem vseživljenjskega učenja za vse.

1.7 Po mnenju EESO je treba posodobiti izobraževanje za digitalno družbo. Bistveno je, da se digitalizacija izobraževalnih sistemov spodbudi s prilagoditvijo izobraževalnih vsebin digitalni dobi in da se ustvarijo javno-zasebni ekosistemi za izvajanje novih metod izobraževanja, ki so odprte in dostopne, da se vsem zagotovijo enake možnosti.

1.8 Digitalni razvoj s seboj prinaša tveganja goljufij, kršitev zasebnosti in pomanjkanja transparentnosti, kar bi lahko ogrozilo cilje, določene v obravnavanem dokumentu. EESO meni, da je treba ustvariti pogoje za preprečevanje takšnih tveganj in urediti odgovornost na ravni EU.

1.9 EESO poudarja, da je treba razmisliti o strategijah za obravnavo morebitnih izgub delovnih mest zaradi tehnologije. Že v svojih prejšnjih mnenjih je opozoril, da bosta umetna inteligenca in robotika nadomestili in spremenili delovna mesta – nekatera ukinili in ustvarili druga. Vsekakor mora EU zagotoviti, da imajo vsi delavci, ne glede na to, ali so zaposleni, samozaposleni ali navidezno samozaposleni, dostop do socialne zaščite v skladu z evropskimi socialnimi pravicami. Na vseh ravneh je treba spodbujati socialni dialog o teh vprašanjih, prednostna naloga pa mora biti uskladitev obveznosti in pravic s sedanjim digitalnim in platformnim gospodarstvom.

1.10 EESO meni, da mora biti za vključujoč in družbeno odgovoren digitalni prehod ter spopadanje z izgubo delovnih mest, zlasti v obdobju po pandemiji COVID-19, ena od prednostnih nalog evropski sklad, ki bo podprt predvsem z obdavčitvijo največjih tehnoloških podjetij, da bi z ustreznim usposabljanjem, poklicnim izpopolnjevanjem in preusposabljanjem pomagali delavcem, ki zaradi digitalizacije gospodarstva izgubljajo zaposlitev in svoja podjetja.

1.11 EESO poziva k usklajeni politiki, ki učinkovito obravnava izhodišče Evrope in se ujema s tehnološkimi in družbenimi premiki, ki smo jih opazili v zadnjih nekaj letih in ki so se zaradi pandemije še pospešili. Industrijska strategija, vključno s politiko konkurence in posebno sektorsko ureditvijo za varno povezljivost, je bistvenega pomena.

2. Splošne ugotovitve

2.1 EESO podpira načrt Evropske komisije za digitalni kompas do leta 2030 in evropsko pot v digitalno desetletje kot del širšega akcijskega načrta za spodbujanje evropskega gospodarstva in okrevanja družbe.

2.2 Kriza zaradi COVID-19 je pokazala visoko stopnjo odvisnosti od zunanje tehnologije in podatkovnih procesov, na kar je treba učinkovito in hitro odgovoriti. Prednosti Evrope na teh področjih je treba bolj izkoristiti in evropske državljanke bolj vključiti v to.

2.3 EESO poudarja, da pri tem nikogar ne smemo zapostaviti. Digitalna nepismenost v Evropi je še vedno visoka – po podatkih Komisije znaša 35 %, zato je treba odgovoriti na pomanjkanje dostopa do digitalnih virov. Zagotoviti je treba možnost stika z ljudmi v gospodarskih in upravnih odnosih. Ravno tako je treba zagotoviti, da prednosti digitalizacije ne bodo na voljo le nekaterim. Od digitalnega desetletja morajo imeti korist vsi.

2.4 Evropska podjetja, zlasti mala in srednja, je treba podpreti pri njihovih prizadevanjih za digitalizacijo in jim omogočiti, da konkurirajo na svetovni ravni. Kadar ima EU v lasti računalniške vire, kot so računalniki s kvantnim pospeševanjem, ali jih financira, mora biti dostop do njih pravično porazdeljen na podlagi objektivnih meril.

2.5 Kljub temu ambicije in javna sredstva sama po sebi ne bodo prinesla želenih rezultatov. Potrebujemo tudi usklajeno politiko, ki učinkovito obravnava izhodišče Evrope in se ujema s tehnološkimi in družbenimi premiki, ki smo jih opazili v zadnjih nekaj letih in ki so se zaradi pandemije še pospešili. Industrijska strategija, vključno s politiko konkurence in posebno sektorsko ureditvijo za varno povezljivost, je bistvenega pomena.

2.6 EESO pozdravlja vizijo razvoja digitalnega izobraževalnega in inovacijskega ekosistema ter poudarja, da se je treba za doseg tega cilja opreti na vrhunske evropske znanstvene in akademske ustanove.

2.7 Treba je okrepiti obstoječe javno in zasebno sodelovanje in ustvariti več sinergij za zagotovitev novega digitalnega dogovora, ki temelji na modelu upravljanja, v katerem so združeni socialni, okoljski in gospodarski vidiki, da bi dosegli dolgoročno trajnost, pravičen in vključujoč digitalni prehod.

2.8 EESO poudarja, da je treba razmisliti o strategijah za obravnavo morebitnih izgub delovnih mest zaradi tehnologije. Že v svojih prejšnjih mnenjih⁽¹⁾ je opozoril, da bosta umetna inteligenca in robotika nadomestili in spremenili delovna mesta – nekatera ukinili in ustvarili druga. Vsekakor mora EU zagotoviti, da imajo vsi delavci, ne glede na to, ali so zaposleni, samozaposleni ali navidezno samozaposleni, dostop do socialne zaščite v skladu z evropskimi socialnimi pravicami. Na vseh ravneh je treba spodbujati socialni dialog o teh vprašanjih. Sprejeti in usklajevati bi bilo treba ukrepe za podporo osebam, ki so postale tehnološki višek, po možnosti s sredstvi iz davka EU na podjetja, ki imajo največji dobiček v digitalnem gospodarstvu.

2.9 Ne smemo zanemariti vloge tveganega kapitala, borz in zasebnih naložb na splošno. Tehnološki razvoj v Evropi bodo usmerjala zasebna podjetja, EU pa bo lahko tekmovala na svetovni ravni le, če bo še naprej omogočala tovrstne naložbe. Pri vsem tem pa je treba ustrezno upoštevati socialne standarde.

2.10 Ambiciozni cilji glede povezljivosti bi morali iti z roko v roki z zavezo k bolj ugodnemu regulativnemu okviru, ki bi podpiral zasebne naložbe v omrežno infrastrukturo. Ključnega pomena bo uskladitev industrijske strategije EU in vizije vodilne vloge Evrope na področju digitalne povezljivosti s politiko konkurence in regulativno prakso za telekomunikacijski sektor.

2.11 Načrt za digitalno desetletje določa načrte za razvoj evropske lastne infrastrukture in zmogljivosti v oblaku, da bi preprečili prenos podatkov, ustvarjenih v Evropi, v tujino, kjer je trenutno shranjenih več kot 90 % evropskih podatkov. Evropa ne sme biti naivna in se mora še naprej boriti za večjo neodvisnost in za hranjenje podatkov svojih državljanov, zlasti občutljivih, znotraj svojih meja. V zvezi s tem je cilj načrta za digitalno desetletje, tj. 10 000 izredno varnih in podnebno nevtrálnih robnih vozlišč in vozlišč v oblaku, korak v pravo smer. Projekt GAIA X je treba pospešiti, da bo čim prej operativen.

2.12 EESO podpira zamisel o spodbujanju evropskega tehnološkega sektorja, da bi zmanjšali odvisnost od ameriških in kitajskih tehnoloških velikanov in nadoknadili zaostanek na področjih, kot so uvajanje 5G, izdelava čipov in ravnanje s podatki, vendar sviri pred pristopom protekcionističnega podatkovnega gospodarstva v Evropi. Spodbujati bi bilo treba mednarodna partnerstva in sodelovanje.

2.13 Da bi dosegli te cilje, bi bilo treba do leta 2030 na zadevnih področjih zaposliti 20 milijonov tehnoloških strokovnjakov (trenutno jih je 7,8 milijona). Leta 2019 je bilo od 7,8 milijona delavcev na področju IKT le 18 % žensk. Raznolikost v digitalnih sektorjih je bistvena in bo pripomogla k oblikovanju vizije sveta in njegovih izzivov, med drugim k zmanjšanju tveganj pristranskosti. Pozorno je treba spremljati cilj doseganja bolj uravnotežene zastopanosti spolov in spodbujati dostop žensk do naravoslovja, tehnologije, inženirstva in matematike. Socialni dialog je treba spodbujati na vseh ravneh (znotraj podjetja in industrije ter na nacionalni ravni), saj lahko prispeva k temu cilju. V državah članicah bi bilo

⁽¹⁾ UL C 440, 6.12.2018, str. 1.

treba spodbujati učinkovite kampanje, začeni z osnovnimi šolami, da bi dekleta spodbudili k izbiri znanstvenih in tehnoloških ved. Digitalni razkorak je velik izziv. Na številnih podeželskih območjih ni na voljo še niti 3G. Evropa in države članice bi morale zagotoviti spodbude za naložbe v podeželska območja, da nihče ne bo zapostavljen.

2.14 Te naložbe bi lahko spodbujale teritorialno kohezijo in regionalni razvoj ter ljudem, če tako želijo, omogočile, da živijo bolj izpolnjujoče življenje zunaj velikih mestnih središč (v t. i. pametnih vaseh, navedenih v sporočilu, ki je predmet tega mnenja). Delo na daljavo je treba razvijati s socialnim dialogom in kolektivnimi pogajanjmi na vseh ravneh, da se zaščitita zdravje in dobrobit delavcev.

2.15 EESO spodbuja Evropsko komisijo, naj oblikuje spodbude, da bi se ljudje preselili ven iz velikih mest, s čimer bi se spodbudil gospodarski in socialni razvoj podeželskih območij. To je mogoče doseči le, če se vzpostavi ustrezna infrastruktura, zlasti na področju telekomunikacij in prometa.

2.16 V naslednjem desetletju se je treba soočiti z velikimi okoljskimi izzivi in pri vseh ukrepih, sprejetih v zvezi s tem, bi bilo treba upoštevati tudi okoljski vidik. Poleg tega bi bilo treba digitalni kompas uporabiti kot dodatno orodje za doseganje ciljev evropskega zelenega dogovora in zmanjšanje vplivov na okolje.

2.17 Poleg tega morajo biti digitalne tehnologije transparentne, vključujoče, nediskriminatorne, poštene in nepristranske. Javne storitve postajajo vse bolj digitalne, zato je to še toliko bolj pomembno. Po podatkih Komisije ima 65 % evropskih državljanov osnovna digitalna znanja in spretnosti. Cilj je doseči 80 % do leta 2030. Vključevanje in podpiranje preostalih 20 % oseb (približno 90 milijonov državljanov v EU) je ključnega pomena za zmanjšanje revščine in izključenosti. Te osebe so običajno najrevnejše, najstarejše ali pa živijo na podeželju. Njihova ranljivost pri uporabi javnih in zasebnih storitev, ki postajajo vse bolj digitalizirane, pa bi se lahko še bolj povečala. EESO poudarja, da je treba zagotoviti možnost stika z ljudmi v gospodarskih in upravnih odnosih.

2.18 EESO v celoti podpira cilj, da bi bile vse ključne evropske javne storitve na voljo na spletu, zdravstvene kartoteke evropskih državljanov pa bi morale biti popolnoma digitalne, saj se pričakuje, da bo digitalno identiteto uporabljalo 80 % državljanov. Za to pa bodo potrebna tudi usklajena prizadevanja in politična volja vseh držav članic. EESO poziva k vključitvi organizacij civilne družbe, da bi dosegli ta cilj. Osnovne digitalne javne storitve bi morale biti načeloma brezplačne. Digitalizacija javnih storitev pa nikakor ne sme povzročiti večjih finančnih ovir za uporabnike.

3. Posebne ugotovitve

3.1 Zaradi vse večje digitalizacije življenja je treba posebno pozornost nameniti kibernetiki varnosti in dovednosti za goljufije, državljane pa je treba v zvezi s tem nujno izobraževati. Regulacija nosljive tehnologije je še posebej zaskrbljujoča in bi ji bilo treba nameniti posebno pozornost.

3.2 Evropska zakonodaja v zvezi z digitalnim gospodarstvom se hitro razvija. Državljanom in podjetjem je treba seznanjati z njihovimi pravicami in dolžnostmi na digitalnem področju. Nenehno si je treba prizadevati za konsolidacijo zakonodajnih pobud ter za lažje razumevanje in spoštovanje zakonodaje pri državljanih in podjetjih.

3.3 EESO pozdravlja redno spremljanje ciljev in sistem upravljanja, ki je predstavljen v tem sporočilu; večdržavni projekti so bistvenega pomena za uresničitev načrtane vizije.

3.4 EESO predlaga pripravo študij primerov v nekaterih sektorjih v državah članicah in tretjih državah za sprejetje in spodbujanje najboljših praks na evropski ravni. Spodbujati bi bilo treba regulativne peskovnike, ki zagotavljajo varen prostor za preskušanje novih poslovnih modelov in idej. Ambiciozno digitalno gospodarstvo mora vzpostaviti prilagodljiva in testna področja brez strogih mej.

4. Digitalno usposobljeno prebivalstvo in visoko kvalificirani strokovnjaki na digitalnem področju

4.1 EESO podpira cilj 20 milijonov zaposlenih strokovnjakov za IKT in konvergence med ženskami in moškimi⁽²⁾ (izhodišče za leto 2019: 7,8 milijona). Za to bodo seveda potrebne naložbe v ustrezne izobraževalne sisteme, ki lahko podprejo ta cilj.

4.2 Digitalizacija storitev svobodnih poklicev, ki so tesno povezane z javnim interesom, kot so zdravje, varnost, zakonodaja in življenjski standard, močno vpliva na družbo in zahteva nove poklicne in etične pristope⁽³⁾. Uspeh digitalizacije pa je odvisen tako od visoko usposobljenih strokovnjakov kot od digitalnih spretnosti in razumevanja uporabnikov, pacientov, strank in potrošnikov.

4.3 EESO poudarja vse večjo potrebo po poklicnem izpopolnjevanju in preusposabljanju ljudi ter spodbujanju vseživljenjskega učenja za vse.

4.4 Pandemija je spodbudila učenje na daljavo. Hkrati pa je postalo jasno, da je to povezano z velikim tveganjem primanjkljaja v pridobivanju znanja za otroke iz nižjih družbenih razredov. Pri uresničevanju akcijskega načrta za digitalne cilje do leta 2030 je treba posebno pozornost nameniti digitalni revščini.

5. Globalna vloga EU v digitalnem desetletju in enaki konkurenčni pogoji za MSP

5.1 Malim in srednjim podjetjem je treba nujno pomagati pri digitalizaciji z različnimi pristopi, poudariti pa je treba tudi, da so vir inovacij na področju digitalnih tehnologij.

5.2 Razvoj programske opreme je hitro rastoč podsektor v digitalnem procesu. Posebno pozornost je treba nameniti podpori inovativnim MSP. EESO podpira finančne mehanizme, ki lahko zagotovijo ustrezno podporo MSP, da se zagotovi nemoten prehod. Hkrati je treba zagotoviti kontinuiteto, tj. posodobitve na novejša različica, da uporabnikom ni treba nenehno vlagati v nove programe.

5.3 Kapital potrebujejo vsa podjetja, ne glede na to, ali so MSP, zagonska podjetja ali podjetja v razširitveni fazi. Cilji, določeni v dokumentu, poudarjajo nujnost vzpostavitve unije kapitalskih trgov, ki upošteva tržne rešitve in zmanjšuje odvisnost od bančnega financiranja in vnaprejšnje podpore, kar daje prednost prenosu prihrankov med različnimi državami članicami v iskanju najboljšega donosa, ter potrebo po odpravi davčnih olajšav za financiranje dolga. Inovativna podjetja potrebujejo lastniški kapital in obdavčitev, ki podjetnikov ne kaznuje preveč z mejnimi davčnimi stopnjami za njihove kapitalne dobičke.

6. Tveganja in zaščitni ukrepi

6.1 Prednostna naloga tega načrta mora biti tudi potreba po varnosti, predvidljivosti ter fizičnem in duševnem zdravju. Povečati je treba ozaveščenost ljudi o varnosti, pa tudi o tehnologiji, da bo mogoče izboljšati kakovost življenja in delovnih mest. V skladu s tem načelom EESO meni, da bi morala Evropska komisija izkoristiti priložnost, ki jo ponuja načrtovano letno spremljanje, da preveri, kaj evropski državljani menijo o spoštovanju svojih pravic in vrednot, s tem pa poskrbi za ustrezno varstvo pravice do zdravja.

6.2 EESO podobno priporoča, naj EU oblikuje posebno strategijo za spremljanje vsega elektromagnetnega onesnaževanja, ki ga povzročajo različne trenutno razpoložljive tehnologije, in z njo pospremi to novo industrijsko revolucijo. Elektromagnetne učinke bi nato lahko spremljali po vsej Evropi in na tej podlagi pripravili strokovno literaturo o tem vprašanju, da bo mogoče poskrbeti za zdravstveno stanje ljudi, ko bo končno na voljo evropski elektronski zdravstveni zapis in bo podatke možno navzkrižno primerjati. Tovrstno spremljanje bi moralo potekati v vseh državah članicah, ugotovitve pa bi se morale stekati v enotno evropsko bazo podatkov. Za izboljšanje zaupanja ljudi bi bila potrebna evropska politika na tem področju.

⁽²⁾ Kazalnik DESI 2b1. Delež žensk med zaposlenimi strokovnjaki za IKT znaša trenutno samo 18 %.

⁽³⁾ UL C 286, 16.7.2021, str. 8.

6.3 Digitalne tehnologije bi morale služiti evropskim državljanom, ki nikoli ne bi smeli biti obravnavani kot predmet ali zgolj vir podatkov. Upoštevati bi bilo treba obstoječe etične in tehnične smernice, kot so etične smernice za zaupanja vredno umetno inteligenco, ki jih je pripravila strokovna skupina na visoki ravni za umetno inteligenco.

6.4 EESO priporoča, da se glede na tveganja, ki jih predstavlja obdelava podatkov, sprejmejo ukrepi za zagotovitev, da se hranijo samo podatki, ki jih podjetje dejansko potrebuje, in da se ti podatki hranijo le toliko časa, kolikor je potrebno. Hkrati so inovacije, ki temeljijo na podatkih, ključni dejavnik konkurenčnosti v digitalnem okolju, zato bi si morali javni organi prizadevati za medsektorski regulativni okvir za izmenjavo podatkov, da bi omogočili izmenjavo podatkov, osredotočeno na uporabnika. Veljavni okvir mora spodbujati dostop do podatkov in biti osredotočen na interoperabilnost.

6.5 V okviru mehanizma za okrepanje in odpornost (RRF) je 20 % namenjenih digitalni poveztljivosti, 37 % pa zelenemu prehodu. Za to sta potrebna ambiciozna in usklajena vizija za evropsko telekomunikacijsko industrijo, zavezanost ugodnejšemu regulativnemu okviru, ki podpira zasebne naložbe v omrežno infrastrukturo, ter razvoj suverenih integriranih telekomunikacijskih storitev s tehnologijami v oblaku, na robu, za podatke in umetno inteligenco.

6.6 EESO meni, da je treba digitalni prehod uskladiti s prehodom na okolju prijaznejše gospodarstvo in upoštevati vpliv na okolje. Uporaba virov (vključno z redkimi viri) in s tem povezana poraba energije morata biti razumni. Na evropski ravni bi bilo treba zahtevati transparentnost ogljičnega odtisa storitev v oblaku, da bi lahko vse organizacije izračunale svoj digitalni ogljični odtis in pripravile načrte za njegovo zmanjšanje.

6.7 EESO poudarja, da je treba slediti hitremu razvoju tehnologije in poslovnih modelov ter si prizadevati za odpravo regulativnih vrzeli, zlasti tistih, ki bi lahko škodile potrošnikom in najbolj ranljivim državljanom.

V Bruslju, 7. julija 2021

Predsednica
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Christa SCHWENG

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Predlog uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o gostovanju v javnih mobilnih komunikacijskih omrežjih v Uniji (prenovitev)

(COM(2021) 85 final – 2021/0045(COD))

(2021/C 374/06)

Poročevalec: **Christophe LEFÈVRE**

Zaprosilo	Evropski parlament, 24. 3. 2021
	Svet Evropske unije, 11. 3. 2021
Pravna podlaga	člen 114 Pogodbe o delovanju Evropske unije
Pristojnost	strokovna skupina za enotni trg, proizvodnjo in potrošnjo
Datum sprejetja mnenja strokovne skupine	15. 6. 2021
Datum sprejetja mnenja na plenarnem zasedanju	7. 7. 2021
Plenarno zasedanje št.	562
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	204/0/1

1. Sklepi in priporočila

1.1 Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO) ugotavlja, da predlog Komisije prispeva k naslednjim ciljem:

- vzpostavitvi infrastrukture, povezane z odstranitvijo belih lis in širokopasovno povezljivostjo, ter uvajanju tehnologij naslednje generacije (5G),
- zagotavljanju visoke stopnje varstva potrošnikov in konkurence med operaterji mobilnih omrežij,
- oblikovanju „Evrope, pripravljene na digitalno dobo“, da se ovire za enotni trg ne bodo ponovno vzpostavile.

1.2 Odbor ugotavlja, da bo predlog prispeval k večji preglednosti na maloprodajni ravni z zagotavljanjem informacij, zlasti v pogodbenih pogojih, glede:

- kakovosti storitev gostovanja v EU,
- komunikacij o storitvah z dodano vrednostjo, vrsti storitev, za katere se lahko zaračunajo višje cene, in podobnih informacijah v „sporočilu SMS o povezavi v omrežje“, poslanem ob vstopu v novo državo,
- različnih načinov dostopa do služb za pomoč v sili med gostovanjem.

S predlogom se bo splošneje gledano povečala raven varstva potrošnikov.

1.3 Ker je študija pokazala, da je razpoložljivost lokalnega omrežja med gostovanjem običajno slabša, je cilj predloga zagotoviti, da se storitve gostovanja (gostovanje kot doma) zagotavljajo pod enakimi pogoji, kot če bi se uporabljale doma, z neomejenim dostopom do zadnjih generacij in omrežnih tehnologij, ki so na voljo za gostovanje. Če je razlog za to slaba kakovost lokalne infrastrukture, EESO priporoča povečanje naložb vanjo, zlasti v smislu izboljšanja pokritosti belih lis, pa tudi uvedbo minimalnih meril, ki jih morajo operaterji postopoma doseči, da bodo potrošniki lahko v celoti izkoristili te storitve.

1.4 Dobrodošlo je tudi znižanje najvišjih cen (*pricecaps*), ki jih obiskana omrežja lahko zaračunajo gostujočim operaterjem, vendar je obseg znižanja nezadosten glede na razliko med zaračunanimi cenami in dejanskimi stroški gostovanja v obiskanem omrežju. To povečuje stroške osnovnih naročnin za potrošnike in slabi konkurenčnost operaterjev virtualnih mobilnih omrežij (*mobile virtual network operator – MVNO*), ki morajo kupiti storitve gostovanja pri glavnih mobilnih operaterjih. Močno se povečuje zlasti poraba podatkov. Da bi preprečili negativne učinke povečanja za operaterje virtualnih mobilnih omrežij in male operaterje mobilnih omrežij, se morajo veleprodajne zgornje meje zniževati sorazmerno s povečevanjem porabe.

1.5 EESO bi moral podpreti prednostno možnost v predlogu, tj. „možnost 3 – vzdržni in resnični RLAH (gostovanje kot doma)“, ter zagotoviti večje znižanje najvišjih cen od tistega v predlogu.

1.6 Čeprav se s predlogom uredbe povečuje preglednost tarif za dodano vrednost z ustvarjanjem številskih območij storitev z dodano vrednostjo, tako da se vzpostavi centralizirana podatkovna zbirka EU, ki bi bila dostopna operaterjem za ta številka območja, Odbor priporoča, da se vanj vključi možnost prekinitve storitve, kadar je ta vzpostavljena na goljufiv način (s kratkim klicem z enkratnim zvonjenjem oziroma *ping-call*), na podlagi opozorila pravosodnih ali policijskih organov, obenem pa se zagotovijo pravna sredstva za izvajalce teh storitev.

1.7 Čeprav se uredba pri opisu uporabe gostovanja sklicuje na „pošteno uporabo“, Odbor obžaluje, da ne določa nobenih omejitev ter ne obravnava pravil politike poštene uporabe za neomejene tarifne sheme niti cen mednarodnih klicev, ne glede na to, ali uporabnik gostuje ali ne. Odbor predlaga, da se črta besedilo „ob upoštevanju poštene uporabe“ zaradi nejasnosti njegovega področja uporabe, saj operaterji ta argument trenutno uporabljajo za močno omejevanje uporabe pavšalnih cen gostovanja.

1.8 Kar zadeva opozorila o porabi ob približevanju mejni vrednosti, ki jo določi potrošnik ali operater, Odbor priporoča, da se od operaterja zahteva, da potrošnika ponovno opozori vsakič, ko je meja porabe, določena za prvo opozorilo, znova prekoračena, zlasti med istim klicem ali uporabo podatkov.

1.9 Odbor opozarja zlasti na situacije, ko se mobilne naprave uporabljajo na čezmejnih območjih z državami, ki niso članice EU, pri čemer priporoča, da:

- se od operaterjev, ki delujejo na območjih Evropske unije, zahteva ločena navedba cene za gostovanje EU RLAH, razširjena na te države ali sosednje geografsko območje,
- se s temi državami, ki mejijo na države EU, sklenejo mednarodni sporazumi o razširitvi gostovanja EU RLAH.

1.10 Odbor ugotavlja, da je bil del študije in posvetovanj za revizijo uredbe EU opravljen pred krizo zaradi COVID-19. Zaradi te krize so se drastično omejila potovanja znotraj Evrope, razširila pa se je uporaba orodij za delo na daljavo in udeležbo na univerzitetnih predavanjih na daljavo, zlasti za študente programa Erasmus+.

1.11 Odbor ugotavlja, da je v Evropski uniji še vedno mnogo območij, ki nimajo dostopa do širokopasovne povezave prek krajevne zanke, in zlasti opozarja na prenizko zmogljivost, da bi zadostili povpraševanju, ki ga ustvarjajo te videokonference zaradi visoke porabe podatkov, ne glede na to, ali gre za gostovanje ali ne.

1.12 Odbor priporoča znatno okrepitev strategije za pokritost ozemelj s širokopasovnimi optičnimi povezavami in zmožnost zagotavljanja širokopasovnih povezav, pa naj gre za krajevno zanko ali mobilno omrežje.

1.13 EESO priporoča izvajanje uredbe EU s ciljem, da Evropska unija postane enotno območje zaračunavanja na enotnem trgu, kar bo potrošnikom, ki imajo sklenjeno naročniško razmerje v Evropi, omogočalo klice in porabo podatkov po „lokalni“ tarifi na vse mobilne in stacionarne telefonske številke z enako hitrostjo in dostopom do infrastrukture, ne glede na odhodno ali dohodno državo klica.

1.14 Odbor je zaskrbljen zaradi predlagane spremembe metodologije za revizijo najvišjih veleprodajnih cen z delegiranim aktom in priporoča celovit zakonodajni pregled, ki bi upošteval družbene vidike razvoja gostovanja.

2. Kratka vsebina predloga Komisije

2.1 Cilj predloga je podaljšati uporabo Uredbe (EU) št. 531/2012 Evropskega parlamenta in Sveta ⁽¹⁾, ki preneha veljati 30. junija 2022. Predlog predvideva prilagoditev najvišjih veleprodajnih cen, da se zagotovi vzdržnost zagotavljanja maloprodajnih storitev gostovanja po domačih cenah. Uvaja tudi nove ukrepe za večjo preglednost in zagotavljanje pristne izkušnje „gostovanja kot doma“ v smislu kakovosti storitve in dostopa do služb za pomoč v sili med gostovanjem. Ker je bila Uredba (EU) št. 531/2012 večkrat spremenjena, je namen tega predloga njena prenova, da se izboljša jasnost in nadomesti več aktov o spremembi, ki jih zajema.

2.2 Namen glavnih predlaganih sprememb je omogočiti operaterjem, da ponujajo gostovanje kot doma in si vzdržno pokrijejo stroške na veleprodajni ravni. S predlogom se najvišje veleprodajne cene gostovanja na ravni EU za odhodne klice, sporočila SMS in podatke določijo na nižjih ravneh od tistih, ki veljajo do 30. junija 2022.

2.3 Predlog poleg znižanja najvišjih veljavnih veleprodajnih cen vključuje spremembe, katerih cilj je zagotoviti resnično „gostovanje kot doma“ za končne uporabnike ter olajšati inovacije in dostop do omrežij, hkrati pa vzpostaviti regulativni okvir za potrošnike in operaterje, ki bo kos izzivom prihodnosti.

2.4 Predlog predvsem prispeva k oblikovanju „Evrope, pripravljene na digitalno dobo“ in k prizadevanju, da bi čim bolje izkoristili digitalni prehod, da bi ljudem omogočili več priložnosti za povezovanje in komuniciranje ter olajšali izvajanje poklicnih in poslovnih dejavnosti na enotnem trgu. Njegov cilj je zagotoviti, da se ovire za enotni trg, ki so bile odstranjene po odpravi maloprodajnih pribitkov za gostovanje, ne bodo ponovno vzpostavile.

3. Pravna podlaga

3.1 Pravna podlaga predloga je člen 114, ki je podlaga za ukrepe po rednem zakonodajnem postopku, katerih cilj je vzpostavitev ali izboljšanje delovanja notranjega trga (člen 26 PDEU).

4. Splošne ugotovitve

4.1 Odbor pozdravlja ta osnutek uredbe EU in meni, da mora biti končni cilj predloga zagotoviti potrošnikom enako raven storitev v tujini kot doma in enako raven varstva potrošnikov. Vendar bi morali imeti operaterji možnost, da svoje dogovore o veleprodajnem gostovanju sklenejo v skladu s svojimi komercialnimi potrebami. Uredba ne bi smela omejevati možnosti sklepanja dogovorov o veleprodajnem dostopu zgolj na operaterje, ki imajo najnaprednejša omrežja.

4.2 Odbor ugotavlja, da predlog Komisije prispeva k naslednjim ciljem:

- vzpostavitvi infrastrukture, povezane z odstranitvijo belih lis in širokopasovno povezljivostjo, ter uvajanju tehnologij naslednje generacije (5G),
- zagotavljanju visoke stopnje varstva potrošnikov in konkurence med operaterji mobilnih omrežij,
- oblikovanju „Evrope, pripravljene na digitalno dobo“, da se ovire za enotni trg ne bodo ponovno vzpostavile.

4.3 EESO je seznanjen, da Komisija od leta 2018 izvaja ocene učinka, vključno z 12-tedenskim javnim posvetovanjem leta 2020 o 1) maloprodajnih storitvah gostovanja (pojasnila in ukrepi o kakovosti storitev, storitvah z dodano vrednostjo in komunikacijah za pomoč v sili v primeru gostovanja); 2) zagotavljanju veleprodajnih storitev gostovanja; 3) upravnem bremenu, povezanem z Uredbo (EU) št. 531/2012, in učinku morebitnih ukrepov za poenostavitev.

4.4 EESO ugotavlja, da bo predlog prispeval k večji preglednosti na maloprodajni ravni z zagotavljanjem informacij, zlasti v pogodbenih pogojih, glede:

- kakovosti storitev gostovanja v EU,

⁽¹⁾ Uredba (EU) št. 531/2012 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 13. junija 2012 o gostovanju v javnih mobilnih komunikacijskih omrežjih v Uniji (UL L 172, 30.6.2012, str. 10).

— komunikacij o storitvah z dodano vrednostjo, vrsti storitev, za katere se lahko zaračunajo višje cene, in podobnih informacijah v „sporočilu SMS o povezavi v omrežje“, poslanem ob vstopu v novo državo,

— različnih načinov dostopa do služb za pomoč v sili med gostovanjem, zlasti v „sporočilu SMS o povezavi v omrežje“.

4.5 Študija Organa evropskih regulatorjev za elektronske komunikacije (BEREC) iz leta 2019 je pokazala, da je razpoložljivost storitev med gostovanjem slabša, po vsem ozemlju pa se izvaja strategija za tehnične izboljšave. Cilj predloga je zagotoviti, da se storitve gostovanja zagotavljajo pod enakimi pogoji in z enako kakovostjo storitev, kot če bi se uporabljale doma, ter da lahko operaterji mobilnih omrežij zagotovijo dostop do vseh razpoložljivih generacij in omrežnih tehnologij.

4.6 Predlagani ukrepi so zato potrebni, saj bi se z njimi izpolnjevala legitimna pričakovanja potrošnikov in prvotne ambicije iz uredbe o gostovanju. Če je kakovost lokalne infrastrukture slaba, EESO priporoča povečanje naložb vanjo, zlasti v smislu izboljšanja pokritosti belih lis, pa tudi uvedbo minimalnih meril, ki jih morajo operaterji postopoma doseči, da bodo potrošniki lahko v celoti izkoristili te storitve.

4.7 Dobrodošlo je tudi znižanje najvišjih dovoljenih cen (*pricecaps*), ki jih obiskana omrežja lahko zaračunajo gostujočim operaterjem, vendar je obseg znižanja nezadosten glede na razliko med zaračunanimi cenami in dejanskimi stroški gostovanja v obiskanem omrežju. To povečuje stroške osnovnih naročnin za potrošnike in slabi konkurenčnost operaterjev virtualnih mobilnih omrežij, ki morajo kupiti storitve gostovanja pri glavnih mobilnih operaterjih.

4.8 EESO bi moral podpreti prednostno možnost v predlogu, tj. „možnost 3 – vzdržni in resnični RLAH (prednostna možnost)“, ter zagotoviti večje znižanje najvišjih cen od tistega v predlogu.

4.9 S predlogom se povečuje preglednost na veleprodajni ravni v zvezi s številskimi območji storitev z dodano vrednostjo z vzpostavitev centralizirane podatkovne zbirke EU za ta območja, ki je dostopna operaterjem.

4.10 Odbor priporoča, da se v predlog vključi možnost prekinitve storitve, kadar je ta vzpostavljena na goljufiv način (s kratkim klicem z enkratnim zvonjenjem oziroma *ping-call*), na podlagi opozorila pravosodnih ali policijskih organov, obenem pa se zagotovijo pravna sredstva za izvajalce teh storitev.

4.11 Predlog zagotavlja brezplačni dostop uporabnikom do služb za pomoč v sili med gostovanjem s sprejetjem posebnih ukrepov na veleprodajni ravni, ki vključuje brezplačni klic in geografsko lokacijo kličočega.

4.12 Čeprav je namen predloga uredbe odpraviti nepravilnosti, ugotovljene v zvezi z dostopom do omrežja gostovanja (nemotena povezava, omejen dostop do omrežja 3G ali 4G itd.) v primerjavi s potrošnikom, ki ima sklenjeno naročniško razmerje v državi gostovanja, EESO poudarja, da ne ureja praks, ki so po njegovem mnenju neobičajne, kot so:

— omejitev količine megabajtov, vključenih v naročnino, v času gostovanja v tujini in

— prakse določanja cen, ki so še vedno previsoke za potrošnike, ki ne gostujejo, ko vzpostavijo stik z uporabnikom, ki ima naročniško razmerje za mobilne storitve v drugi državi.

4.13 Čeprav se uredba pri opisu uporabe gostovanja sklicuje na „pošteno uporabo“, Odbor obžaluje, da ne določa nobenih omejitev ter ne obravnava pravil politike poštene uporabe za neomejene tarifne sheme niti cen mednarodnih klicev, ne glede na to, ali uporabnik gostuje ali ne. Odbor predlaga, da se črta besedilo „ob upoštevanju poštene uporabe“ zaradi nejasnosti njegovega področja uporabe, saj operaterji ta argument trenutno uporabljajo za močno omejevanje uporabe pavšalnih cen gostovanja.

4.14 Odbor opozarja zlasti na situacije, ko se mobilne naprave uporabljajo na čezmejnih območjih z državami, ki niso članice EU, pri čemer priporoča, da:

- se od operaterjev, ki delujejo na območjih Evropske unije, zahteva ločeno navedbo cene za gostovanje EU RLAH, razširjeno na te države ali sosednje geografsko območje,
- se s temi državami, ki mejijo na države EU, sklenejo mednarodni sporazumi o razširitvi gostovanja EU RLAH.

4.15 Odbor ugotavlja, da je bil del študije in posvetovanj za revizijo uredbe EU opravljen pred krizo zaradi COVID-19. Zaradi te krize so se drastično omejila potovanja znotraj Evrope, razširila pa se je uporaba orodij za delo na daljavo in udeležbo univerzitetnih predavanj na daljavo, zlasti za študente programa Erasmus+.

4.16 Odbor ugotavlja, da je v Evropski uniji še vedno mnogo območij, ki nimajo dostopa do širokopasovne povezave prek krajevne zanke, in zlasti opozarja na prenizko zmogljivost, da bi zadostili povpraševanju, ki ga ustvarjajo te videokonference zaradi visoke porabe podatkov, ne glede na to, ali gre za gostovanje ali ne.

4.17 Odbor priporoča znatno kakovostno okrepitev strategije za pokritost ozemelj s širokopasovnimi optičnimi povezavami in zmožnost zagotavljanja širokopasovnih povezav, pa naj gre za krajevno zanko ali mobilno omrežje.

4.18 Kar zadeva opozorila o porabi ob približevanju mejni vrednosti, ki jo določi potrošnik ali operater, Odbor priporoča, da se od operaterja zahteva, da potrošnika ponovno opozori vsakič, ko je meja porabe, določena za prvo opozorilo, znova prekoračena, zlasti med istim klicem ali uporabo podatkov. Če navedena opozorila niso prejeta ali niso poslana, bi bilo treba zagotoviti mehanizme za povračilo neprimernih stroškov.

4.19 V zvezi s centralizirano podatkovno zbirko za številke storitev z dodano vrednostjo Odbor priporoča, naj vključuje možnost prekinitve storitve, kadar je ta vzpostavljena na goljufiv način (s kratkim klicem z enkratnim zvonjenjem oziroma *ping-call*), na podlagi opozorila pravosodnih ali policijskih organov, obenem pa naj se zagotovijo pravna sredstva za izvajalce teh storitev.

4.20 EESO priporoča izvajanje uredbe EU s končnim ciljem, da Evropska unija oblikuje resničen enotni trg, kar bo potrošnikom, ki imajo sklenjeno naročniško razmerje v Evropi, omogočalo klice in porabo podatkov po „lokalni“ tarifi na vse mobilne in stacionarne telefonske številke z enako hitrostjo in dostopom do infrastrukture, ne glede na odhodno ali dohodno državo klica.

4.21 Odbor je zaskrbljen zaradi predlagane spremembe metodologije za revizijo najvišjih veleprodajnih cen z delegiranim aktom. Izbrati bi bilo treba celovit zakonodajni pregled, da bi se upoštevali vsi družbeni vidiki razvoja gostovanja. Pri tem je pomembno mnenje Evropskega parlamenta in organizirane civilne družbe.

V Bruslju, 7. julija 2021

Predsednica
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Christa SCHWENG

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu in Svetu o novi strategiji financiranja za financiranje NextGenerationEU

(COM(2021) 250 final)

(2021/C 374/07)

Poročevalka: **Judith VORBACH**

Zaprosilo	Evropska komisija, 31. 5. 2021
Pravna podlaga	člen 304 Pogodbe o delovanju Evropske unije
Pristojnost	strokovna skupina za ekonomsko in monetarno unijo ter ekonomsko in socialno kohezijo
Datum sprejetja mnenja strokovne skupine	22. 6. 2021
Datum sprejetja mnenja na plenarnem zasedanju	8. 7. 2021
Plenarno zasedanje št.	562
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	186/0/4

1. Sklepi in priporočila

1.1 EESO pozdravlja, da so vse države članice ratificirale Sklep Sveta (EU, Euratom) 2020/2053 ⁽¹⁾ (sklep o virih lastnih sredstev) in je zato 1. junija 2021 začel veljati nov sklep o virih lastnih sredstev, na podlagi katerega Komisija lahko začne z najemanjem posojil za instrument okrevanja. EESO vse deležnike poziva k hitri izvedbi naslednjih korakov, da se omogoči dotok sredstev.

1.2 Učinek krepitve zaupanja, ki ga ima instrument NextGenerationEU, je že pripomogel k stabilizaciji gospodarstev Unije in držav članic ter njihovih stroškov zadolževanja. S financiranjem instrumenta NextGenerationEU se bo povečal obseg varnih vrednostnih papirjev EU, okrepila pa se bo tudi mednarodna vloga eura. EESO ugotavlja, da se strategija financiranja instrumenta NextGenerationEU opira na zadolževanje na kapitalskem trgu in zasebne naložbe.

1.3 V nasprotju z obširno razpravo o porabi v okviru instrumenta NextGenerationEU je financiranje obravnavano kot tehnično vprašanje, vendar je dobro delujoča strategija financiranja ključna za nemoteno izvajanje instrumenta NextGenerationEU. Preudarno financiranje, dobro obvladovanje tveganja, nizki stroški zadolževanja in trajnostno financiranje so v interesu civilne družbe, ki na koncu nosi tržna tveganja. Upravljanje zadolževanja in dolga mora temeljiti na demokratičnem nadzoru, legitimnosti in preglednosti.

1.4 Za financiranje instrumenta NextGenerationEU je potrebna izpolnjena strategija, ki bo zagotovila, da bo lahko EU plačilne zaveze izpolnjevala pravočasno in pod ugodnimi tržnimi pogoji. EESO poudarja, da je pomembno, da Komisija strategijo financiranja upravlja neposredno, in pozdravlja povečanje človeških virov Komisije na tem področju. Vendar pri tem opozarja na uravnoteženo zastopanost spolov. Poleg tega bi bilo treba vzpostaviti svetovadni odbor, v katerem bi bili zastopani Komisija, Evropski parlament, Svet, socialni partnerji in organizirana civilna družba.

1.5 EESO poudarja, da je treba ohraniti visoko boniteto EU in nizke stroške zadolževanja, da bi preprečili učinke prerazdelitve s posojiljemalcev na posojilodajalce. Poleg tega bo to skupaj z vse večjimi stopnjami gospodarske rasti olajšalo odplačevanje. Boniteta EU, ki bo odvisna predvsem od njene gospodarske, politične in socialne moči, se bo okrepila s poglobljanjem ekonomske in monetarne unije. Vsekakor se je treba pripraviti na krize, med drugim tudi tako, da ECB nastopi v vlogi kupca v skrajni sili.

⁽¹⁾ Sklep Sveta (EU, Euratom) 2020/2053 z dne 14. decembra 2020 o sistemu virov lastnih sredstev Evropske unije in razveljavitvi Sklepa 2014/335/EU, Euratom (UL L 424, 15.12.2020, str. 1).

1.6 Na splošno se velik del nove strategije financiranja nanaša na odnose z vlagatelji. EESO pozdravlja sklep o zadolževanju in načrte financiranja, ki so predvsem sredstvo za zagotavljanje preglednosti za finančne trge. Vendar komunikacija z javnostjo in njenimi predstavniki ne sme nikoli biti drugotnega pomena. Pohvalno je, da je osnovni pogoj za sodelovanje v mreži primarnih trgovcev med drugim nadzor, ki ga izvaja pristojni organ Unije. Ker je spoštovanje ustreznih pravil nujno, EESO podpira morebitno vključitev urada OLAF v ta nadzor in pozdravlja dejstvo, da so lahko imenovani tudi drugi javni organi, ki bodo preverjali, ali člani mreže primarnih trgovcev spoštujejo pravila iz sklepa.

1.7 Obsežno udejstvovanje na kapitalskih trgih bo spremljal širok nabor tveganj. EESO podpira vzpostavitev trdnih sistemov za obvladovanje tveganja in vodenje računa NextGenerationEU pri ECB. Zaradi javnega interesa za preudarno obvladovanje tveganja bi se moral vodja za obvladovanje tveganja pri pripravi politike visokega tveganja in skladnosti posvetovati z Evropskim parlamentom in Svetom. EESO poziva Komisijo, naj že od samega začetka zadolževanja v okviru instrumenta NextGenerationEU zagotavlja odgovornost, preglednost in dobro finančno poslovanje, ter svari pred čezmernim zadolževanjem pri vlagateljih zunaj EU, obenem pa se zavzema za uvedbo novih virov lastnih sredstev.

1.8 EESO na splošno pozdravlja okrepljeno delitev tveganja v okviru instrumenta NextGenerationEU, vendar poudarja tudi, kako pomembno je zmanjšanje tveganja za zagotavljanje stabilnosti finančnega trga in ustrezno zaščito finančnih interesov Unije. V zvezi z ustreznim upoštevanjem interesov civilne družbe EESO pozdravlja načrtovani okvir za zelene obveznice NextGenerationEU in predlaga, naj se prouči možnost izdaje socialnih obveznic NextGenerationEU.

2. Ozadje mnenja

2.1 Instrument NextGenerationEU bo v obliki nepovratnih sredstev in posojil v gospodarstvo EU vložil do 806 milijard EUR, kar predstavlja 5 % BDP EU. Komisija si bo v imenu EU izposodila te zneske prek operacij financiranja na mednarodnih kapitalskih trgih. NextGenerationEU je zasnovan kot začasen instrument. Zadolževanje bo potekalo od sredine leta 2021 do konca leta 2026. Komisija bo v tem obdobju izvedla operacije financiranja v višini 150–200 milijard EUR na leto. Sredstva, ki jih bo zbrala EU, bodo države članice povrnile neposredno (za posojila) ali iz proračuna EU (za nepovratno podporo) najpozneje do decembra 2058.

2.2 Sporočilo o novi strategiji financiranja za financiranje NextGenerationEU ⁽²⁾ je sprejeto na podlagi člena 5(3) Sklepa (EU, Euratom) 2020/2053, v skladu s katerim mora Komisija s sprejetjem ustreznih ukrepov urediti upravljanje izposojanja ter redno obveščati Evropski parlament in Svet o vseh vidikih svoje strategije upravljanja dolga. Po ratifikaciji sklepa o virih lastnih sredstev v vseh državah članicah bo Komisija izvajala strategijo financiranja, kot je opisano v sporočilu in opredeljeno v treh sklepih ⁽³⁾. Instrumenti financiranja vključujejo obveznice in menice EU, tehnike financiranja pa zajemajo sindiciranje in dražbe. Sprejeti bodo letni sklep o določitvi najvišjih zneskov zadolževanja in polletni načrti financiranja. Komisija bo okrepila svoje strukture in vzpostavila vseevropsko mrežo primarnih trgovcev.

3. Splošne ugotovitve

3.1 EESO že od vsega začetka podpira instrument NextGenerationEU, kar je že večkrat poudaril ⁽⁴⁾. V mnenju o letni strategiji za trajnostno rast 2021 ⁽⁵⁾ je potrdil, da „je bila pobuda Next Generation EU pripravljena in sprejeta v pravi obliki in ob pravem času“. Instrument NextGenerationEU zaradi svojega učinka krepitve zaupanja že pozitivno vpliva na gospodarstvo EU in je v nekaterih državah zmanjšal verjetnost globoke krize. Dolgoročno se pričakuje, da bo znatno povečal proizvodnjo EU, kar pomeni, da bodo na koncu vse države članice verjetno postale neto prejemnice ⁽⁶⁾. EESO pozdravlja dejstvo, da so vse države članice ratificirale sklep o lastnih sredstvih, kar omogoča začetek najemanja posojil, in poziva vse deležnike, naj hitro izvedejo naslednje korake, da se omogoči dotok sredstev.

⁽²⁾ COM(2021) 250 final.

⁽³⁾ C(2021) 2500 final (UL L 131, 16.4.2021, str. 170), C(2021) 2501 final, C(2021) 2502 final.

⁽⁴⁾ UL C 364, 28.10.2020, str. 124.

⁽⁵⁾ UL C 155, 30.4.2021, str. 45.

⁽⁶⁾ The nonsense of Next Generation EU net balance calculations (Nesmisel izračunov neto salda instrumenta NextGenerationEU) (Bruegel).

3.2 Upravičeno poteka obširna razprava o uporabi sredstev NextGenerationEU in – v manjšem obsegu – o novih virih lastnih sredstev. V nasprotju s tem se le malo pozornosti namenja financiranju instrumenta NextGenerationEU, saj se šteje za bolj tehnično kot pa politično vprašanje. Vendar se bodo z zadolževanjem v okviru instrumenta NextGenerationEU bistveno povečale finančne obveznosti Unije, zato ga je treba izvajati z demokratičnim nadzorom ter legitimno in pregledno. EESO poudarja, da so preudarno in trajnostno financiranje, dobro obvladovanje tveganja in nizki stroški zadolževanja v javnem interesu. Za nastale dolgove bo na koncu odgovorna civilna družba, pri čemer bi zaradi višjih stroškov zadolževanja nastali učinki prerazdelitve s posojiljemalcev na posojilodajalce. Tudi dobro delujoča strategija financiranja je ključna za nemoteno izvajanje instrumenta NextGenerationEU.

3.3 EESO ugotavlja, da predlagana strategija temelji na financiranju prek mednarodnih kapitalskih trgov. Ne uvajajo se kapitalski blažilniki, kot so vključeni v evropski mehanizem za stabilnost (EMS), poleg tega pa se ne načrtuje prenos dolga v obdobje po letu 2058. Vendar se je javno razpravljalo tudi o drugih pristopih, kot so obveznice brez dospelja, za katere bi skupno jamčila in jih izdajala ECB ⁽⁷⁾. Dolgoročno in zlasti v primeru trajne skupne izdaje dolžniških instrumentov bi bilo treba razmisliti o možnosti, da se ECB nameni vloga posojilodajalca v skrajni sili.

3.4 Ker ima instrument NextGenerationEU velike potrebe po financiranju, zapleten in potencialno negotov razpored izplačil ter proračunska sredstva, ki niso natančno znana, je za zadolževanje na trgih potrebna izpopolnjena strategija financiranja. Predvideti je treba gibanja na finančnih trgih, da se zagotovi, da lahko Unija pravočasno izpolni plačilne zaveze in da ni prisiljena zbirati kapitala v neugodnih tržnih razmerah. Za to sta potrebna poznavanje trga in prožnost pri odločanju, kdaj izvesti operacije financiranja in katere tehnike financiranja uporabiti, da bi zagotovili čim manjše tveganje izvrševanja in čim nižje stroške financiranja. EESO poudarja, da je pomembno, da Komisija strategijo financiranja upravlja neposredno, in te naloge ne oddaja v zunanje izvajanje. Treba je vzpostaviti nove operativne zmogljivosti, zato Komisija povsem upravičeno povečuje svoje zadevne človeške vire in pristojnosti. EESO poziva Komisijo, naj pri tem izvaja pristop uravnotežene zastopanosti spolov.

3.5 EESO tudi ugotavlja, da strategijo financiranja instrumenta NextGenerationEU spremlja razširitev odgovornosti na Komisijo, in pozdravlja obveznost, da Komisija Evropski parlament in Svet v skladu z določbami medinstitucionalnega sporazuma ⁽⁸⁾ redno obvešča o vseh vidikih strategije upravljanja dolga. Predložitev letnih novosti se bo začela s tretjim četrtletjem leta 2021. Zaradi velikega javnega interesa za preudarno financiranje instrumenta NextGenerationEU se zdi, da je to minimalna raven sodelovanja. EESO predlaga, naj se vzpostavi svetovalni odbor za financiranje instrumenta NextGenerationEU. Člani odbora instrumenta NextGenerationEU za tveganje in skladnost bi se morali dvakrat letno sestati z izbranimi predstavniki Evropskega parlamenta, Sveta, socialnih partnerjev in organizirane civilne družbe, ki so pristojni za vprašanja finančnega trga.

3.6 Komisija se bo lahko zaradi visoke bonitetne ocene EU in stabilnih obetov zadolževala pod ugodnimi finančnimi pogoji ter koristi prenesla na države članice. EESO poudarja, kako pomembno je, da se v celotnem obdobju financiranja ohranjajo nizki stroški zadolževanja. Skupaj s predvidenimi povečanimi stopnjami gospodarske rasti bo to znatno olajšalo odplačevanje. Boniteta EU, ki bo odvisna predvsem od njene gospodarske, politične in socialne moči, se bo okrepila s poglobljanjem ekonomske in monetarne unije. Po drugi strani se bo verjetno oslabil zaradi centrifugalnih sil in trdovratnih sporov med državami članicami, medtem ko bi lahko začetek učinkovanja jamstev ⁽⁹⁾ na račun nekaterih držav članic povzročil resna politična trenja ⁽¹⁰⁾. Poleg tega je treba predvideti gospodarske krize ali krize, povezane s finančnim trgom, zdravjem ali drugimi dejavniki. Zato je bistveno, da se strategija financiranja vzpostavi na najbolj odpornih in vzdržnih temeljih, kar lahko vključuje tudi možnost, da ECB nastopi v vlogi kupca v skrajni sili.

3.7 Medtem ko se je zadolževanje v okviru NGEU že začelo, je časovni načrt uvedbe novih virov lastnih sredstev precej manj konkreten. Komisija bo sredi leta 2021 podala predloge za nove vire lastnih sredstev na podlagi mehanizma za ogljično prilagoditev na mejah, sistema trgovanja z emisijami in digitalne dajatve. Nadaljnji predlogi v letu 2024 bi lahko vključevali obdavčitev finančnih transakcij ali finančni prispevek, povezan s podjetniškim sektorjem. Če bodo novi viri lastnih sredstev na voljo pred januarjem 2028, se bodo uporabili za zgodnejši začetek vračil. EESO poziva Komisijo, naj prej

⁽⁷⁾ Covid Perpetual Eurobonds: Jointly guaranteed and supported by the ECB (Koronavirusne euroobveznice brez dospelja, za katere bi skupno jamčila in jih podpirala ECB).

⁽⁸⁾ Medinstitucionalni sporazum z dne 16. decembra 2020 med Evropskim parlamentom, Svetom in Komisijo.

⁽⁹⁾ Zaradi sprejetja sklepa o virih lastnih sredstev.

⁽¹⁰⁾ Glej člen 9(5) Sklepa (EU, Euratom) 2020/2053.

predstavi predloge, predvidene za leto 2024, in se zavzema za hitro uvedbo novih virov lastnih sredstev. Ob ustreznem izvajanju bi se ti uporabljali kot nadomestilo, kadar davkov na nacionalni ravni zaradi davčne konkurence ne bi bilo mogoče učinkovito izvrševati, poleg tega pa bi prispevali tudi k pravičnemu sistemu odplačevanja in bi pomagali v boju proti podnebnim spremembam. Tako bi se tudi lažje izognili potrebi po povečanju nacionalnih prispevkov ali zmanjšanju izdatkov iz proračuna EU.

3.8 Z zadolževanjem v okviru NextGenerationEU v vrednosti približno 800 milijard EUR se bo obseg varnih vrednostnih papirjev, denominiranih v eurih, povečal na približno 2 bilijona EUR, vključno s SURE⁽¹¹⁾ in dodatnimi 800 milijardami EUR v vrednostnih papirjih, izdanih prek EMS/ESFS in EIB pred pandemijo⁽¹²⁾. S spodbujanjem evropskih varnih vrednostnih papirjev, ki bodo pokrivali vse zapadlosti do 30 let, bodo zagotovljeni novi varni instrumenti za naložbe, banke bodo lažje diverzificirale svoja imetja državnih obveznic, povečala se bo privlačnost euroobmočja in okrepila mednarodna vloga eura. Poleg tega se bodo z učinkom instrumenta NextGenerationEU na krepitev zaupanja verjetno zmanjšali tudi stroški zadolževanja za državo in zasebni sektor, zlasti v državah euroobmočja z velikimi razmiki glede na Nemčijo. Dajanje posojil v okviru instrumenta NextGenerationEU bo za države članice pomenilo tudi možnost v primeru pretresov na trgu, ki bodo vplivali na izdajo državnih obveznic. EESO pozdravlja krepitev komponente delitve tveganja, hkrati pa poudarja pomen zmanjšanja tveganja z zagotavljanjem dobre regulacije finančnega trga in konvergence nadzora.

4. Posebne ugotovitve

4.1 EESO pozdravlja dejstvo, da bodo v letnem okvirnem sklepu o zadolževanju določene najvišje omejitve, na primer za dolgoročno in kratkoročno financiranje, ter da bo zadolževanje organizirano na podlagi šestmesečnih načrtov financiranja, ki bodo temeljili na informacijah o prihodnjih plačilih. Očitno naj bi ti zagotovili preglednost trgov z omogočanjem predvidljivosti izdaj za vlagatelje in olajšanjem usklajevanja z drugimi izdajatelji, hkrati pa bi bili osnova za obveščanje Evropskega parlamenta in Sveta. EESO se popolnoma zaveda pomena odnosa med vlagatelji in izdajatelji, vendar poudarja, da komunikacija z javnostjo in njenimi predstavniki nikoli ne sme biti drugotnega pomena in da je treba finančne interese Unije skrbno zaščititi.

4.2 S stalnim načrtovanjem likvidnosti se bo zagotovilo, da bodo denarna imetja zadostovala za preprečevanje likvidnostnih primanjkljajev, hkrati pa se bo preprečilo nepotrebno visoko stanje denarnih sredstev. Ker je absorpcijska sposobnost kapitalskih trgov omejena in bi likvidnostni primanjkljaji ovirali izvajanje instrumenta NextGenerationEU, se EESO zavzema za dajanje prednosti trdnim blažilnikom tveganja pred čezmernim zmanjševanjem stroškov in izrecno podpira hranjenje bonitetnih denarnih imetij na posebnem računu pri ECB, s čimer bi preprečili, da bi ta imetja postala izpostavljena tveganju nasprotne stranke.

4.3 Članstvo v mreži primarnih trgovcev daje finančnim institucijam pravico do udeležbe na dražbah ter vključuje spodbujanje likvidnosti trga in zagotavljanje poštenega svetovanja in tržnih informacij Komisiji, hkrati pa je povezana z obveznostjo nakupa in poročanja. EESO pozdravlja dejstvo, da morajo biti prosilci že aktivni člani mreže primarnih trgovcev v EU in pod nadzorom pristojnega organa Unije. Primarni trgovci bodo imeli ključno vlogo pri financiranju NextGenerationEU in vsaka malomarnost ali hujša kršitev bi lahko povzročila višje stroške zadolževanja. Poleg tega je treba upoštevati tveganja nasprotne stranke ter tržno moč in sistemsko pomembnost primarnih trgovcev.

4.3.1 Zaradi pomembnih odgovornosti članov mreže primarnih trgovcev je spoštovanje ustreznih pravil nujno. Nadzor nad spoštovanjem pravil, določenih v sklepu⁽¹³⁾, je močno odvisen od obveznosti poročanja samih primarnih trgovcev. Poleg tega EESO podpira morebitno vključitev urada OLAF v nadzor in pozdravlja, da so poleg Komisije lahko kot tretje osebe imenovani tudi drugi javni organi, ki bodo preverjali, ali člani mreže primarnih trgovcev spoštujejo sklep.

4.3.2 Komisija bo opredelila tudi metodo za določanje, kateri primarni trgovci bodo obravnavani za sodelovanje v sindiciranih transakcijah, pri čemer bodo imenovani za vsako transakcijo zadolževanja. Posebno aktivni člani bi morali biti upravičeni, da v sindiciranih transakcijah delujejo kot vodilni in sovodilni upravljavci, ter biti plačani. Ta skupina bi se morala ukvarjati z dejavnostmi vzdrževanja trga, spodbujati izdaje pri vlagateljih ter Komisiji zagotavljati dodatno pošteno

⁽¹¹⁾ Evropski instrument za začasno podporo za ublažitev tveganj za brezposelnost v izrednih razmerah.

⁽¹²⁾ Klaus Regling, spletni seminar – *Deepening EMU and the role of ESM* (Poglobitev EMU in vloga EMS), 5. 5. 2021.

⁽¹³⁾ C(2021) 2500 final.

svetovanje in tržne informacije. EESO je seznanjen s ključno vlogo finančnih institucij pri financiranju dejavnosti in opozarja na morebitno nasprotje interesov, zlasti v zvezi s svetovalno vlogo. V vsakem primeru je zelo zaželeno, da imajo javni organi zagotovljeno visoko zmogljivost in informacije za področje finančnega trga.

4.4 Obsežno sodelovanje na kapitalskih trgih bo spremljal širok nabor tveganj, ki jih bo na koncu nosila evropska civilna družba. EESO se povsem strinja z izjavo Komisije, da je „[g]lede na obseg operacij brez primere in potrebno izpopolnjenost strategije financiranja [...] nadvse pomembno, da za dejavnosti NextGenerationEU velja zanesljiv in neodvisen okvir za obvladovanje tveganj in skladnosti“. Dejansko je treba zagotoviti, da se bodo dejavnosti instrumenta NextGenerationEU izvajale na način, ki bo ustrezal najvišjim standardom integritete, poštenosti in dobrega finančnega poslovanja. EESO podpira vzpostavitev trdnih sistemov upravljanja in obvladovanja tveganja, vključno z določitvijo načel in struktur za zagotovitev zanesljivega in neodvisnega nadzora nad vsemi finančnimi operacijami NextGenerationEU.

4.4.1 Osrednji steber tega sistema bo vodja za obvladovanje tveganja, ki bo pri izvajanju svojih nalog popolnoma samostojen ter bo med drugim poročal generalnemu direktorju generalnega direktorata za proračun in članu kolegija, pristojnemu za proračun. Odgovoren bo za oblikovanje politike visokega tveganja in skladnosti ter bo zagotavljal, da bodo vse dejavnosti instrumenta NextGenerationEU skladne z njo. Pri tem ga bosta podpirala odgovorna oseba za skladnost ter odbor za tveganje in skladnost. Zaradi pomembnosti trdnega sistema za obvladovanje tveganja in povezanega interesa javnosti bi bilo treba razmisliti o tem, da bi se moral vodja za obvladovanje tveganja pri pripravi politike visokega tveganja in skladnosti posvetovati z Evropskim parlamentom in Svetom.

4.4.2 Odprta ostajajo vprašanja o obvladovanju tveganja na začetku dejavnosti zadolževanja, zlasti v obdobju pred imenovanjem vodje za obvladovanje tveganja in trimesečnem obdobju, načrtovanem za pripravo politike visokega tveganja in skladnosti. Da bi izravnali neusklajenosti zapadlosti med posojili in osnovnimi instrumenti financiranja, zlasti leta 2021, bo Komisija uporabila sklop instrumentov finančnega trga, vključno z zamenjavami in morebitnimi komercialnimi zapisi, ki so še posebej tvegani. EESO poziva Komisijo, naj že od samega začetka zadolževanja v okviru instrumenta NextGenerationEU zagotavlja odgovornost, preglednost in dobro finančno poslovanje.

4.5 Očitno je za pravilno izvajanje diverzificirane strategije financiranja potreben izpopolnjen in celovit računovodski sistem. EESO pozdravlja okrepitev zalednih služb in računovodskih funkcij Komisije. Uporaba preizkušene programske opreme bi seveda morala biti standard. EESO je seznanjen s pomembno vlogo računovodje Komisije, ki je odgovoren za zagotavljanje ustreznega računovodstva za vse dejavnosti instrumenta NextGenerationEU in za odprtje računa NextGenerationEU pri ECB.

4.6 EESO priznava, da je pomemben del nove strategije financiranja razvoj strategije odnosov z vlagatelji in spremljajočih orodij. Eden od elementov bo bilten o financiranju EU, ki bo Komisiji omogočal redno in pregledno obveščanje skupnosti vlagateljev. Komisija bo tudi dejavno navezala stike z „vlagatelji po vsem svetu“, in sicer s sistematičnim programom strukturiranih obiskov. Vendar EESO svari pred čezmernim zadolževanjem pri vlagateljih zunaj EU, ki bi lahko, zlasti v kriznih časih, bilo povezano z večjimi tveganji, kot je na primer nenadna ustavitev posojilnih dejavnosti.

4.7 Komisija si bo prizadevala zbrati 30 % sredstev NextGenerationEU iz izdajo zelenih obveznic, kar bi lahko pomenilo izdajo zelenih obveznic v vrednosti 250 milijard EUR, s čimer bi EU postala ena največjih izdajateljic zelenih obveznic na svetu ter okrepila svojo politiko in vodilni položaj na trgu na področju trajnostnega financiranja. EESO pozdravlja načrtovani okvir za zelene obveznice NextGenerationEU, ki bo temeljil na obveznosti držav članic, da zagotovijo, da je 37 % odhodkov, financiranih iz nacionalnih načrtov za okrevanje in odpornost, namenjenih za obravnavanje podnebnih sprememb. Poleg tega bi bilo treba v okviru NextGenerationEU okrepiti tudi izdajo socialnih obveznic, ki bi morale dopolniti sredstva v vrednosti 100 milijard EUR, namenjena programu SURE. Za prejemanje podpore v okviru mehanizma za okrevanje in odpornost so države EU tudi pozvane, naj med drugim pripravijo projekte na področjih vključujoče rasti in socialne kohezije, kar je podlaga za razvoj okvira za izdajo socialnih obveznic. Na ta način bi se lahko v strategiji financiranja v celoti upoštevali interesi civilne družbe.

V Bruslju, 8. julija 2021

Predsednica
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Christa SCHWENG

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – Akcijski načrt za evropski steber socialnih pravic

(COM(2021) 102 final)

(2021/C 374/08)

Poročevalca: **Cristian PIRVULESCU** in
Carlos Manuel TRINDADE

Zaprosilo	Evropska komisija, 26. 3. 2021
Pravna podlaga	člen 304 Pogodbe o delovanju Evropske unije
Pristojnost	strokovna skupina za zaposlovanje, socialne zadeve in državljanstvo
Datum sprejetja mnenja strokovne skupine	21. 6. 2021
Datum sprejetja mnenja na plenarnem zasedanju	8. 7. 2021
Št. plenarnega zasedanja	562
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	160/79/19

1. Sklepi in priporočila

1.1 Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO) pozdravlja akcijski načrt za evropski steber socialnih pravic (v nadaljnjem besedilu: načrt) in njegovo izvajanje na ravni EU in nacionalni ravni, pri čemer je treba ustrezno upoštevati delitev pristojnosti, in meni, da prihaja pravočasno, zlasti zaradi pandemije COVID-19, ki je grobo posegla v življenje ljudi, poglobila že obstoječe socialne težave ter ustvarila izjemen pritisk na državne institucije, skupnosti, organizacije in podjetja. EESO opozarja, da pandemije še zdaleč ni konec; EU in države članice morajo zato uporabljati in razvijati ustrezno infrastrukturo za srednje- in dolgoročno spopadanje z njenimi izzivi v okviru načrta, hkrati pa upoštevati, da imata pri tem ključno vlogo delujoč civilni in socialni dialog ter dejavno vključevanje socialnih partnerjev kot pomembnega dela konkurenčnega socialnega tržnega gospodarstva.

1.2 EESO pozdravlja politično soglasje o načrtu, doseženo na socialnem vrhu v Portu z zavezo iz Porta. Pozdravlja tudi deklaracijo Sveta iz Porta in v celoti podpira izjavo iz točke 4: „Njegovo izvajanje bo okrepilo prizadevanja Unije za digitalni, zeleni in pravični prehod ter prispevalo k doseganju socialnega in ekonomskega zblževanja v smeri navzgor ter k reševanju demografskih izzivov. Socialna razsežnost, socialni dialog in dejavno vključevanje socialnih partnerjev so od nekdaj jedro visoko konkurenčnega socialnega tržnega gospodarstva. Naša zavezanost enotnosti in solidarnosti pomeni tudi zagotavljanje, da imajo vsi enake možnosti in da nihče ni prezrt“.

1.3 EESO podpira vizijo in cilje, določene v načrtu, ter pozdravlja koncept, na katerem temelji načrt, in sicer da bo sprejetje ustreznih in soglasnih socialnih ciljev pomagalo politična prizadevanja osredotočiti na doseganje rezultatov ter bo precej spodbudilo reforme in naložbe v državah članicah. EESO tudi poudarja, da bi moral akcijski načrt temeljiti na konkretnih in oprijemljivih ukrepih, ki bodo merljivi in jih bo mogoče spremljati z nadzornimi okviri, o katerih se bodo dogovorili deležniki in ki bodo zajemali socialna, okoljska in ekonomska merila ⁽¹⁾.

⁽¹⁾ Prispevek EESO k socialnemu vrhu v Portu (UL C 286, 16.7.2021, str. 6).

1.4 EESO priznava raznolikost in skupno osnovo socialnih modelov po vsej EU. So del naše skupne zgodovine in gradniki za skupno zavezanost evropskemu socialnemu modelu, ki je sestavni del skupnega trga in vseh politik EU. Države z manj trdnimi socialnimi modeli bi bilo treba močno podpreti s spodbujanjem naložb, učenja in primerjalnih analiz. Blaginjo in temeljne pravice državljanov bi bilo treba graditi na temelju skupnega in skladnega socialnega modela, ki bi bil dovolj prožen za različne nacionalne tradicije in izkušnje ter v skladu z vrednotami, načeli in cilji Pogodbe, stebra ter prenovljenega in v prihodnost usmerjenega soglasja o njem.

1.5 EESO meni, da je zagotavljanje minimalnih socialnih standardov za vse, ki živijo v EU, izjemno pomembno za izgradnjo poštene in vključujoče družbe. Pri izvajanju socialnega stebra si je treba prizadevati za uravnoteženo mešanico zakonodaje in mehkega prava. Zakonodaja mora biti v celoti skladna z Listino EU o temeljnih pravicah ter z načeli boljšega pravnega urejanja in predmet temeljitega posvetovanja s socialnimi partnerji in organizacijami civilne družbe na ravni EU in nacionalni ravni.

1.6 Kot je EESO že navedel, sta konkurenčnost in večja produktivnost na podlagi spretnosti in znanja dober recept za ohranjanje blaginje evropskih družb. Okrepiti moramo prednosti evropskega sistema socialnega tržnega gospodarstva, hkrati pa odpraviti njegove slabosti in ga tako prilagoditi prihodnjim izzivom ⁽²⁾.

1.7 EESO meni, da bi bilo treba določiti specifične in splošne cilje za vseh 20 načel stebra. Države članice poziva, naj si prostovoljno določijo ambiciozne cilje, da bodo lahko skupaj s socialnimi partnerji in organizacijami civilne družbe prispevale k doseganju evropskih ciljev. Evropska komisija bi morala spremljati in podpirati kakovost in rezultate dialoga v zvezi s stebrom in načrtom ter o njih poročati. Cilji bi morali biti vključeni v mehanizem poročanja, ki ga zagotavlja evropski semester, in v nacionalne načrte reform.

1.8 Da bi bil načrtovani vmesni pregled učinkovitejši, EESO predlaga, da lahko države članice v konstruktivnem dialogu s socialnimi partnerji določijo vmesne cilje za ta načrt za leto 2025, da se lahko oceni napredek v prvi polovici njegovega izvajanja. Smernice za uporabo obstoječih mehanizmov usklajevanja bi morale biti prednostna naloga Komisije v odnosu do držav članic.

1.9 EESO predlaga, da se okvir evropskega semestra uporabi kot evropski mehanizem za usklajevanje izvajanja načrta. Ta usklajevalni mehanizem bi lahko imel obliko medinstitucionalnega foruma EU o socialnem stebri, ki bi se redno sestajal, da bi ocenili napredek in dali nov zagon načrtu.

1.10 EESO podpira namero, da se pregled socialnih kazalnikov dopolni, kadar koli je to potrebno, ter se ga uskladi z agendo za trajnostni razvoj do leta 2030 in cilji trajnostnega razvoja.

1.11 EESO meni, da je evropski semester ustrezen okvir za spremljanje načrta, vendar je treba enako pozornost nameniti socialnim in okoljskim ciljem skupaj z makroekonomsko stabilnostjo in produktivnostjo. Pozdravlja trditev iz načrta, da nacionalni načrti za okrevanje in odpornost predstavljajo edinstveno priložnost za načrtovanje in financiranje naložb in reform, ki bodo podpirale socialno okrevanje, osredotočeno na delovna mesta, in obenem spodbujajo zeleni in digitalni prehod ter omogočajo izvajanje ustreznih priporočil za posamezne države v okviru evropskega semestra. Države članice so v načrtu upravičeno pozvane, naj kar najboljše izkoristijo evropski semester in edinstveno priložnost, ki jo ponuja mehanizem za okrevanje in odpornost.

1.12 EESO ugotavlja, da v načrtu ni jasno navedeno, da je treba sedanjo nujno podporo podaljšati, dokler je gospodarstvo ne bo več potrebovalo, zato ni v zadostni meri ovrednotena potreba po zaščiti delovnih mest in podjetij med krizo. EESO tudi ugotavlja, da je Next Generation EU sicer nujno orodje, ki temelji na členu 122 PDEU, in se bo še naprej obravnavalo kot enkratni ukrep, vendar je tudi pomemben precedens drznih in konstruktivnih ukrepov.

⁽²⁾ Prispevek EESO k socialnemu vrhu v Portu (UL C 286, 16.7.2021, str. 6), točka 7.

1.13 EESO ugotavlja, da načrt priznava, da so bili močni odzivi politike na pandemijo COVID-19 na nacionalni ravni in na ravni EU, ki so podpirali podjetja in delavce, uspešni pri omejevanju njenih posledic za zaposlovanje in družbo. Ugotavlja tudi, da je pandemija dodatno izpostavila obstoječe neenakosti (zlasti v zvezi z delavci z nižjo izobrazbo, ženskami, mladimi, migranti in drugimi ranljivimi skupinami), ki se bodo – tako kot brezposelnost – zaradi tega verjetno še povečale, če družbeni napredek ne bo povezan s trajnostno gospodarsko rastjo. EESO upa, da bo načrt prispeval k preusmeritvi tega trenda, in poudarja potrebo po spodbujanju trajnostnih in konkurenčnih gospodarstev, ki temeljijo na kakovostnih delovnih mestih in enakih možnostih za vse.

1.14 EESO meni, da bi si lahko EU in države članice bolj prizadevale za boj proti revščini v skladu s prvim ciljem trajnostnega razvoja v okviru agende za trajnostni razvoj do leta 2030. Zlasti meni, da bi si morala EU zastaviti cilj zmanjšati delež otrok, ki jim grozita revščina in socialna izključenost, z 22,8 % leta 2019 na 10 % leta 2030, s podobnimi prostovoljnimi zavezami v vseh državah članicah.

1.15 Glede na to, da je socialna kohezija, bistveni del evropskega socialnega modela, natančno opredeljena kot prednostna naloga, EESO predlaga, naj se v načrt vključijo ukrepi za spopadanje z dohodkovno neenakostjo.

1.16 Meni, da bi moral načrt spodbujati ne le ustvarjanje novih delovnih mest – upravičen cilj –, temveč tudi kakovost zaposlitve, vključno s preprečevanjem prekarne zaposlitve. Vzpostaviti bi bilo treba ustrezne pravne in upravne preglede na nacionalni ravni, ki bi delavcem zagotavljali varne delovne pogoje, ustrezno in predvidljivo plačilo in možnost, da na delovnem mestu organizirano izrazijo svoje mnenje. EESO je še posebej zaskrbljen zaradi delovnih pogojev številnih sezonskih delavcev, tako državljanov EU kot tretjih držav, ki delajo v kmetijstvu, storitvah in gradbeništvu, ter poziva k učinkovitemu izvajanju Direktive (EU) 2019/1152 Evropskega parlamenta in Sveta⁽³⁾ o preglednih in predvidljivih delovnih pogojih, katere cilj je izboljšanje delovnih pogojev s spodbujanjem preglednejše in predvidljivejšje zaposlitve ob hkratnem zagotavljanju prilagodljivosti trga dela. Poleg tega meni, da je treba bistveno zmanjšati stopnjo tveganja revščine zaposlenih. Cilj izkoreninjenja revščine zaposlenih bi bilo treba doseči z določitvijo minimalnih skupnih evropskih standardov na ravni EU.

1.17 EESO pozdravlja namero, da se v enem desetletju zmanjšajo razlike med zaposlenimi moškimi in ženskami ter njihovimi plačami, in namero, da se poveča ponudba predšolske vzgoje in varstva, čeprav to povečanje še ni bilo količinsko opredeljeno. EESO zato podpira evropsko jamstvo za otroke. Za enakost spolov si je treba prizadevati v vseh pogledih gospodarskega in družbenega življenja.

1.18 EESO ugotavlja, da načrt ne vključuje predloga direktive o minimalni dohodkovni varnosti, ki je po njegovem mnenju potrebna za preprečevanje najresnejših oblik revščine.

1.19 EESO podpira spodbudo Komisije Evropskemu parlamentu in Svetu, naj zaključita pogajanja o reviziji pravil o koordinaciji sistemov socialne varnosti, da se izboljša mobilnost delavcev in zagotovi ustrezna socialna zaščita v EU, ne da bi to preveč obremenilo zaposlene in podjetja.

1.20 EESO se strinja s stališčem, ki ga je izrazila Komisija, da je treba spodbujati večjo uporabo kolektivnih pogajanj in članstvo v organizacijah socialnih partnerjev ter njihovo organizacijsko gostoto. Zato predlaga, naj se preuči možnost določitve in spremljanja ustreznih kazalnikov na nacionalni ravni in ravni EU, s tem povezani cilji pa naj se podprejo z namenskimi skladi za krepitev zmogljivosti in skupnimi ukrepi za doseganje ciljev načrta ter hkrati ohrani avtonomija socialnih partnerjev. EESO podpira predlog iz načrta, naj se izvedejo pogajanja o nadaljnjih sporazumih na ravni EU, ki bodo prispevali k uspešni preobrazbi evropskih trgov dela, ter poziv državam članicam, naj spodbujajo in ustvarjajo pogoje za boljša in učinkovitejša kolektivna pogajanja in socialni dialog na vseh ravneh.

1.21 EESO se strinja z zaključki posvetovanja, ki je bilo organizirano v podporo načrtu in na katerem je bil poudarjen pomen boljšega izvajanja, uporabe in izvrševanja veljavnega delovnega in socialnega prava EU. Komisija bi morala dejavneje sodelovati z državami članicami za olajšanje pravočasnega in kakovostnega prenosa pravnih instrumentov EU in spodbujanje skladnosti. EESO pričakuje, da se bo Komisija odločila za uporabo postopkov za ugotavljanje kršitev, če države članice ne bodo izpolnile svojih obveznosti v skladu z zakonodajo EU.

⁽³⁾ Direktiva (EU) 2019/1152 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 20. junija 2019 o preglednih in predvidljivih delovnih pogojih v Evropski uniji (UL L 186, 11.7.2019, str. 105).

1.22 EESO poudarja, da je treba financiranje nacionalnih politik uskladiti s cilji in ukrepi iz načrta ter zagotoviti, da se pravila Pakta za stabilnost in rast ne povrnejo v prvotni obliki, v morebitni revidirani različici pa morajo v celoti prispevati k izvajanju načrta.

1.23 EESO poziva k večjemu poudarjanju potencialnega prispevka javnih naročil kot instrumenta za uresničevanje ciljev načrta.

2. Splošne ugotovitve

2.1 Zasnova načrta

2.1.1 Od razglasitve stebra leta 2017 je EESO pozival k jasnemu časovnemu načrtu za njegovo izvajanje⁽⁴⁾, zato ta načrt pozdravlja. Odbor podpira poziv vsem deležnikom, naj si skupaj prizadevajo za izvajanje stebra v okviru svojih pristojnosti. EESO poudarja, da bo uspeh načrta poleg prispevka institucij EU močno odvisen tudi od zavezanosti držav članic in njihovih socialnih partnerjev izvajanju vseh njegovih načel.

2.1.2 Na socialnem vrhu v Portu 7. in 8. maja je bila na najvišji politični ravni v okviru socialne zaveze sprejeta tudi zaveza za izvajanje evropskega stebra socialnih pravic. V zavezi sta bila izražena podpora akcijskemu načrtu Evropske komisije za evropski steber socialnih pravic in poziv vsem ustreznim akterjem, naj se učijo iz izkušenj s pandemijo in združijo moči.

2.1.3 EESO priznava, da načrt povezuje zakonodajne in nezakonodajne ukrepe s skupnimi cilji, ki jih je treba doseči s skupnimi ukrepi deležnikov, zlasti socialnih partnerjev in civilne družbe, organiziranih na lokalni, nacionalni in evropski ravni. Pričakuje, da bo zakonodaja, navedena v časovnem okviru načrta, v celoti skladna z Listino Evropske unije o temeljnih pravicah in da se bo ocenjeval njen učinek, ter poudarja, da so potrebna obsežna posvetovanja s socialnimi partnerji in civilno družbo. Vsaka zakonodajna odločitev bi morala temeljiti na dokazih in upoštevati stališča ustreznih zainteresiranih strani.

2.1.4 EESO podpira cilje, določene v načrtu, in stališče, da bodo ti pomagali usmeriti politična prizadevanja k doseganju rezultatov ter bodo pomembna spodbuda za reforme in naložbe v državah članicah, da bi dosegli navzgor usmerjeno konvergenco in blaginjo. EESO tudi poudarja, da bi moral načrt temeljiti na konkretnih in oprijemljivih ukrepih, ki bodo merljivi in jih bo mogoče spremljati z nadzornimi okviri, o katerih se bodo dogovorili deležniki in ki bodo zajemali socialna, okoljska in ekonomska merila.

2.1.5 EESO sicer podpira krovne cilje EU, vendar se obenem strinja s pozivom Komisije, naj države članice prostovoljno določijo lastne nacionalne cilje. Slednje poziva, naj bodo pri tem ambiciozne, da bodo skupaj s svojimi socialnimi in državljanskimi partnerji prispevale k doseganju evropskih ciljev, in poudarja, da jih brez večjih usklajenih naporov ne bo mogoče doseči. Z določitvijo treh glavnih prednostnih nalog, tj. ustvarjanje delovnih mest, izboljšanje kvalifikacij in socialna vključenost, bo zagotovljen skupni okvir ukrepov, tudi pri izvajanju nacionalnih načrtov za okrevanje in odpornost.

2.1.6 EESO je zadovoljen, da cilj glede zaposlenosti dopolnjujejo zaveze k spodbujanju vključujočega zaposlovanja in zmanjšanju vrzeli na tem področju, zlasti s sprostitvijo potenciala trga dela, prepolovitvijo razlik v stopnjah zaposlenosti med spoloma, zmanjšanjem deleža mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo (NEET), in zagotavljanjem, da bodo na trgu dela v največji možni meri sodelovale tudi druge nezadostno zastopane skupine. Komisijo spodbuja, naj količinsko opredeli vse te zaveze v sodelovanju z državami članicami in socialnimi partnerji.

2.1.7 EESO pozdravlja tudi poudarek načrta na izobraževanju, znanju in spretnostih ter vseživljenjskem učenju, vključno s stalnim izpopolnjevanjem in preusposabljanjem, da bi izboljšali zaposljivost, spodbudili inovacije, zagotovili socialno pravičnost in premostili vrzel v digitalnih znanjih in spretnostih, ter ugotavlja, da mora biti, kot je že navedel, dostop do nenehnega in vseživljenjskega učenja individualna pravica vseh, da bi tako lahko sledili razvoju digitalizacije in umetne inteligence ter sooblikovali napredek in ohranili nadzor v rokah človeka⁽⁵⁾.

⁽⁴⁾ UL C 81, 2.3.2018, str. 145, UL C 14, 15.1.2020, str. 1.

⁽⁵⁾ UL C 14, 15.1.2020, str. 46, točka 1.4.

2.1.8 Da bi bil načrtovani vmesni pregled učinkovitejši, EESO predlaga, naj države članice vzpostavijo konstruktiven dialog s socialnimi partnerji in razmislijo o določitvi vmesnih ciljev za leto 2025, da se omogoči ocena napredka v prvi polovici izvajanja načrta.

2.2 Ustvarjanje delovnih mest in prihodnost dela

2.2.1 EESO pozdravlja navedbo v načrtu, da so delovni pogoji v EU med najboljšimi na svetu, hkrati pa priznava, da nove oblike dela prinašajo nove priložnosti in izzive. Socialni partnerji – tako na evropski kot na nacionalni ravni – so vabljeni, da se pridružijo prizadevanjem za skupno izpolnjevanje potreb, povezanih s prihodnostjo dela, doseganje navzgor usmerjene konvergenca ter zagotavljanje zaščite in varnosti delavcev ne glede na sektor, v katerem delajo, in državo, v kateri živijo. Socialni partnerji, tako na evropski kot na nacionalni ravni, so ključnega pomena za skupna prizadevanja v tej smeri. V načrtu je upravičeno navedeno, da sta ohranjanje in ustvarjanje novih kakovostnih delovnih mest prednostni nalogi EU. Kriza zaradi COVID-19 je pokazala, da je delovanje naše družbe odvisno od delavcev v različnih ključnih sektorjih, kot so promet, storitve, zdravstvo in kmetijstvo. Ustvariti moramo nova delovna mesta prihodnosti, tako da nadgradimo ključna delovna mesta današnjega časa.

2.2.2 EESO se strinja s strateškim pristopom postopnega prehoda z nujnih ukrepov na ukrepe, ki lahko prispevajo k doseganju cilja glede zaposlenosti, določenega v načrtu.

2.2.3 EESO se strinja s pomisleki, izraženimi v načrtu za skupine, ki jih je pandemija najbolj prizadela, vključno z ženskami, mladimi, nizko usposobljenimi in slabo plačanimi delavci ter začasnimi delavci in delavci migranti.

2.2.4 EESO meni, da bi bilo treba spremljati dodeljevanje sredstev EU za prednostne naloge, tako sredstev, ki jih da na voljo Komisija, kot sredstev, ki jih dodeljujejo države članice in socialni partnerji.

2.2.5 EESO se strinja s pozivom Komisije, naj države članice uporabijo razpoložljiva sredstva EU za spodbujanje aktivne in učinkovite podpore zaposlovanju.

2.2.6 EESO podpira pristop Komisije k učinkom digitalnega prehoda na področju dela. Prav tako podpira avtonomni okvirni sporazum o digitalizaciji in je pripravljen sodelovati s socialnimi partnerji pri nadaljnjem ukrepanju v zvezi z njim.

2.2.7 EESO je seznanjen z nedavnim poročilom OECD Employment Outlook 2020 z naslovom „Worker security and the COVID-19 crisis“ (Varnost delavcev in kriza zaradi COVID-19) ⁽⁶⁾. EESO priznava, da dobro počutje delavcev na delovnem mestu pozitivno prispeva k splošni uspešnosti podjetij, organizacij in institucij, v katerih delajo. EESO poleg spodbujanja zdravja in varnosti zaposlenih pričakuje, da bodo na ustrezni ravni sprejeti ukrepi, ki bodo v skladu z načeloma subsidiarnosti in sorazmernosti in s katerimi bo mogoče delovanje trgov dela izboljšati tako, da bodo prispevali h gospodarski rasti in mednarodni konkurenci ter spodbujali dostojne delovne pogoje. Treba je podpirati razvoj trgov dela ter ga ne ovirati, da bodo delavci zaščiteni in varni ter da bodo prispevali k splošni uspešnosti podjetij, organizacij in institucij, v katerih delajo.

2.2.8 EESO pričakuje, da bodo, v skladu z načeloma subsidiarnosti in sorazmernosti, na ustrezni ravni sprejeti ukrepi za spodbujanje navzgor usmerjene konvergenca za izboljšanje delovanja trgov dela, ki bi prispevali h gospodarski rasti in mednarodni konkurenci ter spodbujali dostojne delovne pogoje in blaginjo.

2.2.9 EESO poudarja, da mora EU ostati popolnoma zvesta načelu, da ne smejo obstajati delovna razmerja, ne glede na njihovo naravo, ki nimajo socialne zaščite. Meni, da so vse oblike dela na črno nesprejemljive in države članice spodbuja k boju proti njim.

2.2.10 EESO poziva Komisijo in države članice, naj sprejmejo vse potrebne ukrepe za to, da digitalizacija ne bo ustvarila negotovosti glede zaposlitve in ranljivosti, obenem pa naj zagotovijo, da se v celoti izkoristijo priložnosti, ki jih ponuja.

⁽⁶⁾ Poročilo OECD Employment Outlook 2020 z naslovom Worker security and the COVID-19 crisis (Varnost delavcev in kriza zaradi COVID-19).

2.2.11 EESO si želi močnejše povezave med ambicioznim ciljem v zvezi z znanji in spretnostmi, izobraževanjem in vseživljenjskim učenjem ter finančnimi sredstvi, ki so na voljo za njegovo uresničitev. Opozarja na dejstvo, da so se javni izdatki za izobraževanje v EU zmanjšali s 5 % v letu 2010 na 4,7 % v letu 2019, in poudarja, da ciljev socialnega stebra ni mogoče doseči brez večjih javnih naložb v izobraževanje. Poudarja tudi potrebo po javnih in zasebnih naložbah za podporo usposabljanju in vseživljenjskemu učenju ter spodbuja delodajalce, naj povečajo možnosti za zaposlene, da se učijo in usposabljujejo na delovnem mestu.

2.2.12 EESO se zaveda zaskrbljenosti Komisije glede zelenega in demografskega prehoda ter njunih vplivov na zaposlovanje ter znanja in spretnosti. Vendar bi za načrt lahko bile dodatno koristne posebne dogovorjene zaveze in pobude v zvezi s tem, zato je treba to področje natančneje obravnavati v načrtu in nacionalnih dokumentih.

2.2.13 Pandemija je posebej močno prizadela mlade. Statistični podatki kažejo, da je polovica vseh mladih v EU zaposlena začasno. V zvezi s tveganji, povezanimi z neprostovoljno začasno zaposlitvijo, je v načrtu nekaj jasnih možnosti za izboljšanje kakovosti zaposlovanja mladih, zlasti z revizijo priporočila o pripravništvih, osredotočanjem na kakovost ponudb v okviru jamstva za mlade in številnimi načrtovanimi pobudami o delovnih pogojih, na primer za platformne delavce.

2.2.14 Načrt sicer vsebuje jasne določbe za krepitev vloge socialnih partnerjev (sindikatoev in delodajalcev) v pobudah, vendar pa je v njem zelo malo govora o vlogi organizacij civilne družbe, kot so mladinske organizacije, ki imajo ključno vlogo pri zastopanju državljanov EU.

2.3 Znanja in spretnosti ter enakost

2.3.1 EESO se strinja s stališčem Komisije, da je usposobljena delovna sila gonilo uspešnega zelenega in digitalnega gospodarstva, ki ga poganjajo inovativne zamisli in izdelki ter tehnološke spremembe. Kot je navedeno v načrtu, imajo sistemi izobraževanja in usposabljanja ključno vlogo pri postavljanju temeljev za vseživljenjsko učenje in zaposljivost ter lahko pomagajo pri odpravljanju pomanjkanja znanj in spretnosti, vendar pa morajo biti prilagojeni potrebam trga dela. Izobraževanje ter znanja in spretnosti bi morali biti v središču političnih ukrepov v podporo ustvarjanju delovnih mest.

2.3.2 EESO podpira cilj izboljšanja vseživljenjskega izobraževanja in izraža zaskrbljenost glede dostopa do osnovnih digitalnih znanj in spretnosti, ki so po njegovem mnenju in mnenju Komisije predpogoj za vključevanje in udeležbo v digitalno preoblikovani Evropi.

2.3.3 EESO obžaluje, da dostop do vseživljenjskega učenja ne vključuje cilja enakosti spolov, in spodbuja Komisijo, naj ga opredeli. Poleg tega opozarja, da je potreben pristop upoštevanja vidika spola v vseh politikah in strategijah EU.

2.3.4 EESO trenutno pripravlja ločeno mnenje o predlagani direktivi, katere namen je okrepiti uporabo načela enakega plačila za enako delo ali delo enake vrednosti za moške in ženske.

2.4 Socialna zaščita in vključevanje

2.4.1 EESO meni, da si je treba prizadevati za dodatne predloge o socialni zaščiti in socialni vključenosti. Strinja se s stališčem iz načrta, da ima Evropa najenakopravnejše družbe na svetu in najvišje standarde na področju delovnih pogojev ter zagotavlja široko socialno zaščito. Kljub temu so stopnje revščine v EU še vedno nesprejemljivo visoke in še naprej si je treba znatno prizadevati za ustvarjanje podobnih razmer v vseh državah.

2.4.2 Otroci predstavljajo 20 % ljudi, ki jim grozi revščina v EU, kar je posebni poročevalec OZN za skrajno revščino in človekove pravice označil za izjemno veliko število glede na standarde razvitih držav⁽⁷⁾. EESO pozdravlja predlog Komisije za strategijo EU o otrokovih pravicah in priporočilo o jamstvu za otroke ter cilj rešiti 5 milijonov otrok iz revščine do leta

⁽⁷⁾ Govor profesorja Olivierja De Schutterja.

2030. Ponavlja svoj poziv k „dogovoru o oskrbi za Evropo, s katerim bi izboljšali kakovost storitev za vse v vseh življenjskih obdobjih,“⁽⁸⁾ in poziv, naj države članice vlagajo v visokokakovostne, cenovno ugodne, dostopne in raznolike storitve oskrbe. Meni, da bi izkoreninjenje revščine otrok zelo pozitivno vplivalo na zmanjšanje revščine mladih odraslih in brezposelnih.

2.4.3 EESO meni, da mora EU določiti minimalne socialne standarde, ki bodo v celoti skladni z Listino EU o temeljnih pravicah in ta proces mora biti predmet temeljitega posvetovanja s socialnimi partnerji in organizacijami civilne družbe na ravni EU in nacionalni ravni.

2.4.4 EESO ugotavlja, da načrt ne vključuje predloga direktive o minimalni dohodkovni varnosti, ki je po njegovem mnenju potrebna za preprečevanje najresnejših oblik revščine, ampak priporočilo⁽⁹⁾.

2.4.5 EESO meni, da je treba ob upoštevanju nacionalne pristojnosti v zvezi z dostopom do socialne zaščite sprejeti obsežne ukrepe za okrepitev odpornosti sistemov socialne varnosti in njihovo usklajevanje na ravni EU, da se delavcem zagotovi splošen dostop.

2.4.6 Odbor se strinja s Komisijo, da so potrebne reforme in naložbe v zdravstvene sisteme, da bi med drugim izboljšali dostop do kakovostnega zdravstvenega varstva za vse in zmanjšali socialne, teritorialne in ekonomske neenakosti na področju zdravja. Toda če bo Komisija podpirala države članice le z nudenjem informacij, ki temeljijo na dokazih, in izmenjavo dobre prakse, to ne bo dovolj in bo treba ob spoštovanju delitve pristojnosti narediti še veliko več: oblikovati cilje, podpirati naložbe v infrastrukturo, usposobiti delovno silo v zdravstvenem sistemu, oblikovati skupne standarde kakovosti in financirati zdravstvene raziskave.

2.4.7 EESO pozdravlja načrt za strokovno skupino na visoki ravni, ki bo preučila prihodnost države blaginje. Kot predstavnik evropske organizirane civilne družbe in forum za socialni in državljanski dialog je edinstveno pripravljen za obravnavanje izzivov države blaginje v državah članicah. Odbor se zlasti zavzema za sprejetje fiskalnih modelov, ki upoštevajo značilnosti nacionalnega gospodarstva in spodbujajo trajnostno rast ter omogočajo ohranitev razumnih in ustreznih socialnih prejemkov, podpirajo javne in socialne storitve ter pravično razporejajo davčno obremenitev, hkrati pa spodbujajo aktivno vključevanje na trg dela ter digitalni in demografski prehod.

2.5 Izvajanje načrta

2.5.1 EESO se strinja z odločnostjo voditeljev držav in vlad, izraženo v socialni zavezi iz Porta, da bodo še naprej poglobljali izvajanje evropskega stebra socialnih pravic na ravni EU in nacionalni ravni, ob upoštevanju ustreznih pristojnosti ter načel subsidiarnosti in sorazmernosti. EESO poudarja tudi dopolnjevanje med socialno razsežnostjo, socialnim dialogom in dejavnim vključevanjem socialnih partnerjev ter visoko konkurenčnim socialnim tržnim gospodarstvom.

2.5.2 EESO poudarja, da je treba financiranje nacionalnih politik uskladiti s cilji in ukrepi načrta. Tudi zato ne smemo obnoviti pravil Pakta za stabilnost in rast. Poleg tega morajo vsa revidirana pravila v celoti prispevati k izvajanju načrta.

2.5.3 EESO pričakuje, da bodo prakse družbeno odgovornega javnega naročanja, ki jih je opredelila in jih spodbuja Evropska komisija, poenostavljene v okviru izvajanja načrta. Znesek, ki je več kot sedemkrat večji od skupnega zneska večletnega finančnega okvira in mehanizma za okrevanje in odpornost (približno 2 bilijona EUR, tj. 14 % BDP na leto), ponuja velik tržni potencial za spodbujanje organiziranja in zastopanja delavcev, kolektivnih pogajanj ter trajnostnega kakovostnega zaposlovanja in okoljskih praks.

2.5.4 EESO ponovno poudarja pomen povezovanja različnih političnih področij za doseganje družbenega napredka, ki je tesno povezan z gospodarskim okrevanjem in blaginjo. Vzpostaviti je treba sinergije med obstoječimi in prihodnjimi pobudami in strategijami, ki spadajo pod različna načela socialnega stebra. Njegove cilje je treba vključiti v evropski strateški okvir za okrevanje po letu 2020.

⁽⁸⁾ UL C 220, 9.6.2021, str. 13.

⁽⁹⁾ Tako kot pred 30 leti: Priporočilo Sveta 92/441/EGS z dne 24. junija 1992 o skupnih merilih v zvezi z zadostnimi sredstvi in socialno pomočjo v sistemih socialnega varstva (UL L 245, 26.8.1992, str. 46).

2.5.5 EESO poziva države članice, naj prepoznajo ter okrepijo socialni in civilni dialog, tako tristranski kot dvostranski, pri čemer ima vsak svojo posebno vlogo pri izvajanju načrta.

2.6 Razmerje med socialnim stebrom in evropskim semestrom

2.6.1 EESO meni, da je evropski semester ustrezen okvir za spremljanje načrta, vendar je treba enako pozornost nameniti socialnim in okoljskim ciljem skupaj z makroekonomsko stabilnostjo in produktivnostjo. Pozdravlja trditev iz načrta, da nacionalni načrti za okrevanje in odpornost predstavljajo edinstveno priložnost za načrtovanje in financiranje naložb in reform, ki bodo podpirale socialno okrevanje, osredotočeno na delovna mesta, in obenem spodbujajo zeleni in digitalni prehod ter omogočajo izvajanje ustreznih priporočil za posamezne države v okviru evropskega semestra. Države članice so v načrtu upravičeno pozvane, naj kar najbolje izkoristijo evropski semester in edinstveno priložnost, ki jo ponuja mehanizem za okrevanje in odpornost.

2.6.2 EESO priporoča, naj se v okviru evropskega semestra napredek pri vsesplošnem upoštevanju načel stebra in ciljev trajnostnega razvoja OZN redno ocenjuje tako na visoki ravni kot tudi na nacionalni ravni, kadar je to primerno, in sicer s pomočjo kazalnikov, oblikovanih v sodelovanju s socialnimi partnerji.

2.6.3 EESO meni, da bi moral biti načrt strukturno orodje za socialne politike v EU. Biti mora osrednji del prenovljenega gospodarskega in socialnega upravljanja, usmerjen k trajnostnemu in vključujočemu gospodarskemu okrevanju in rasti ter opremljen s kazalniki in postopki spremljanja, ki vodijo do priporočil za posamezne države v vseh zadevah, povezanih z njim.

3. Posebne ugotovitve

3.1 EESO opozarja, da je treba evropski statistični sistem prilagoditi potrebam spremljanja ciljev in kazalnikov, določenih v sklopu socialnih kazalnikov.

3.2 EESO se strinja z navedbo v načrtu, da bi povezovanje in posodobitev obstoječih kazalnikov prispevala k celovitejšemu spremljanju napredka pri uresničevanju načel stebra in pomagala pri spremljanju izvajanja političnih ukrepov, predlaganih v načrtu.

3.3 EESO se strinja s potrebo po reviziji koncepta delovno sposobnega prebivalstva in spodbuja Komisijo, naj na tem področju sodeluje z državami članicami, hkrati pa upošteva povezovanje politik na področju staranja s pravicami, ki so priznane in zaščitene z Listino o temeljnih pravicah.

3.4 EESO ugotavlja, da je izhodišče za cilj poklicnega usposabljanja leto 2016, saj evropski statistični sistem ta kazalnik pripravi le vsakih pet let. Merjenje tega kazalnika bi se moralo izvajati letno, da bi lahko pravilno spremljali napredek.

3.5 EESO ponavlja svoje stališče glede platformnega dela in „priporoča poenotenje konceptov v EU in državah članicah, da bi delo v platformnem gospodarstvu postalo dostojno“⁽¹⁰⁾.

3.6 EESO poziva Komisijo, naj v zvezi s socialno varnostjo uveljavi že predhodno navedeno načelo, da je treba obdavčenje preusmeriti z dela na druge vire, ki bolj spodbujajo zaposlovanje in ki so v skladu s podnebnimi in okoljskimi cilji, ter obenem zaščititi prihodke za ustrezno socialno zaščito, pri tem pa upošteva, da je bistveni izziv zagotavljanje ustreznega kritja za vse delavce na spreminjajočem se trgu dela ob popolnem spoštovanju načela, izraženega v točki 3.2.9 zgoraj, da morajo biti vse oblike zaposlitve vključene v socialno zaščito.

3.7 EESO podpira spodbudo Komisije Evropskemu parlamentu in Svetu, naj zaključita pogajanja o reviziji pravil o koordinaciji sistemov socialne varnosti, da se izboljša mobilnost delavcev in zagotovi ustrezna socialna zaščita v EU, ne da bi to povzročalo prevelike obremenitve za zaposlene in podjetja.

⁽¹⁰⁾ UL C 429, 11.12.2020, str. 173, točka 1.8.

3.8 EESO poziva Komisijo in države članice, naj zagotovijo, da se bodo rezultati napovedanega dela skupine strokovnjakov za naložbe v izobraževanje in usposabljanje odražali pri sprejemanju ukrepov, ki bistveno krepijo sisteme izobraževanja in usposabljanja, zlasti pri izpolnjevanju ciljev, opredeljenih v načrtu.

3.9 EESO meni, da je področje oskrbe eden največjih izzivov v EU, in podpira, da se v načrt vključi pobuda o dolgotrajni oskrbi, ki ljudem v stiski zagotavlja boljši dostop do kakovostnih storitev.

3.10 Glede vloge EU kot odgovorne svetovne voditeljice EESO ponovno poudarja svoja prejšnja priporočila, da bi morale Evropska komisija, OECD in Mednarodna organizacija dela (MOD) skupaj s socialnimi partnerji na vseh ustreznih ravneh in organizacijami civilne družbe na splošno oblikovati ustrezne določbe o dostojnih delovnih pogojih in potrebni zaščiti ⁽¹¹⁾ ter o spodbujanju postopne, poštene in trajnostne trgovinske politike ⁽¹²⁾.

3.11 V zvezi s tem želi, da bi skupno delo Komisije, OECD in MOD lahko privedlo do sprejetja konvencije MOD o platformah ⁽¹³⁾. V istem smislu si je treba prizadevati tudi za ureditev dela na daljavo. EESO poudarja svoje priporočilo, da bi morale Evropska komisija, Mednarodna organizacija dela in OECD začeti skupni postopek za pripravo konvencije MOD o delu na daljavo. Meni tudi, da bi morali biti dostojni pogoji dela na daljavo del agende MOD za dostojno delo in ustreznih nacionalnih programov ⁽¹⁴⁾.

3.12 EESO tudi meni, da bi morala EU prevzeti večjo odgovornost pri zagotavljanju pomoči za spopadanje s pandemijo COVID-19 na svetovni ravni. V načrtu bi moralo biti upoštevano sodelovanje EU v instrumentu COVAX v skladu z govorom predsednice Komisije Ursule von der Leyen in njeno izjavo, da mora Evropa zagotoviti razpoložljivost varnih cepiv ne samo za tiste, ki si jih lahko privoščijo, ampak za vse, ki jih potrebujejo ⁽¹⁵⁾.

V Bruslju, 8. julija 2021

Predsednica
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Christa SCHWENG

⁽¹¹⁾ UL C 125, 21.4.2017, str. 10, točka 3.9.

⁽¹²⁾ UL C 47, 11.2.2020, str. 38, točka 1.4.

⁽¹³⁾ UL C 429, 11.12.2020, str. 173, točka 1.14.

⁽¹⁴⁾ UL C 220, 9.6.2021, str. 1, točka 1.14.

⁽¹⁵⁾ Nagovor o stanju v Uniji, 16. september 2020.

PRILOGA

Naslednje nasprotno mnenje, ki je bilo med razpravo zavrnjeno, je prejelo vsaj četrtno glasov (člen 43(2) poslovnika):

1. Sklepne ugotovitve

1.1 Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO) meni, da je Akcijski načrt za evropski steber socialnih pravic (v nadaljnjem besedilu: načrt) koristna smernica za države članice in Unijo pri njihovih prizadevanjih za konkurenčnost, rast, zaposlovanje, strukturne reforme, produktivne naložbe in blaginjo ljudi. EESO poudarja tudi, da brez trdne gospodarske podlage ni socialne razsežnosti. Konkurenčnost in večja produktivnost, ki temeljita na spretnostih in znanju, sta predpogoja za socialno razsežnost Unije. Razvoj trga dela je treba podpreti, ne pa pretirano regulirati ali ovirati. Da bi se Evropa spoprijela s svetovno konkurenco, so potrebni vse večja digitalizacija in novi poslovni modeli, inovacije in prožnost na področju zaposlovanja, delovnega časa in mobilnosti delovne sile.

1.2 EESO podpira prednostna področja načrta in se strinja s stališčem iz načrta, da ima Evropa najenakopravnejše družbe na svetu in najvišje standarde na področju delovnih pogojev ter omogoča široko socialno zaščito, saj že ima obsežen socialni pravni red.

1.3 EESO opozarja, da se ob ustreznem upoštevanju pristojnosti ter načel subsidiarnosti in sorazmernosti načrt lahko izvaja na ravni Unije ali na ravni držav članic. Pri tem ima ključno vlogo dejavno sodelovanje socialnih partnerjev.

1.4 EESO opozarja, da socialni steber ni pravno zavezujoč, in poudarja delitev pristojnosti med EU in državami članicami, pri kateri so za socialno politiko v glavnem odgovorne države članice. Kadar EU namerava predlagati zakonodajo o socialni politiki, morajo vse pobude temeljiti na dokazih, da ta lahko doseže svoj namen. Pobude bi bilo treba presoјati tudi v okviru ciljnega preverjanja z vidika konkurenčnosti. S tem nadzornim ukrepom bi se izognili predlogom, ki zavirajo izboljševanje konkurenčnosti in ustvarjanje več delovnih mest ter trajnostno rast.

2. Splošne ugotovitve

2.1 Člen 3 Pogodbe o Evropski uniji določa, da si Unija z notranjim trgom prizadeva za trajnostni razvoj Evrope, ki temelji na uravnoteženi gospodarski rasti in stabilnosti cen, za visoko konkurenčno socialno tržno gospodarstvo, usmerjeno v polno zaposlenost in socialni napredek.

2.2 Člen 153 Pogodbe o delovanju Evropske unije določa, da EU podpira in dopolnjuje dejavnosti držav članic na opredeljenih področjih socialne politike. Obsežen socialni pravni red EU že obstaja.

2.3 Evropski parlament, Svet in Komisija so 17. novembra 2017 v Göteborgu razglasili 20 načel evropskega stebra socialnih pravic, ki niso spremenila primarne zakonodaje EU. EESO se seznanja zlasti s preambulo evropskega stebra socialnih pravic, ki določa: „Na ravni Unije evropski steber socialnih pravic ne predvideva razširitev pristojnosti Unije in njenih nalog, ki so določene s Pogodbama. Izvajati bi ga bilo treba v okviru teh pristojnosti.“

2.4 Evropski svet je v strateški agendi za obdobje 2019–2024 poudaril, da je treba evropski steber socialnih pravic izvajati na ravni EU in na ravni držav članic ter pri tem ustrezno upoštevati delitev pristojnosti.

3. Izvajanje

3.1 EESO meni, da načrt prinaša koristne smernice, tudi na področjih zaposlovanja, znanj in spretnosti, zdravja in socialne zaščite, vendar poudarja delitev pristojnosti med EU in državami članicami, pri kateri so za socialno politiko v glavnem odgovorne države članice.

3.2 EESO pričakuje sprejetje ukrepov na ustrezni ravni, ki bodo v skladu z načeloma subsidiarnosti in sorazmernosti, da bi izboljšali delovanje trgov dela in socialnih modelov tako, da bi prispevali h gospodarski rasti, konkurenci in socialni razsežnosti.

3.3 To pomeni, da je treba spoštovati različna socialno-ekonomska okolja in raznolikost nacionalnih sistemov, vključno z vlogo in avtonomijo socialnih partnerjev.

3.4 EESO meni, da je treba trge dela v Evropi še naprej reformirati, vendar v različnih delih Unije na različne načine, v skladu z njihovimi različnimi modeli trga dela. V nekaterih državah članicah to lahko vključuje ukrepe, povezane z minimalnimi plačami ali nižanjem posrednih stroškov dela. V drugih državah članicah bi bilo za spodbujanje zaposlovanja morda treba uvesti prožnejše oblike zaposlitve ali prilagoditi sisteme socialne varnosti. To pomeni, da je treba dajati prednost nezavezujočim instrumentom.

3.5 Kadar EU namerava predlagati zakonodajo o socialni politiki, morajo vse pobude temeljiti na dokazih, da ta lahko doseže svoj namen. Pobude bi bilo treba presojati tudi v okviru ciljnega preverjanja z vidika konkurenčnosti. S tem nadzornim ukrepom bi se izognili predlogom, ki zavirajo izboljševanje konkurenčnosti in ustvarjanje več delovnih mest ter trajnostno rast.

4. Gospodarska podlaga, socialni partnerji, zaposlovanje ter znanja in spretnosti

4.1 EESO ugotavlja, da brez trdne gospodarske podlage ni socialne razsežnosti. Konkurenčnost in večja produktivnost, ki temeljita na spretnostih in znanju, sta predpogoja za socialno razsežnost Unije.

4.2 EESO se strinja s stališčem Komisije, da je treba podpirati večjo uporabo kolektivnih pogajanj ter spodbujati članstvo v organizacijah socialnih partnerjev. Socialni partnerji imajo pomembno vlogo pri vzpostavljanju dobro delujočih trgov dela.

4.3 EESO pozdravlja točko 4 Deklaracije Sveta iz Porta o vlogi socialnih partnerjev: „Socialna razsežnost, socialni dialog in dejavno vključevanje socialnih partnerjev so od nekdaj jedro visoko konkurenčnega socialnega tržnega gospodarstva.“

4.4 EESO meni, da je najboljša spodbuda za socialni dialog in kolektivna pogajanja to, da država članica ali EU nista udeleženi pri določanju meril za kolektivne pogodbe in pri njihovem izvajanju ter da so za oboje v celoti odgovorni socialni partnerji, ki so pri tem povsem neodvisni.

4.5 Načrt je dobra priložnost, da države članice in njihovi socialni partnerji pokažejo, da se znajo ustrezno odzivati na izzive, s katerimi se soočajo trgi dela po pandemiji.

4.6 EESO podpira stališče načrta, da podpora zaposlovanju in delavcem ne more biti uspešna brez podpore podjetjem in podjetnikom. Živahna industrija je še vedno ključna za prihodnjo blaginjo Evrope in glavni vir novih zaposlitev. Vendar pa nova zakonodaja in druge obveznosti, ki podjetja dodatno obremenjujejo, ne gredo z roko v roki z ustvarjanjem delovnih mest.

4.7 Kot je navedel EESO, sta konkurenčnost in večja produktivnost na podlagi spretnosti in znanja recept za ohranjanje blaginje evropskih družb.

4.8 EESO pozdravlja poudarek v načrtu na izobraževanju, spretnostih in vseživljenjskem učenju, vključno z nenehnim preusposabljanjem in izpopolnjevanjem, za izboljšanje zaposljivosti, spodbujanje inovacije, zagotavljanje socialne pravičnosti in odpravljanje vrzeli v digitalnih znanjih in spretnostih.

5. Vloga evropskega semestra

5.1 EESO meni, da bi morale spremljanje načrta in ustreznih nacionalnih reform potekati v okviru odprte metode usklajevanja in evropskega semestra. Evropski semester je treba uporabiti kot referenčni okvir za podporo prizadevanjem držav članic in socialnih partnerjev, da bi – z reformami – povečale uspešnost nacionalnih zaposlovalnih in socialnih politik.

5.2 EESO poudarja, da bi bilo treba v načrtu predlagan pregled socialnih kazalnikov vključiti v evropski semester, da bi usmerjal države članice pri reformah trga dela in socialne politike. Spremljanje rezultatov na trgu dela na podlagi kazalnikov bi moralo prispevati k usklajeni izmenjavi politik na ravni EU ter pripravi ustreznih priporočil za posamezne države v okviru procesa evropskega semestra.

5.3 EESO meni, da so obstoječi mehanizmi usklajevanja držav članic in Komisije ustrezni instrumenti za vključevanje vseh ustreznih deležnikov na nacionalni ravni v izvajanju stebre, tudi z vidika njegovega vmesnega pregleda. Smernice za uporabo obstoječih mehanizmov usklajevanja bi morale biti prednostna naloga Komisije v odnosu do držav članic.

5.4 EESO poziva države članice, naj pri oblikovanju ambicioznih nacionalnih načrtov za okrevanje in odpornost kar najbolje izkoristijo evropski semester in edinstveno priložnost, ki jo ponuja mehanizem za okrevanje in odpornost. EESO ugotavlja, da je Instrument Evropske unije za okrevanje nujno orodje, ki temelji na členu 122 PDEU in se bo še naprej obravnavalo kot enkratni ukrep.

Rezultat glasovanja

Za: 93

Proti: 149

Vzdržani: 14

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – Unija enakosti: strategija o pravicah invalidov za obdobje 2021–2030

(COM(2021) 101 final)

(2021/C 374/09)

Poročevalec: **Ioannis VARDAKASTANIS**

Zaprosilo	Komisija, 26. 3. 2021
Pravna podlaga	člen 304 Pogodbe o delovanju Evropske unije
Pristojnost	strokovna skupina za zaposlovanje, socialne zadeve in državljanstvo
Datum sprejetja mnenja strokovne skupine	21. 6. 2021
Datum sprejetja mnenja na plenarnem zasedanju	7. 7. 2021
Plenarno zasedanje št.	562
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	233/0/2

1. Sklepi in priporočila

1.1 EESO pozdravlja novo strategijo EU o pravicah invalidov, v kateri so upoštevani številni predlogi evropskega invalidskega gibanja in civilne družbe. Strategija odraža tudi več predlogov iz mnenja EESO iz leta 2019 ⁽¹⁾ in si prizadeva za izvajanje Konvencije Združenih narodov o pravicah invalidov na ravni EU ter je bistven del Unije enakosti. Kljub temu je EESO zaskrbljen zaradi razvođenitve zavezujočih ukrepov in zavezujoče zakonodaje v zvezi z izvajanjem strategije, čeprav priznava, da je nova strategija bistveno ambicioznejša od strategije za obdobje 2010–2020.

1.2 Zavezanost vzpostaviti platforme za invalidnost veliko obeta, a lahko tudi zelo razočara, če ne bo dobro izvedena. Potrebna je preglednost v zvezi s člani, dnevnimi redi sej (z možnostjo prispevanja k točkam dnevnega reda) in rezultati. Platforma mora tudi zagotoviti, da bodo invalidske organizacije v njej tesno sodelovale, pri čemer ima EESO po našem mnenju pomembno vlogo, zato mora biti vključen.

1.3 Okrepiti bi bilo treba povezavo med strategijo o pravicah invalidov in obsežnimi prihodnjimi naložbami v okviru mehanizma za okrevanje in odpornost. Zagotoviti in okrepiti bi bilo treba tudi povezavo z izvajanjem in spremljanjem akcijskega načrta za evropski steber socialnih pravic, posebno njegovega načela št. 17. EESO želi, da bi Evropska komisija določila jasnejši in odločnejši program o tem, kako spodbujati uporabo nacionalnega mehanizma za okrevanje in odpornost, s katerim bi invalidom pomagali pri okrevanju po pandemiji. Evropska komisija mora obravnavati tiste države članice, ki niso jasno predstavile svojih načrtov ali ki ne upoštevajo smernic Komisije za zagotavljanje tehtnega posvetovanja s civilno družbo. Poleg tega mora odločno nasprotovati načrtom, ki vsebujejo predloge za naložbe, ki bi bile v nasprotju s Konvencijo Združenih narodov o pravicah invalidov, na primer naložbe v ustanove institucionalne oskrbe.

1.4 EESO pozdravlja predlog za evropsko središče virov AccessibleEU, čeprav na tej stopnji še ne pomeni izpolnitve poziva Odbora, naj se ustanovi odbor EU za dostopnost. Komisija mora jasno in pregledno predstaviti, kako se bo ta agencija financirala in zaposlovala uslužbenke ter kako se bo zagotovila zastopanost invalidov, saj morajo biti zastopani tudi znotraj agencije kot zaposleni in strokovnjaki, ne le kot zunanji svetovalci.

1.5 EESO odločno podpira vodilno pobudo o evropski kartici ugodnosti za invalide in meni, da lahko spodbudi velike spremembe. Vendar obžaluje, da še ni zaveze o tem, kako naj se zagotovi priznanje te kartice v vseh državah članicah. Odbor poudarja, da jo je treba uvesti z uredbo, ki bi določala, da je kartica neposredno veljavna in izvršljiva po vsej EU.

⁽¹⁾ UL C 97, 24.3.2020, str. 41.

1.6 EESO podpira načrt za priročnik o dobri volilni praksi, predviden v letu 2023, v katerem bo obravnavano sodelovanje državljanov invalidov v volilnem procesu. Podpira tudi načrtovano delo z državami članicami, evropsko mrežo za volilno sodelovanje in Evropskim parlamentom, da bi se zagotovile politične pravice invalidov enako kot drugim. Priporoča, da se doseganje tega rezultata pospeši, da bodo imele nacionalne in lokalne oblasti čas, da pred evropskimi volitvami leta 2024 vzpostavijo dostopnejše prakse.

1.7 Premalo je posebnih ukrepov, ki bi se nanašali na potrebe invalidnih žensk in deklet. EESO poziva, naj se to stanje čim bolj popravi in pri tem zagotovi, da bo razsežnost spola vključena v vse ukrepe, ki so že del strategije. To bi bilo treba posebno pazljivo obravnavati pri ukrepih za preprečevanje nasilja. Poudarek na ženskah bi bilo treba razširiti tudi na družinske člane, ki invalidnim sorodnikom zagotavljajo dolgotrajno in neformalno oskrbo, saj je še posebno verjetno, da vlogo oskrbovalcev prevzemajo ženske. EESO želi, da se po vmesnem pregledu v drugi polovici obdobja strategije predlaga posebna vodilna pobuda v zvezi z invalidkami.

1.8 Ukrepi v zvezi z dostopom do sodnega varstva in invalidi kot žrtvami nasilja so izjemno pomembni. EESO meni, da morajo ti ukrepi, zlasti ukrepi v zvezi usposabljanjem strokovnjakov v pravosodnem sistemu in uslužbencev organov kazenskega pregona, vključevati tudi smernice o tem, kako zagotavljati, da se invalidom ne bi onemogočal dostop do sodnega varstva zaradi poslovne nesposobnosti ali da ne bi pri uveljavljanju njihovih pravic prihajalo do zamud zaradi težav z dostopnostjo, nezadostne podpore pri odločanju ali nezadostne pomoči pri sporazumevanju, kot je tolmačenje v znakovnem jeziku.

1.9 Komisija mora predlagane smernice za izboljšanje samostojnega življenja in vključevanja v skupnost obravnavati še posebno skrbno. Temeljiti morajo na zelo jasnih opredelitvah pojmov institucionalne oskrbe, storitev v skupnosti in samostojnega življenja, kot jih razumemo. EESO priporoča, naj Komisija svoje opredelitve zasnuje na opredelitvah, o katerih se je dogovorila in jih določila Evropska strokovna skupina za prehod z institucionalne oskrbe na oskrbo v skupnosti, in na opredelitvah Konvencije o pravicah invalidov v splošni opombi št. 5 k členu 19.

1.10 Predlagani sveženj za izboljšanje zaposlovanja in zaveza Komisije, da bo izboljšala zaposlovanje in vključevanje invalidov v institucijah EU, sta jasen odziv na pozive civilne družbe. Poudariti je treba, kako zelo pomembno se je osredotočiti na spodbujanje kakovostnega zaposlovanja invalidov v času pandemije COVID-19 ⁽²⁾, in v tem smislu bi lahko bila ta strategija drznejša. EESO močno priporoča, naj se začne delo v zvezi z določanjem kazalnikov za spremljanje izvajanja teh ukrepov in okrepijo prizadevanja, da bi se ti ukrepi uskladili z ukrepi za civilno zaščito ter zdravje in varnost pri delu. Kar zadeva zaposlovanje v državah članicah, bi bilo to mogoče deloma doseči s predlogom Komisije, naj se v novi pregled socialnih kazalnikov v okviru socialnega stebra vključijo kazalniki vrzeli v zaposlenosti invalidov in naj se v nekatere izmed drugih kazalnikov vključi razčlenitev glede na invalidnost. EESO poudarja, da cilj ni le višja stopnja zaposlenosti, temveč tudi kakovostna zaposlitev, ki invalidom omogoča, da z delom izboljšajo svoj socialni položaj. Zato predlaga, naj preglednica kazalnikov vključuje kazalnike o kakovosti zaposlovanja invalidov, kot na primer, ali imajo invalidi pogodbe za polni delovni čas in dolgoročne pogodbe ter ali so zaposleni na odprtem trgu dela. Komisija si bo morala močno prizadevati, da se za države članice opredelijo cilji, ki določajo, v kolikšnem obsegu je treba do leta 2030 zmanjšati vrzel v zaposlenosti invalidov. Želimo si ambicioznih ciljev, katerih namen bi bil čim prej odpraviti vrzel v zaposlenosti, s poudarkom na zaposlovanju na odprtem trgu dela.

1.11 V strategiji je predlagana vrsta ukrepov v zvezi z izobraževanjem. EESO poudarja, da bi se bilo treba pri ukrepu usposabljanja učiteljev na področju izobraževanja otrok s posebnimi potrebami osredotočiti tudi na usposabljanje učiteljev v rednem izobraževanju, da bi lahko v razredu zagotovili vključujoče učenje. Države članice je treba spodbujati k temu, da bodo učitelje za izobraževanje otrok s posebnimi potrebami zaposlovali v vključujočih izobraževalnih okoljih, saj bodo tako invalidni otroci deležni specializirane podpore, ki jo morda potrebujejo, pri tem pa bodo vključeni v redne šole, ki jih obiskujejo neinvalidni učenci.

⁽²⁾ Invalidnost in vključevanje na trg dela: politični trendi in podpora.

1.12 Predlog za posodobitev zbirke orodij za „pristop k razvojnemu sodelovanju EU, ki temelji na pravicah in zajema vse človekove pravice“, je pozitiven korak. To bi bilo treba narediti ob sodelovanju nacionalnih in lokalnih invalidskih organizacij s sedeži v državah, v katerih se naložbe izvajajo.

1.13 Ukrep podpore državam članicam pri izvajanju Haaške konvencije iz leta 2000 bi bil v nasprotju s Konvencijo o pravicah invalidov pri vprašanjih, kot sta prisilno zdravljenje in prisila. To je treba obravnavati v sodelovanju z invalidskimi organizacijami, preden Komisija sprejme nadaljnje ukrepe.

1.14 EESO pozdravlja zavezanost Komisije, da bo dajala zgled. Dosledno je treba uveljaviti predloge glede dostopnosti stavb Komisije in upoštevati časovni okvir izvajanja, določen v strategiji.

1.15 Eden ključnih predlogov je predlagana strategija za zbiranje podatkov. EESO poudarja, da je treba zagotoviti bolj sistematično zbiranje razčlenjenih podatkov, če je le mogoče z uporabo kratkega sklopa vprašanj washingtonske skupine.

1.16 Okvir za spremljanje ciljev in ukrepov strategije bo predvidoma pripravljen do leta 2021. EESO in zlasti njegova skupina za invalide sta pripravljena pomagati Komisiji pri njegovi pripravi, in sicer poleg invalidskih organizacij, ki bi morale biti celovito in pomembno vključene med celotnim procesom.

1.17 V strategiji je navedeno, da bi morali invalidi polno sodelovati na konferenci o prihodnosti Evrope. EESO želi, da bi Evropska komisija to zavezo izpolnila tako, da bi invalide in njihove predstavniške organizacije vključila na vsa področja konference, ne le tista, ki so posebej povezana z invalidnostjo.

1.18 EESO poziva Evropsko komisijo, naj se začne pripravljati na izbor kandidata EU za Odbor OZN za pravice invalidov, in priporoča, da izbere evropsko invalidko.

1.19 Tudi Svet EU ima pri izvajanju strategije pomembno vlogo. EESO poziva Svet, naj se pridruži platformi za invalidnost in hitro imenuje koordinatorja za invalidnost, kot je predvideno v strategiji. Koordinator za invalidnost v Svetu bi moral delovati kot kontaktna točka za Konvencijo o pravicah invalidov, kot je bilo Evropski uniji predlagano v sklepnih ugotovitvah pregleda Konvencije o pravicah invalidov iz leta 2015.

1.20 EESO tudi poziva invalidsko gibanje, naj si proaktivno prizadeva, da bi se izpolnile obljube prav vseh ukrepov iz strategije, in pokaže solidarnost pri zagotavljanju, da bodo ukrepi koristili tudi invalidnim priseljencem in beguncem. Začetek izvajanja strategije o pravicah invalidov je le izhodišče. Resničnih sprememb za invalide namreč ne bo prinesla strategija, temveč moč vseh njenih sestavnih delov v prihodnjem desetletju. Socialni partnerji in organizacije civilne družbe bi morali izvajanje nove strategije v celoti podpreti.

2. Splošna priporočila

2.1 EESO z zadovoljstvom ugotavlja, da je sprejeta strategija o pravicah invalidov za obdobje 2021–2030 v primerjavi s prejšnjo strategijo jasen korak naprej. Poleg tega odločno pozdravlja postopek posvetovanja Komisije in dejstvo, da so bili številni predlogi, ki jih je navedel v svojem predlogu ⁽³⁾, vključeni v končno strategijo. Torej je očitno, da Odbor lahko vpliva na rezultate novih politik in pobud EU.

2.2 EESO izraža zadovoljstvo, da se je Komisija zavezala pripraviti sedem vodilnih predlogov z jasnimi cilji in roki za njihovo uresničevanje. Zaradi takšne ravni preglednosti bo močno olajšano delo EESO, civilne družbe in socialnih partnerjev pri pripravi njihovega prispevka za te ukrepe.

2.3 EESO meni, da je med vodilnimi predlogi posebno obetaven predlog o središču virov AccessibleEU. Njegova uspešnost bo deloma odvisna od virov, ki jih bo zanj prispevala Komisija, strokovnega znanja zaposlenih, ki ga bodo vodili, in njegove sposobnosti, da poveže strokovnjake, ki lahko resnično dragoceno znanje posredujejo državam članicam.

⁽³⁾ UL C 97, 24.3.2020, str. 41.

2.4 EESO pozdravlja predlog za vseevropsko kartico ugodnosti za invalide. Ali se bo življenje invalidov zaradi te kartice izboljšalo, bo odvisno od tega, katere pravice bodo z njeno uvedbo zagotovljene, in od tega, ali bodo sprejeti ukrepi, ki bodo zagotavljali njeno veljavnost v vseh državah članicah.

2.5 Ena od prednosti strategije je njen način vplivanja na notranje delovanje Komisije ter njene povezave z drugimi institucijami EU. EESO zlasti pozdravlja zavezanost letni izmenjavi mnenj med Komisijo in EESO. Meni tudi, da bi moral poleg invalidskih organizacij tudi EESO imeti mesto v novi platformi za invalidnost.

2.6 Z nekaterih vidikov se strategija zdi zadržan korak naprej. Strategija prevzema številne predloge iz mnenja EESO ⁽⁴⁾, ne vsebuje pa nobene zavezanosti novi zakonodaji. Med petimi ukrepi v zvezi z zavezujočo zakonodajo so štirje le pregledi obstoječe zakonodaje, ki se že izvajajo, eden pa je predlog za preučitev možnosti zakonodaje „po potrebi“. Nova strategija podpira mehanizme, kot so smernice in nabori orodij, s katerimi se sicer lahko izboljšajo prakse v državah članicah, vendar pomenijo veliko večje tveganje neskladnosti in ne zagotavljajo pravnih sredstev za uvedbo postopka zoper države članice pred Sodiščem EU.

2.7 Komisija je v strategiji obljubila, da bo nekatera vprašanja obravnavala v drugih strategijah in akcijskih načrtih EU, na primer strategiji EU za digitalno upravo in akcijskem načrtu za socialno gospodarstvo. Vendar ni vedno podrobno pojasnjeno, kako bodo v teh strategijah obravnavana vprašanja o invalidnosti. Zagotoviti bi bilo treba več podrobnosti, kako točno namerava Komisija to storiti.

2.8 EESO ima pomisleke v zvezi z ukrepom podpore državam članicam pri izvajanju Haaške konvencije iz leta 2000, ki bi bil v nasprotju s Konvencijo o pravicah invalidov pri vprašanjih, kot sta prisilno zdravljenje in prisila pri zdravstvenih posegih. To je treba obravnavati v sodelovanju z invalidskimi organizacijami, preden Komisija sprejme nadaljnje ukrepe.

2.9 EESO meni, da bi lahko strategija dosegla resnične spremembe, vendar je to povsem odvisno od tega, kako dobro se bo izvajala in kako ambiciozni bodo posamezni ukrepi. Če se Evropska komisija in države članice ne bodo odločno zavzemale za ukrepe, ki bi spremenili sedanje razmere, strategija ne bo izpolnila pričakovanj več kot 100 milijonov invalidov v EU.

2.10 EESO poziva invalidsko gibanje, naj se proaktivno zavzema za izpolnitev obljub iz strategije. Resničnih sprememb za invalide namreč ne bo prinesla strategija, temveč moč vseh njenih sestavnih delov v prihodnjem desetletju.

3. Dostopnost in uživanje pravic EU

3.1 Drugo in tretje poglavje strategije zajemata ukrepe, povezane z dostopnostjo in uživanjem pravic EU. Med glavnimi ukrepi so naslednji:

3.1.1 vodilna pobuda za vzpostavitev središča virov, imenovanega AccessibleEU. To središče bo združevalo nacionalne organe, pristojne za izvajanje in izvrševanje pravil o dostopnosti, ter strokovnjake in zaposlene z vseh področij dostopnosti, da bi si izmenjevali primere dobre prakse ter razvili orodja in standarde za pospeševanje izvajanja prava EU. V tej pobudi se odraža poziv EESO v zvezi z evropskim odborom za dostopnost. Komisija mora pojasniti, kako se bo to središče financiralo in zaposlovalo osebe ter kako se bo povezovalo s strokovnjaki za dostopnost, osebami z izkušnjami na področju vprašanj dostopnosti in invalidskimi organizacijami;

3.1.2 uvedba evropske kartice ugodnosti za invalide do konca leta 2023, ki bi bila priznana v vseh državah članicah. EESO izraža zadovoljstvo, saj je to neposreden odziv na njegovo mnenje iz leta 2019 ⁽⁵⁾. Uspešnost te pobude bo odvisna od obsega pravic, ki jih bo kartica zagotavljala, in od tega, ali se bodo vse države članice odločile za njeno celovito uporabo. EESO poziva Komisijo, naj bo v zvezi s kartico ugodnosti za invalide ambiciozna, pri čemer naj upošteva, da bo to eden ključnih rezultatov strategije in merilo, na podlagi katerega bodo mnogi presojali njeno uspešnost;

⁽⁴⁾ UL C 97, 24.3.2020, str. 41.

⁽⁵⁾ UL C 97, 24.3.2020, str. 41, UL C 56, 16.2.2021, str. 36.

3.1.3 ocena uporabe direktive o spletni dostopnosti in presoja, ali bi bilo treba direktivo revidirati. Ta ocena je priložnost za analizo, ali ta zakonodaja ustreza svojemu namenu v čedalje bolj digitalnem javnem sektorju, zlasti po pandemiji COVID-19. EESO meni, da mora Komisija opustiti izvzete iz področja uporabe direktive, ki se uporablja za nekatera spletna mesta (npr. šole, vrtce in jasli), saj so ta morebitna izvzeta morda negativno vplivala na invalide, ki lahko do teh javnih storitev dostopajo le prek digitalnih orodij. Meni tudi, da bi bila potrebna jasnejša razlaga o tem, kako se bo ukrepalo, če katera od držav članic ne bo izpolnjevala zahtev direktive;

3.1.4 pregled vrste obstoječih zakonodajnih aktov, in sicer zakonodajnega okvira v zvezi z energijsko učinkovitostjo stavb, vključno z njegovim vplivom na izboljšanje dostopnosti, ki je rezultat zahtev glede prenove, regulativnega okvira o pravicah potnikov, Uredbe (EU) št. 1315/2013 Evropskega parlamenta in Sveta⁽⁶⁾ o smernicah Unije za razvoj vseevropskega prometnega omrežja, da bi se okrepila dostopnost, in svežnja o mobilnosti v mestih. Čeprav je EESO razočaran, da Komisija ni pokazala večje ambicioznosti, tako da bi predlagala več ukrepov, ki bi temeljili na zavezujoči zakonodaji, je zadovoljen, ker se v strategiji odraža njegov poziv k ukrepanju v zvezi z dostopnostjo grajenega okolja in prometa. EESO poziva Komisijo, naj bo v predlogih sprememb ambiciozna in naj se zavzema za drzne ukrepe v zvezi z dostopnostjo;

3.1.5 sprejetje priročnika o dobri volilni praksi, v katerem bo obravnavano sodelovanje invalidov v volilnem procesu, ter sodelovanje z državami članicami, evropsko mrežo za volilno sodelovanje in Evropskim parlamentom, da bi se zagotovile politične pravice invalidov enako kot drugim, tudi pravica do kandidiranja na volitvah in prejemanja dostopnih informacij. Komisija bo potrebe invalidov obravnavala tudi v zborniku o e-glasovanju in podprla vključujoče demokratično udejstvovanje. Pomembno bo tesno sodelovanje Komisije z Evropskim parlamentom, da bi se zagotovila dostopnost naslednjih volitev EU, s čimer bi EU postavila zgled.

4. Dostojno življenje in enakopravna udeležba

4.1 Četrto in peto poglavje strategije zajemata ukrepe v zvezi s kakovostjo življenja in enakopravnostjo. Med glavnimi ukrepi so naslednji:

4.1.1 vodilna pobuda o smernicah za samostojno življenje, da bi države članice izboljšale samostojno življenje in vključevanje v skupnost. EESO meni, da bi lahko bila ta pobuda ključna. Njena moč bo odvisna od jasne in dosledne opredelitve, kaj je institucionalna oskrba, zakaj se ji je treba izogibati ter kaj pomeni vlaganje v storitve v skupnosti in samostojno življenje. Smernice je treba oblikovati v sodelovanju z invalidi in organizacijami, ki jih zastopajo;

4.1.2 okvir za izboljšanje zagotavljanja socialnih storitev za invalide in povečanje privlačnosti delovnih mest na tem področju. EESO meni, da se mora ta okvir ne le osredotočiti na to, kako povečati privlačnost sektorja socialnih storitev z vidika plač in delovnih pogojev, temveč tudi zagotoviti, da bodo ponudniki storitev deležni ustreznega usposabljanja o tem, kako nuditi podporo, ki bo sledila željam uporabnikov storitev ter katere pristop bo osredotočen na posameznika in temeljil na človekovih pravicah;

4.1.3 nov sveženj o zaposlovanju invalidov na trgu dela. V okviru tega svežnja bo Komisija še naprej zagotavljala, da bodo države članice dosledno uveljavljale pravice, zajete v direktivi o enakosti pri zaposlovanju, o uporabi direktive pa bo poročala v letu 2021. Komisija bo tudi nadzirala razvoj akcijskega načrta za socialno gospodarstvo v letu 2021, vključno z možnostmi, povezanimi z invalidi, s poudarkom na vključevanju na odprti trg dela. Invalidi se pri dostopu do dela srečujejo s številnimi ovirami. EESO meni, da bi morala Komisija jasno opredeliti, katere so te ovire in katere od njih je treba nujno obravnavati, pa tudi, kako se je stanje zaradi COVID-19 poslabšalo. Priporoča, da se pred oblikovanjem svežnja opravi raziskava ali anketa, v kateri bi invalidi in invalidske organizacije navedli, kaj je po njihovem mnenju treba narediti. Poleg tega meni, da bi se bilo treba v svežnju ukrepov za zaposlovanje osredotočiti na zmožnost dostopanja do kakovostne zaposlitve na odprtem trgu dela, tudi v socialnem gospodarstvu in zaposlitvenih modelih D-WISE, pri čemer naj se prepreči nadaljnje izključevanje invalidov, zlasti pa naj se vključijo invalidke in mladi invalidi, ki iščejo zaposlitev. Cilj ne bi smelo biti le izboljšanje stopnje zaposlenosti, temveč tudi omogočanje invalidom, da s plačanim delom izboljšajo svoj socialni status in ekonomski položaj;

⁽⁶⁾ Uredba (EU) št. 1315/2013 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. decembra 2013 o smernicah Unije za razvoj vseevropskega prometnega omrežja in razveljavitvi Sklepa št. 661/2010/EU (UL L 348, 20.12.2013, str. 1).

4.1.4 študija v letu 2022 o socialni zaščiti in storitvah za invalide, ki ji bodo predvidoma sledile smernice za podporo državam članicam pri nadaljnji reformi socialne zaščite s poudarkom na invalidih in okvirih za ocenjevanje invalidnosti. Študija bi se morala osredotočiti na socialne storitve kot podlago za zagotavljanje dostojnega življenja za invalide ter vlogo družin in oskrbovalcev. V smernicah bi moralo biti zato poudarjeno, da morajo storitve izpolnjevati potrebe posameznih invalidov in biti organizirane v skupnosti, ne pa v izoliranem okolju, ter da se mora zagotoviti ustrezen invalidski dodatek. Ključno je, da se v smernicah o reformah socialne zaščite obravnavajo višji življenjski stroški za invalide in da se države članice pozove k večji prožnosti v zvezi s tem, da bi lahko ljudje invalidski dodatek obdržali ne glede na lastni dohodek ali dohodek zakonca oziroma partnerja. Invalidi bi morali imeti možnost, da se zaposlijo ali živijo s partnerjem oziroma se z njim poročijo brez negativnih finančnih posledic;

4.1.5 strategija za usposabljanje delavcev v pravosodju, pri čemer bo poudarek na zakonodaji EU o invalidnosti, vključno s Konvencijo o pravicah invalidov. To bo vključevalo študijo o postopkovnih zaščitnih ukrepih za ranljive odrasle v kazenskih postopkih in oceno potrebe po zakonodajnih predlogih za okrepitev podpore in zaščite ranljivih odraslih v skladu s strategijo o pravicah žrtev. Komisija bo državam članicam tudi zagotovila smernice o dostopu do sodnega varstva za invalide v EU. Države članice bo podpirala pri spodbujanju udeležbe invalidov kot strokovnjakov v pravosodnem sistemu. EESO pozdravlja te predloge, v katerih se odražajo priporočila, ki jih je navedel v mnenju ⁽⁷⁾. Z zadovoljstvom tudi ugotavlja, da bo Komisija pozvala Agencijo za temeljne pravice, naj preuči položaj invalidov, ki živijo v institucijah, kar zadeva nasilje, zlorabo in mučenje. Ti ukrepi bi morali vključevati tudi smernice o tem, kako zagotoviti, da se invalidom ne bi onemogočil dostop do sodnega varstva ali da v zvezi s tem ne bi prihajalo do zamud zaradi težav z dostopnostjo, poslovne nesposobnosti, nezadostne podpore pri odločanju ali nezadostne pomoči pri sporazumevanju, kot je tolmačenje v znakovnem jeziku. Primere dobre prakse pri podpori pri odločanju bi bilo treba zbirati v skladu s členoma 12 in 13 Konvencije o pravicah invalidov. Koristno bi bilo tudi preučiti, kako so države članice uresničile Priporočila Komisije z dne 27. novembra 2013 o procesnih jamstvih za ranljive osebe, ki so osumljene ali obdolžene v kazenskem postopku ⁽⁸⁾;

4.1.6 več ukrepov na področju izobraževanja. Ti vključujejo podporo državam članicam pri zagotavljanju podpornih tehnologij ter dostopnega digitalnega okolja in vsebin v okviru Akcijskega načrta za digitalno izobraževanje 2021–2027. Komisija predlaga tudi zbirko orodij za vključevanje v predšolsko vzgojo in varstvo, s posebnim poglavjem o invalidnih otrocih. Poleg tega bo Komisija države članice podpirala pri nadaljnjem razvoju njihovih sistemov izobraževanja učiteljev, da bi se obravnavali pomanjkanje učiteljev na področju izobraževanja otrok s posebnimi potrebami ter kompetence vseh pedagoških delavcev za obvladovanje različnosti in vključujočega izobraževanja. EESO z veseljem ugotavlja, da Komisija priznava vlogo, ki jo lahko ima EU pri spodbujanju vključujočega izobraževanja, zlasti e-učenja, saj so se invalidni učenci med pandemijo COVID-19 srečevali s številnimi težavami na področju dostopnosti. Vendar želi tudi poudariti, da bi se bilo treba pri ukrepu usposabljanja učiteljev na področju izobraževanja otrok s posebnimi potrebami osredotočiti tudi na usposabljanje učiteljev v rednem izobraževanju, da bi lahko v razredu zagotovili vključujoče učenje. Komisija bi morala podpirati vključujoče redno izobraževanje in spodbujati države članice, naj učitelje za izobraževanje otrok s posebnimi potrebami zaposlujejo v vključujočih izobraževalnih okoljih. Vlagati je treba tudi v zagotavljanje poklicnega svetovanja invalidom v izobraževalnih sistemih in ga izboljševati;

4.1.7 na področjih vključujočih umetnosti in kulture, športa, prostočasnih in sprostitevni aktivnosti skupaj s turizmom bo strategija okrepila udeležbo, pri čemer bo delovala na več področjih hkrati, in sicer s sodelovanjem s splošnimi in invalidskimi športnimi organizacijami, spodbujanjem umetniškega ustvarjanja pri invalidih in uporabo sredstev EU za nadaljnje povečevanje dostopnosti lokacij kulturne dediščine in umetnosti invalidom.

4.1.8 EESO obžaluje, da strategija ni dovolj ambiciozna v zvezi s sprejetjem horizontalne direktive o nediskriminaciji, ki je že desetletje blokirana v Svetu. Ni pravih načrtov za odpravo te blokade niti za predlaganje alternativ, če Svet ne bi sklenil dogovora.

4.1.9 EESO tudi želi, da bi bilo več pozornosti namenjene vprašanjem v zvezi z zdravjem. Strategija se osredotoča na načrt za boj proti raku, kar pozdravljamo, zelo nejasna pa je v zvezi z duševnim zdravjem, dostopnostjo informacij glede zdravja in zagotavljanjem zdravstvenega varstva za invalide, ki še živijo v institucijah.

⁽⁷⁾ UL C 97, 24.3.2020, str. 41.

⁽⁸⁾ UL C 378, 24.12.2013, str. 8.

5. Spodbujanje pravic invalidov na svetovni ravni

5.1 Šesto poglavje strategije zajema ukrepe v zvezi s spodbujanjem pravic invalidov na svetovni ravni. Med glavnimi ukrepi so naslednji:

5.1.1 krepitev zbiranja podatkov o invalidih na področju humanitarne pomoči, ki jo financira EU, na primer s spodbujanjem uporabe kratkega sklopa vprašanj washingtonske skupine. To je odličen predlog, ki odraža predhodne pozive EESO. Odbor si želi, da bi se zbiranje razčlenjenih podatkov izboljšalo na vseh področjih, zlasti v zvezi z ljudmi, ki živijo v institucijah. EU bi tudi morala podpirati izvajanje Konvencije o pravicah invalidov in spodbujati ratifikacijo na svetovni ravni;

5.1.2 posodobitev zbirke orodij za „pristop k razvojnemu sodelovanju EU, ki temelji na pravicah in zajema vse človekove pravice“ v letu 2021. To je treba narediti ne samo v sodelovanju z invalidskimi organizacijami v EU, temveč tudi z nacionalnimi in lokalnimi invalidskimi organizacijami s sedeži v državah, v katerih se naložbe izvajajo;

5.1.3 zagotavljanje sistematične uporabe invalidnostnega označevalca Odbora za razvojno pomoč (DAC) OECD za spremljanje naložb, ki vključujejo vidik invalidnosti, za ciljno usmerjeno spremljanje financiranja EU. EESO izraža zadovoljstvo, da je bil upoštevan ta predlog, ki ga je izrazil v mnenju SOC/616 ⁽⁹⁾.

6. Uresničevanje strategije in Komisija kot vzor

6.1 Sedmo in osmo poglavje strategije zajemata ukrepe v zvezi z izvajanjem strategije in v zvezi s tem, kako bo Komisija spremenila svojo strukturo in način delovanja, da bi to dosegla. Med glavnimi ukrepi so naslednji:

6.1.1 letna izmenjava mnenj z EESO. EESO izraža zadovoljstvo, da bo njegova vključenost v izvajanje strategije formalizirana, in se veseli stalnega in strukturiranega sodelovanja. Z veseljem ugotavlja, da bo Komisija organizirala tudi redna srečanja na visoki ravni med Evropskim parlamentom, Svetom, Komisijo in ESZD, ki bodo vključevala invalidske organizacije;

6.1.2 vzpostavitev platforme za invalidnost, ki bo nadomestila skupino na visoki ravni za področje invalidnosti. Platforma bo podpirala izvajanje te strategije in nacionalnih strategij na področju invalidnosti. Združevala bo nacionalne kontaktne točke za Konvencijo o pravicah invalidov, invalidske organizacije in Komisijo. Uporabljala se bo kot forum za razpravo o ocenah Združenih narodov o izvajanju Konvencije o pravicah invalidov v državah članicah. EESO veliko pričakuje od te nove strukture, ki obeta, da bo bolj odprta in pregledna kot skupina na visoki ravni;

6.1.3 prenovljena strategija človeških virov za spodbujanje zaposlovanja in poklicnih možnosti uslužbencev invalidov, skupaj z uradom za raznolikost in vključenost, ki bo nadzoroval oblikovanje in izvajanje ukrepov za spodbujanje raznolikosti in vključevanja znotraj Komisije. EESO meni, da je to eden izmed najobetavnejših ukrepov v strategiji, in upa, da bo ukrep zagotovil resnično rast zaposlovanja invalidov v institucijah EU. Z veseljem tudi ugotavlja, da bo Komisija posodobila ciljno usmerjeno strategijo komuniciranja in ozaveščanja v okviru Evropskega urada za izbor osebja ter okrepila poročanje vodstva vseh služb Komisije o raznolikosti in razumnih prilagoditvah za uslužbence invalide;

6.1.4 izboljšanje dostopnosti vseh avdiovizualnih komunikacij in storitev grafičnega oblikovanja Komisije do leta 2023. EESO pozdravlja ta ukrep in poziva Komisijo, naj sodeluje s strokovnjaki za dostopnost, da bi zagotovila najvišjo možno raven dostopnosti;

6.1.5 zagotavljanje dostopnosti vseh stavb Komisije, ki se uporabljajo na novo. Komisija bo tudi zagotovila, da bodo dostopni prostori, v katerih organizira dogodke, in da bodo do leta 2030 vse stavbe Komisije izpolnjevale evropske standarde dostopnosti. EESO poziva Komisijo, naj to izpolni;

6.1.6 razvoj strategije za zbiranje podatkov, ki bo usmerjala države članice ter zagotovila analizo obstoječih virov podatkov in kazalnikov, vključno z upravnimi podatki. EESO poudarja, da je treba zbrati razčlenjene podatke, če je le mogoče z uporabo kratkega sklopa vprašanj washingtonske skupine, kot je že omenjeno v strategiji;

⁽⁹⁾ UL C 97, 24.3.2020, str. 41.

6.1.7 objava okvira za spremljanje ciljev in ukrepov te strategije, ki ji bosta sledila razvoj novih kazalnikov invalidnosti in v letu 2024 priprava poročila o tej strategiji, v katerem bo ocenjen napredek pri njenem izvajanju, po potrebi pa bodo posodobljeni tudi njeni cilji in ukrepi. EESO, zlasti njegova tematska študijska skupina za pravice invalidov, je pripravljen skupaj z invalidskimi organizacijami pomagati Komisiji pri pripravi tega okvira. Izraža zadovoljstvo, da je bil določen datum za objavo poročila o izvajanju, ki bo Komisiji omogočil, da bo pomanjkljivosti odpravila v obdobju trajanja strategije.

V Bruslju, 7. julija 2021

Predsednica
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Christa SCHWENG

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Priporočilo Sveta o vzpostavitvi evropskega jamstva za otroke

(COM(2021) 137 final)

Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – Strategija EU o otrokovih pravicah

(COM(2021) 142 final)

(2021/C 374/10)

Poročevalka: **Kinga JOÓ**Soporočevalka: **Maria del Carmen BARRERA CHAMORRO**

Zaprosilo	Evropska komisija, 31. 5. 2021
Pravna podlaga	člen 304 Pogodbe o delovanju Evropske unije
Sklep predsedstva	23. 3. 2021
Pristojnost	strokovna skupina za zaposlovanje, socialne zadeve in državljanstvo
Datum sprejetja mnenja strokovne skupine	21. 6. 2021
Datum sprejetja mnenja na plenarnem zasedanju	7. 7. 2021
Plenarno zasedanje št.	562
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	231/0/2

1. Sklepi in priporočila

1.1 Enemu od štirih otrok v EU med odraščanjem grozita revščina in socialna izključenost. To dejstvo je nesprejemljivo in zahteva usklajen evropski pristop, ki bo temeljil na zanesljivem političnem in pravnem okviru, s katerim bi spremenili ta trend in prekinili medgeneracijski krog prikrajšanosti. Zastaviti si je treba ambiciozen cilj, namenjen odpravi revščine vseh otrok do leta 2030, ne zgolj petih milijonov otrok.

1.2 Dosledno vključevanje otrokovih pravic v oblikovanje politik je bistvenega pomena. Na otroke vplivajo praktično vsa področja politike, zato je treba sprejeti pristop, ki bo zajemal vso družbo in zagotavljal, da različne politike (povezane z družino, izobraževanjem, gospodarstvom, digitalnim svetom, okoljem in stanovanji) spodbudno in dolgoročno pozitivno vplivajo na zdravje in dobro počutje otrok. Na ravni EU ter na nacionalni, regionalni in lokalni ravni je treba nujno sprejeti celosten pristop in horizontalne ukrepe ter z njimi zajeti vsa pomembna področja, ki vplivajo na življenja otrok danes, pa tudi v prihodnje.

1.3 EESO priporoča, da se v nacionalne akcijske načrte o jamstvu za otroke vključi vrsta dvo- in večgeneracijskih ukrepov v podporo tako otrokom kot njihovim staršem, saj ranljivosti otrok ni mogoče obravnavati, ne da bi se upoštevala tudi ranljivost njihovih družin. Starše in oskrbovalce je treba podpreti z različnimi ukrepi: ustreznimi dohodki, usklajevanjem poklicnega in zasebnega življenja, ustrezno plačanim materinskim, očetovskim in starševskim dopustom, oskrbovalskim dopustom, fleksibilnimi delovnimi pogoji in družinam prijaznimi delovnimi mesti.

1.4 Kot je navedeno v členu 2 PEU, je spoštovanje človekovih, in s tem tudi otrokovih, pravic zavezujoče za vse države članice. Glede otrokovih pravic je potreben trdnejših vseevropski politični okvir, k čemur so že pozvali številni deležniki. Posvetovati se je treba z organizirano civilno družbo, zlasti socialnimi službami, organizacijami za otrokove pravice, družinskimi organizacijami ter ponudniki formalnega in neformalnega izobraževanja in jih ustrezno vključiti v pripravo nacionalnih akcijskih načrtov ter mehanizme spremljanja. Z usmerjenimi ukrepi je mogoče najboljše podpreti učinkovito izvajanje dveh okvirov EU za odpravo revščine ter spodbujanje zdravja in dobrega počutja otrok.

1.5 Posebna sredstva iz Evropskega socialnega sklada plus (ESS+) je odpravi revščine otrok namenilo le 11 držav, v več drugih državah članicah pa so bili podatki o tveganju revščine med otroki zelo blizu povprečju EU. EESO priporoča vsem državam članicam, naj najmanj 5 % sredstev iz ESS+ namenijo ukrepom za reševanje otrok iz revščine. Izboljšati je treba tudi zbiranje kakovostnih razčlenjenih podatkov, da bi pomagali spremljati napredek pri odpravljanju revščine in socialne izključenosti otrok.

1.6 EESO priporoča državam članicam, naj omogočijo prost dostop do vzgoje in varstva predšolskih otrok, izobraževanja, šolskih dejavnosti in zdravstvenega varstva oziroma naj bodo te storitve brezplačne. Druga rešitev je, da z ustreznimi denarnimi spodbudami poskrbijo, da so otroci deležni teh ključnih storitev, ne da bi to družinam povzročilo dodatno finančno breme.

1.7 EESO državam članicam tudi priporoča, naj pri pripravi nacionalnih načrtov v zvezi z jamstvom za otroke po potrebi opredelijo ciljne starostne skupine in upoštevajo, da imajo otrokove pravice vse osebe, mlajše od 18 let. To je pomembno zlasti za medsebojno dopolnjevanje okvirov, kot sta jamstvo za otroke in jamstvo za mlade, v najboljšem interesu upravičencev.

1.8 EESO poziva Komisijo, naj strategijo o otrokovih pravicah na horizontalni ravni uskladi z drugimi nedavno odobrenimi evropskimi strategijami, kot so strategije za enakost spolov, enakost LGBTIQ oseb, Rome in pravice invalidov.

2. Uvod

2.1 Otrokove pravice so človekove pravice vseh oseb, mlajših od 18 let. Varstvo otrokovih pravic je cilj Evropske unije, kakor je navedeno v členu 3(3) PEU in členu 24 Listine EU o temeljnih pravicah. Svet Evrope spodbuja in ščiti človekove pravice otrok na podlagi Evropske konvencije o človekovih pravicah, strategije o otrokovih pravicah (2016–2021) in drugih ustreznih pravnih standardov. V skladu s Konvencijo Združenih narodov o otrokovih pravicah (KOP) imajo vse osebe na svetu, mlajše od 18 let, enake državljanske, politične, ekonomske, socialne in kulturne pravice, ne glede na svoje etnično poreklo, spol, veroizpoved, jezik, sposobnosti, priseljski status, spolno usmerjenost ali kateri koli drug status. Zanje se uporabljajo tudi Konvencija Združenih narodov o pravicah invalidov in cilji Združenih narodov za trajnostni razvoj.

2.2 4. junija 2007 je bil vzpostavljen letni forum o otrokovih pravicah, ki omogoča vsakoletni dialog med institucijami EU in drugimi deležniki ter spremljanje ukrepov EU na področju otrokovih pravic. Leta 2010 je EESO sprejel mnenje o revščini in dobrem počutju otrok ⁽¹⁾, leta 2011 pa mnenje o Agendi EU za otrokove pravice ⁽²⁾, v katerem je države članice pozval, naj otroke podprejo na vse možne načine.

2.3 Komisija je 20. februarja 2013 sprejela priporočila za krepitev otrokovih pravic, zmanjšanje revščine otrok in izboljšanje njihovega dobrega počutja ⁽³⁾. Evropski parlament je 24. novembra 2015 pozval Komisijo in države članice EU, naj uvedejo jamstvo za otroke ter programe za podporo in omogočanje staršem, da bodo izstopili iz socialne izključenosti in se vključili na trg dela ⁽⁴⁾. Evropski parlament, Svet in Komisija so 13. decembra 2017 razglasili evropski steber socialnih pravic, ki se osredotoča tudi na otroško varstvo in podporo za otroke ⁽⁵⁾ (načelo 11). Poleg tega razglša pravico do varstva pred revščino in do posebnih ukrepov za izboljšanje enakih možnosti. Komisija je julija 2020 kot nadaljnji ukrep naročila študijo izvedljivosti ⁽⁶⁾, avgusta 2020 pa začela javna posvetovanja o jamstvu za otroke in oblikovanju strategije EU o otrokovih pravicah.

⁽¹⁾ UL C 44, 11.2.2011 str. 34.

⁽²⁾ UL C 43, 15.2. 2012, str. 34.

⁽³⁾ UL L 59, 2.3.2013, str. 5.

⁽⁴⁾ Resolucija Evropskega parlamenta o zmanjševanju neenakosti s posebnim poudarkom na revščini otrok (2015) (UL C 366, 27.10.2017, str. 19), točka 46.

⁽⁵⁾ Medinstitucionalna razglasitev evropskega stebra socialnih pravic.

⁽⁶⁾ Študija o izvedljivosti jamstva za otroke, končno poročilo.

2.4 Komisija je 24. marca 2021 s podporo Evropskega parlamenta ⁽⁷⁾ sprejela prvo celovito strategijo EU o otrokovih pravicah za obdobje 2021–2024, pa tudi predlog priporočila Sveta o vzpostavitvi evropskega jamstva za otroke.

3. Splošne ugotovitve o strategiji EU o otrokovih pravicah in predlogu Komisije o evropskem jamstvu za otroke

3.1 Strategija EU o otrokovih pravicah je politični okvir, ki temelji na pravicah in zagotavlja vključevanje otrokovih pravic kot horizontalnega vprašanja v politike in zakonodajo EU. Predlog priporočila Sveta o vzpostavitvi evropskega jamstva za otroke je pravno zavezujoč in vključuje vrsto jasnih izvedbenih ukrepov in ciljev, ki naj bi jih EU pozorno spremljala. EESO pozdravlja oba predloga, saj meni, da bo njuno izvajanje podprlo prizadevanja na evropski in nacionalni ravni za spodbujanje dobrega počutja in zmanjšanje revščine otrok.

3.2 Otroci so najranljivejši člani naše družbe, ki se s tveganjem revščine in socialne izključenosti ne morejo spoprijemati sami. Nasilje nad otroki v vseh oblikah je močno razširjeno. Po podatkih policije in drugih splošnih služb, kot so telefonske linije za pomoč otrokom, so se med pandemijo COVID-19 nekatere oblike nasilja povečale v številnih državah članicah, ki se soočajo z naraščajočim številom primerov ⁽⁸⁾. Po podatkih Eurostata je bilo leta 2019 18 milijonov ali 22,2 % otrok v EU izpostavljenih tveganju revščine in socialne izključenosti, ta številka pa se bo zaradi socialno-ekonomskih posledic pandemije verjetno še povečala ⁽⁹⁾. Eden od štirih otrok odrasča v družini v negotovem položaju, ki potrebuje podporo, da bi prekinila krog medgeneracijske revščine.

3.3 **Otroci so o svojih pravicah in prihodnosti, ki si jo želijo, govorili** v okviru raziskave z naslovom Naša Evropa, naše pravice, naša prihodnost ⁽¹⁰⁾. Raziskava je bila upoštevana pri pripravi strategije EU o otrokovih pravicah in predloga o jamstvu za otroke. Pet organizacij za otrokove pravice je skupaj zbralo mnenja več kot 10 000 otrok. Ugotovitve so jasno pokazale, da je treba stališča otrok upoštevati pri oblikovanju gospodarskega, socialnega, pravnega in političnega okvira ter prednostnih nalog EU.

3.4 **Strategija EU o otrokovih pravicah temelji na celostnem pristopu**, njen splošni cilj pa je otrokom v EU in po svetu omogočiti boljše življenje na šestih pomembnih področjih: (i) udeležba otrok v političnem in demokratičnem življenju EU; (ii) socialno-ekonomsko vključevanje, izobraževanje in zdravje; (iii) preprečevanje vseh oblik nasilja in diskriminacije ter zaščita pred njimi; (iv) otrokom prijazno pravosodje; (v) otroci v digitalni dobi in (vi) globalna razsežnost otrokovih pravic. **Predlog priporočila Sveta o vzpostavitvi evropskega jamstva za otroke** se osredotoča na socialno-ekonomsko vključevanje pomoči potrebnih otrok in njihov dostop do več ključnih storitev, ki zajemajo predšolsko vzgojo in varstvo, izobraževanje in šolske dejavnosti, zdravstveno varstvo, zdravo prehrano in ustrezno stanovanje. Predlog prispeva k strategiji EU o otrokovih pravicah, osredotoča pa se na otroke, ki živijo v EU.

3.5 V strategiji je določeno, da je treba povečati vključujočo in sistemsko udeležbo otrok na lokalni in nacionalni ravni ter ravni EU. To bo doseženo z **novο platformo EU za udeležbo otrok**, ki bo vzpostavljena v partnerstvu z Evropskim parlamentom in organizacijami za otrokove pravice, da se zagotovi boljša vključenost otrok v odločanje.

3.6 V strategiji je navedeno, da morajo **otroci odrasčati brez nasilja in izkoriščanja**. Otroci so lahko žrtve nasilja, priče nasilju ali storilci. Po podatkih iz poročil Mednarodne organizacije dela je veliko otrok žrtev izkoriščanja na trgu dela in prisilnega dela, vključno s spolnim izkoriščanjem in prostitucijo. Strategija vključuje tudi poziv k zagotovitvi **otrokom**

⁽⁷⁾ Rezolucija Evropskega parlamenta o otrokovih pravicah glede na strategijo EU o otrokovih pravicah (2021).

⁽⁸⁾ SZO Evropa: *The rise and rise of interpersonal violence – an unintended impact of the COVID-19 response on families* (Nenehno naraščanje medosebnega nasilja – neželen učinek ukrepov zoper COVID-19 na družine) (2020).

⁽⁹⁾ UNICEF: *Supporting Families and Children Beyond COVID-19 – Social protection in high-income countries* (Podpora družinam in otrokom po pandemiji COVID-19 – socialna zaščita v državah z visokimi dohodki) (2021).

⁽¹⁰⁾ UNICEF: *Children speak up about the rights and the future they want* (Otroci govorijo o pravicah in prihodnosti, ki jo želijo) (2021).

prijaznega pravosodja, pri čemer je poudarjeno, da morajo biti sodni postopki prilagojeni starosti in potrebam otrok ter upoštevati predvsem koristi otroka. Za neomejeno priznavanje in uresničevanje otrokovih pravic mora biti otrokom zagotovljen dostop do sodnega varstva. Hkrati je treba ohranjati učinkovitost sodnih postopkih, tudi s specializiranimi usposabljanji sodnih uradnikov.

3.7 Družinsko okolje je za otrokovo dobro počutje ključnega pomena. V svoji **strategiji za enakost spolov** za obdobje 2020–2025 je Komisija izpostavila, da je enaka porazdelitev obveznosti otroškega varstva med staršema ključnega pomena za otrokovo socialno vključenost. Pandemija COVID-19 je ženske nesorazmerno prizadela, starši pa si morajo bolj kot kadar koli prej prizadevati, da bi skupaj delovali v najboljšem interesu otroka. Izvajanje tako jamstva za otroke kot strategije o otrokovih pravicah mora biti povezano s ključnimi pobudami evropskega stebra socialnih pravic, kot je prenos direktive EU o usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja.

3.8 V EU obstaja širok nabor modelov družin, med njimi tudi mavrične družine z eno ali več LGBTIQ osebami. V skladu s **strategijo Komisije za enakost LGBTIQ oseb** za obdobje 2020–2025 je treba otroke iz mavričnih družin zaščititi, zlasti v čezmejnih situacijah, v katerih se lahko zaradi razlik v družinskem pravu držav članic družinske vezi prenehajo priznavati, ko mavrične družine prečkajo notranje meje EU. V skladu s **strategijo o pravicah invalidov** za obdobje 2021–2030 je treba invalidnim otrokom zagotoviti enake pravice glede vključevanja v skupnost in enake možnosti. V **strateškem okviru EU za enakost, vključevanje in udeležbo Romov** za obdobje 2020–2030 je določeno, da je treba obravnavati družbeni napredek romskih otrok. Preprečevanje diskriminacije na podlagi spolne usmerjenosti, spolne identitete oziroma njenega izražanja in spolnih značilnosti, invalidnosti ali etničnega porekla je treba spodbujati že v zgodnjem otroštvu.

3.9 Predlog o **jamstvu** državam članicam ponuja smernice in sredstva za zagotavljanje podpore otrokom, ki potrebujejo pomoč, ob upoštevanju **tesne povezave med socialno izključenostjo otrok in pomanjkanjem dostopa do ključnih storitev**. Med ranljive otroke se štejejo (i) brezdovski otroci ali otroci, ki se soočajo z resno stanovanjsko prikrajšanostjo; (ii) invalidni otroci; (iii) otroci z migrantskim ozadjem; (iv) otroci iz rasnih ali etničnih manjšin (zlasti romskih); (v) otroci v alternativni (zlasti institucionalni) oskrbi ter (vi) otroci, ki živijo v negotovih družinskih razmerah.

3.10 **Jamstvo** je strateški okvir, ki usmerja ukrepe 27 držav članic na podlagi **nacionalnih akcijskih načrtov, namenjenih izvajanju jamstva in osredotočenih na gospodinjstva z otroki, izpostavljenimi tveganju revščine in socialne izključenosti**. Priporočilo mora sprejeti Svet EU, nato pa bodo imele vse države članice šest mesecev časa za pripravo nacionalnih akcijskih načrtov o izvajanju jamstva za otroke. V predlogu o jamstvu je izpostavljeno, da je dostop do storitev sicer pomemben vidik boja proti socialni izključenosti otrok, **a da ga je treba umestiti v širši pristop in v podporni okvir socialne in družinske politike**.

3.11 **Strategija vključuje priporočila glede ukrepov na ravni EU in nacionalni ravni**, in sicer v okviru različnih politik in programov financiranja s področij, ki vplivajo na zdravje in dobro počutje otrok, kot so sredstva EU, migracije, zdravstveno varstvo, stanovanja, izobraževanje, gospodarstvo, okolje in digitalni prehod.

3.12 Komisija bo o napredku, doseženem pri izvajanju strategije na nacionalni ravni in ravni EU, poročala na letnem forumu EU o otrokovih pravicah. Ocena strategije bo izvedena konec leta 2024, pri njej pa bodo sodelovali tudi otroci. Komisija bo **napredek pri izvajanju jamstva spremljala z več orodji, tudi** evropskim semestrom.

3.13 V nacionalne akcijske načrte bi bilo treba vključiti **pregledne podatke o uporabi nacionalnih sredstev in sredstev EU** ter časovni razpored dejavnosti. Države članice lahko v podporo svojim ukrepom črpajo sredstva EU, zlasti iz sklada ESS+ in instrumenta Next Generation EU. Sklad ESS+ ima poseben namen, povezan s tem področjem, saj namenja sredstva za boj proti revščini otrok. V skladu z novo uredbo **bodo morale države članice EU, v katerih povprečni delež otrok, ki živijo v revščini, presega povprečje EU iz obdobja 2017–2019 (23,4 %), vsaj 5 % svojih finančnih sredstev iz sklada ESS+ nameniti odpravljanju revščine otrok**.

4. Posebne ugotovitve o strategiji EU o otrokovih pravicah

4.1 **Strategija EU o otrokovih pravicah je nujno potreben okvir Evropske unije za zaščito otrokovih pravic in opolnomočenje otrok.** Odrasli lahko volijo in imajo v primeru kršitve pravic dostop do pravnih sredstev ter uradnih pritožbenih postopkov, otroci pa do teh mehanizmov pogosto niso upravičeni. V postopku oblikovanja politik zato nimajo glasu, poleg tega pa lahko vlade njihove interese spregledajo, če se ti interesi zavestno in sistematično ne ščitijo in spodbujajo.

4.2 Za čim učinkovitejšo smiselno udeležbo otrok je treba izvesti obsežne spremembe političnih in institucionalnih struktur, pa tudi pristopov, vrednot in kulturnih praks ter tako zagotoviti, da se otroke obravnava kot državljane in deležnike. Za podporo udeležbe otrok in da bi se slišali njihov glas ter njihove zahteve, je treba krepiti zmogljivosti tako za otroke kot odrasle, kamor sodijo tudi neformalne dejavnosti, ki jih izvajajo akterji socialne družbe v šolah in zunaj njih. **Konferenca o prihodnosti Evrope je odlična priložnost za dejansko udeležbo otrok, EESO pa bo proučil tudi možnosti za postopno povečanje njihove udeležbe.**

4.3 **Otroci so posamezniki, družinski člani in pripadniki skupnosti** s pravicami in odgovornostmi, ki ustrezajo njihovi starosti in razvojni stopnji, ter imajo pravico do kakovostnega življenja. Starši in oskrbovalci imajo pri kognitivnem, telesnem in čustvenem razvoju otroka bistveno vlogo. Ljubeči in spodbudni odnosi s (starimi) starši so temeljni element otrokovega dobrega počutja in odpornosti, pomembno vlogo pri otrokovem razvoju pa imajo tudi njegovi odnosi s sorojenci. Ti odnosi so še toliko pomembnejši v primeru otrok v alternativni oskrbi, zato bi morali bratje in sestre ostati skupaj, razen če to ni v njihovo korist. Pri oblikovanju politik je treba dati prednost vlaganju v otroke in njihove družine ter zagotoviti, da se družinam na podlagi sistemskega večgeneracijskega pristopa zagotovi ustrezna in visokokakovostna podpora pri vzgoji otrok v skladu z načeli pozitivnega starševstva.

4.4 Pobudo, ki podpira razvoj in krepitev integriranih sistemov za zaščito otrok ter je predstavljena v strategiji, bi bilo treba dopolniti z ukrepi za preprečevanje vseh oblik nasilja nad otroki. Biti žrtev nasilja ali priča nasilju v otroštvu lahko dolgoročno vpliva na telesni, čustveni in duševni razvoj posameznika. Pripraviti je treba načrt za **preprečevanje in obravnavo nasilja nad otroki**, ki bo zajemal vse ravni upravljanja, od ravni EU do občinskih ravni, in v okviru katerega se bo obravnavala izpostavljenost vsem oblikam nasilja, zlorab in zanemarjanja, vključno s fizičnim, psihičnim in spolnim nasiljem ter nasiljem na spletu, v družini, institucijah in šolah. Obravnavati bi bilo treba prekrivajoče se oblike ranljivosti, na primer večje tveganje, ki so mu izpostavljene deklice, otroci (zlasti deklice) s posebnimi potrebami, otroci, ki živijo v težkih razmerah, in otroci iz gospodinjstev, v katerih je prisotno nasilje. V primeru mladoletnih storilcev nasilnih dejanj je – poleg otrokom prijaznih sodnih postopkov – potrebno tudi otrokom prijazno institucionalno ozadje, da se olajša njihova popolna vključitev v družbo. Telefonske linije za klic v sili in druge tovrstne storitve, ki jih izvajajo nevladne organizacije v podporo otrokom in družinam, bi bilo treba strukturno financirati, da bodo lahko vzdržne in učinkovite.

4.5 Otrokove pravice je treba obravnavati tudi na ključnih področjih, ki vplivajo na dobro počutje otrok in njihovih družin. Nosilci odločanja bi morali **otrokove pravice** sistematično **vključevati** v politike in ocenjevati, kako lahko posamezne pobude vplivajo na otroke in njihove pravice. S tega vidika je treba v primeru vprašanj otrokovih pravic v odnosih s tretjimi državami po potrebi ukrepati hitro in učinkovito. Gre za splošni pristop, na katerem temelji strategija in ki mora biti v središču postopka izvajanja in ocenjevanja. Poleg tega bi se morale države članice pri izvajanju strategije opreti na nabor dobrih praks, ki se v drugih državah že izvajajo in zagotavljajo dobre rezultate.

4.6 Otroci so najmanj odgovorni za podnebne spremembe, a bodo posledice podnebnih sprememb najbolj obremenile prav njih. V strategiji je omenjen vpliv okoljske in podnebne krize na otroke, a bi bilo treba iti dlje in **zagotoviti, da se v okoljskih politikah in zakonodaji upošteva telesno in duševno zdravje otrok, in sicer kot izhodišče za zmanjšanje izpostavljenosti otrok okoljskim tveganjem.** Otroci so v zvezi z okoljskimi tveganji občutljivejši in ranljivejši od odraslih.

4.7 V naslednji generaciji se bo meja med življenjem na spletu in zunaj njega najbrž povsem zbrisala. Pristop iz strategije zajema **vključevanje otrokovih pravic v digitalni svet, da bi bil ta primeren za prihodnost.** Danes digitalne naprave uporablja vse več otrok, ki so vse mlajši. Potrebni so dostopna digitalna okolja s privzetim delovanjem, primernim

za vse otroke, in strogi predpisi za varnejši internet s podporo v obliki izobraževanja za digitalno državljanstvo. Otroci imajo pravico dostopati do različnih virov informacij na spletu in ne smejo biti podvrženi algoritmom s sposobnostjo samostojnega učenja ali oglaševalskim poslovnim modelom, ki zagotavljajo nizkokakovostne informacije.

4.8 Otroci lahko že v zgodnjem otroštvu postanejo žrtve ustrahovanja na spletu, ki lahko povzroči resne težave v duševnem zdravju ali je celo usodno. Otroci so tudi žrtve spolnih zlorab na spletu, ki so bile rekordno pogoste v obdobju omejitve gibanja, v katerem se je količina spletnih vsebin, povezanih s spolno zlorabo otrok, močno povečala⁽¹¹⁾. **Preprečevanje vseh oblik spletnega nasilja in boj proti njim sta za varnost otrok na spletu bistvenega pomena.**

4.9 Otrokovе pravice, zlasti pravice mlajših otrok, bi morali spoštovati vsi mediji in oglaševalci, otroci pa bi morali biti **zaščiteni kot potrošniki**. To je posebej pomembno v zvezi s cenovno dostopno zdravo hrano, pridelano iz okoljsko trajnostnih virov. V strategiji se predlaga razvoj dobrih praks in prostovoljnega kodeksa ravnanja za zmanjšanje trženja proizvodov z visoko vsebnostjo sladkorja, maščob in soli otrokom. Zagotoviti je treba skladno oblikovanje politik in strožji zakonodajni nadzor nad informacijami o proizvodih in varnosti hrane ter trženju, da bi po potrebi omejili oglaševanje nezdrave hrane in pijače.

5. Posebne pripombe o evropskem jamstvu za otroke

5.1 **Revščina, prikrajšanost, diskriminacija in izključenost otrok sodijo med glavne ovire pri uveljavljanju otrokovih pravic**; EESO zato pozdravlja, da se priporočilo o evropskem jamstvu za otroke osredotoča na ta področja v povezavi s ciljem iz evropskega stebra socialnih pravic, da se do leta 2030 število otrok, ki živijo v revščini, zmanjša za vsaj 5 milijonov. Gre za pomemben korak naprej, vendar EESO kljub temu poziva vse države članice, naj v svoje akcijske načrte o izvajanju jamstva za otroke vključijo kvalitativne in kvantitativne cilje, ki so – ob upoštevanju vpliva pandemije COVID-19 – ambicioznejši od cilja Evropske komisije. Ti akcijski načrti bi morali biti povezani z obstoječimi pravnimi in političnimi dokumenti, sprejetimi v okviru spremljanja izvajanja Konvencije Združenih narodov o otrokovih pravicah.

5.2 V študiji o izvedljivosti jamstva za otroke so obravnavane prednosti **dvodelnega pristopa**, v skladu s katerim je treba dostop do storitev zagotoviti vsem otrokom, tudi tistim, ki so najbolj potrebni pomoči⁽¹²⁾. Otroci, ki se srečujejo z največjimi ovirami pri dostopu, bi morali po potrebi prejeti dodatno in ciljno usmerjeno podporo za dostop prek samodejnih mehanizmov, ki preprečujejo kakršno koli stigmatizacijo. To bi moralo veljati za vsa področja storitev, izpostavljenih v jamstvu za otroke, in sicer na podlagi celostnega in medsektorskega pristopa, da bi se vsem otrokom zagotovili enake možnosti in enako življenjsko izhodišče, ne glede na njihovo družinsko okolje ali ozadje ali potrebe posameznikov, povsem v skladu s preходом na kakovostno oskrbo v skupnosti ali družini.

5.3 **Socialni partnerji so v svoji skupni izjavi o zagotavljanju otroškega varstva v EU iz leta 2020 poudarili, da ima vsak otrok pravico do visokokakovostne in vključujoče predšolske vzgoje in varstva za dober začetek v življenju, ob upoštevanju barcelonskih ciljev in njune prihodnje revizije.** To ne pomeni, da bi morale biti te storitve obvezne; starši bi morali imeti možnost svobodnega odločanja o tem, kaj je za njihovega predšolskega otroka najboljše. Zagotoviti pa je treba kontinuiteto med prvimi meseci oziroma leti, ki jih otrok preživi z družino, in profesionalno predšolsko vzgojo in varstvom, ki sta prilagojena potrebam posameznikov, saj takrat otroci vstopijo v izobraževalni sistem, starši pa se vrnejo na trg dela ali se ponovno začnejo izobraževati.

5.4 V primeru otrok iz višje starostne skupine (15 do 18 let) je treba zagotoviti skladnost med jamstvom za mlade in jamstvom za otroke, upoštevati morebitna prekrivanja, zagotoviti jasno dodeljevanje proračunskih sredstev ter v okviru nacionalnih akcijskih načrtov pripraviti starosti primerne in posebne ukrepe, ki bodo otroke in starše podprli pri nemotenem prehod iz izobraževalnega sistema na trg dela. To vključuje **nestereotipizirane informacije otrokom o trgu dela**, ki bi jih pripravile na zaposlitev, spodbujanje otrok, zlasti deklet, k vpisu na študijske programe s področja naravoslovja, tehnologije, inženirstva in matematike ter spodbujanje dečkov k izbiri poklicev s področja oskrbe in poučevanja.

⁽¹¹⁾ UL C 10, 11.1.2021, str. 63.

⁽¹²⁾ Študija o izvedljivosti jamstva za otroke, končno poročilo.

5.5 Neenakost na področju **dostopa do zdravstvenega varstva** je moralno in socialno nepravilna. Predstavlja kršitev temeljne pravice pacientov do najvišje dosegljive ravni zdravja, vključno z duševnim zdravjem, ter ne vključuje zgolj škode za posameznike, temveč je tudi draga z vidika gospodarske vzdržnosti javne porabe. Poleg zdravstvenih tveganj je ena od posledic pandemije COVID-19 tudi **poslabšanje čustvenega in psihičnega počutja otrok**. Pri veliko otrocih so se zaradi pomanjkanja informacij in negotovosti glede trenutnih razmer ali zaradi osamljenosti pojavile anksiozne motnje in samomorilska nagnjenja. V teh razmerah sta ključnega pomena hitra in kakovostna zdravstvena pomoč ter psihoterapevtska podpora.

5.6 V povprečju 5,4 % šolskih otrok (starih od 6 do 16 let) v Evropi živi v gospodinjstvu, ki si ne more privoščiti računalnika ali internetne povezave. Odpravljanje revščine v okviru jamstva za otroke pomeni tudi **odpravljanje digitalne prikrajšanosti**. Kazalnik resne materialne prikrajšanosti EU-SILC ⁽¹³⁾ bi moral vključevati vsaj eno spremenljivko, povezano z digitalno prikrajšanostjo. Četrtnina Evropejcev ne zmore ustrezno osvetljevati, ogrevati ali hladiti svojih domov, kar prispeva k 100 000 primerom smrti vsako leto. Po poročilu Evropske mreže za socialno politiko, objavljenemu jeseni 2020, energetska revščina prizadene ne le gospodinjstva z nizkimi dohodki, temveč tudi velik odstotek gospodinjstev s srednjimi dohodki v precejšnjem številu držav članic. Kakovost življenja in življenjske izbire otrok ter njihovo zdravstveno stanje so odvisni od dostopa do energije. Zaradi socialne in hkrati okoljske pravičnosti bi bilo treba energetska revščina otrok obravnavati v okviru jamstva za otroke, v povezavi z ukrepi v skladu s členom 20 evropskega stebra socialnih pravic.

5.7 Po hitrem sprejetju priporočila Sveta bi bilo treba nacionalne akcijske načrte o izvajanju jamstva za otroke pripraviti v skladu s **tridelnim pristopom iz Priporočila Komisije 2013/112/EU ⁽¹⁴⁾ o vlaganju v otroke** (dostop do ustreznih sredstev, dostop do cenovno dostopnih kakovostnih storitev in pravica otrok do udeležbe) in na podlagi posvetovanja z otroki in njihovimi družinami ter organizacijami civilne družbe, da bi hkrati okrepili civilni dialog na nacionalni, regionalni in lokalni ravni. Med deležnike, ki sodelujejo pri vzpostavljanju jamstva za otroke, bi bilo treba vključiti organizacije, ki nudijo podporne storitve, tako javne kot nepridobitne, pa tudi socialne partnerje, ki delujejo na področjih zadevnih storitev, da bi zagotovili dostojne delovne pogoje in dostop do najkakovostnejših storitev za otroke.

5.8 EESO pozdravlja predlog glede **nacionalnih koordinatorjev za jamstvo za otroke, ki bodo prejeli ustrezne vire in pooblastila ter usklajevali in spremljali izvajanje priporočila**. Učinkovit sistem bo bistvenega pomena za vzpostavitev **medvladnih usklajevalnih ureditev** (na nacionalni in podnacionalni ravni) za razvoj, izvajanje in spremljanje dobrobiti otrok ter za zmanjšanje revščine in socialne izključenosti otrok. Zagotoviti je treba, da se celostni pristopi, sprejeti na nacionalni ravni, prenesejo tudi na regionalno in lokalno raven ter da se med temi pristopi z učinkovitimi ukrepi vzpostavijo sinergije. Vsi ustrezni kazalniki bi morali biti po možnosti razčlenjeni na lokalni ravni, da bi zagotovili jasnejšo predstavo o razlikah med posameznimi območji ter bolje načrtovali in spremljali izvajanje priporočila.

5.9 Pandemija COVID-19 je razkrila že obstoječe izzive in nujne potrebe številnih družin v negotovem položaju, ki jih bodo dolgoročne posledice pandemije na gospodarstvo, izobraževanje, zdravje in dobrobit najverjetneje najbolj prizadele. Vrzeli in pomanjkljivosti v usklajevanju sistemov so se povečale. Z zaostritvijo gospodarskih in socialnih razmer se je povečalo tveganje zanemarjanja otrok. Zaprtje izobraževalnih ustanov je številnim staršem in oskrbovalcem povzročilo resne težave. Z absentizmom se je povečalo tveganje opuščanja šolanja med otroki iz marginaliziranih skupin ter močno otežilo šolanje otrokom s posebnimi potrebami in učnimi težavami. Bistveno je, da **šolsko okolje vsem otrokom ponudi enake možnosti in po potrebi ciljno usmerjeno podporo**.

5.10 Službe za podporo družinam lahko tem bistveno pomagajo pri obvladovanju trenutnih razmer ⁽¹⁵⁾. Podpora družinam v zvezi z njihovo temeljno vlogo vključuje zapolnjevanje vrzeli na področju izobraževanja, usposabljanja, socialne vključenosti, starševskih veščin, duševnega dobrega počutja, dostopa do storitev, zaposlovanja in dohodkov, pa tudi na področjih, ki presegajo socialno politiko. EESO zato ponovno poziva k „dogovoru o oskrbi za Evropo“, s katerim bi izboljšali kakovost storitev za vse v vseh življenjskih obdobjih ⁽¹⁶⁾. Zdravje in dobro počutje otrok sta odvisna od univerzalnih družinskih politik 21. stoletja, ki zagotavljajo enako obravnavo otrok ne glede na njihove družinske razmere.

⁽¹³⁾ Ta kazalnik se nadomešča s kazalnikom resne materialne in socialne prikrajšanosti.

⁽¹⁴⁾ Priporočilo Komisije 2013/112/EU z dne 20. februarja 2013 Vlaganje v otroke: prekinimo krog prikrajšanosti (UL L 59, 2.3.2013, str. 5).

⁽¹⁵⁾ OECD *Looking beyond COVID-19: Strengthening family support services across the OECD* (Obeti po pandemiji COVID-19: okrepitev storitev podpore za družine v vseh državah članicah OECD).

⁽¹⁶⁾ UL C 220, 9.6.2021, str. 13.

5.11 Socialni dialog prispeva k razvoju praktičnih orodij za izboljšanje dostopnosti in cenovne ugodnosti otroškega varstva, na primer z vzpostavitvijo skupnih skladov na podlagi kolektivnih pogodb, namenjenih podpori projektom otroškega varstva, ki obravnavajo posebne potrebe zaposlenih staršev v določenih sektorjih, kot sta varstvo otrok, ki so bolni ali imajo posebne potrebe, in varstvo otrok izven običajnega delovnega časa. Zato je zelo pomembno, da se upošteva skupna izjava socialnih partnerjev, v skladu s katero je **premajhna ponudba podaljšanega bivanja in počitniškega varstva v šolah v Evropi za starše s šoloobveznimi otroci velika ovira za plačano delo s polnim delovnim časom**. Sodelovanje med ponudniki celodnevne varstva in družbeno-kulturnih dejavnosti, kot so športni klub, glasbene šole in organizatorji kulturnih pobud, je odločilnega pomena. Fizična aktivnost in kulturno izražanje bistveno prispevata k fizičnemu, socialnemu, čustvenemu in kulturnemu razvoju otrok.

V Bruslju, 7. julija 2021

Predsednica
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Christa SCHWENG

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – Akcijski načrt za sinergije med civilno, obrambno in vesoljsko industrijo

(COM(2021) 70 final)

(2021/C 374/11)

Poročevalec: **Manuel GARCÍA SALGADO**

Soporočevalec: **Jan PIE**

Zaprosilo	Evropska komisija, 26. 3. 2021
Pravna podlaga	člen 304 Pogodbe o delovanju Evropske unije
Pristojnost	posvetovalna komisija za spremembe v industriji (CCMI)
Datum sprejetja mnenja strokovne skupine	17. 6. 2021
Datum sprejetja na plenarnem zasedanju	8. 7. 2021
Št. plenarnega zasedanja	562
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	195/0/7

1. Sklepi in priporočila

1.1 EESO meni, da lahko pobuda za spodbujanje sinergij med instrumenti, ki jih financira EU, poleg tega, da zagotavlja medsebojno oplajanje civilne, obrambne in vesoljske industrije, okrepi evropsko strateško avtonomijo in tehnološko suverenost, izboljša varnost državljanov, nadalje razvije enotni trg ter spodbudi konkurenčnost, gospodarsko rast in zaposlovanje. Zato v celoti podpira cilje akcijskega načrta in poziva k hitremu, odločnemu in ambicioznemu izvajanju enajstih ukrepov.

1.2 Sprejetje novih digitalnih in drugih nastajajočih tehnologij na področju obrambe in varnosti bi moralo biti ključna prednostna naloga akcijskega načrta. Da bi olajšali njihovo sprejetje, bi bilo treba v ustreznih civilnih pobudah že od samega začetka upoštevati obrambne in varnostne zahteve. To bi pripomoglo tudi k optimizaciji obsega in učinkovitosti posebnih instrumentov financiranja obrambe in varnosti.

1.3 EESO meni, da akcijski načrt ne bi smel biti omejen na opredelitev obstoječih možnosti za sinergije. Pokazati bi tudi moral, kako preiti z *ad hoc* pristopa na bolj sistematičen pristop, ki ustvarja sinergije že v zasnovi. Zato spodbuja Komisijo, naj v vse ustrezne programe vključi nove oblike celostnega načrtovanja.

1.4 EESO meni, da se lahko s pristopom povezovanja zmogljivosti, tehnologij in vrednostnih verig doseže večja skladnost in bolj strateška uporaba finančnih sredstev EU. Zato poziva Komisijo, naj v skladu s tem pripravi ustrezne programe EU.

1.5 EESO meni, da je načrtovana opazovalnica za kritične tehnologije bistven element tega pristopa. Za spodbujanje medsebojnega oplajanja civilnega, obrambnega, varnostnega in vesoljskega sektorja bi morala opazovalnica zlasti razviti skupno tehnološko taksonomijo, ki bi veljala za vse sektorje.

1.6 EESO meni, da je akcijski načrt eden od stebrov industrijske strategije EU. V zvezi s tem je bistveno, da se tehnološki kažipoti uspešno pretvorijo v resnične vodilne industrijske pobude. Zato poziva Komisijo, naj zagotovi, da bo delo opazovalnice prineslo oprijemljive rezultate.

1.7 EESO meni, da je za uspešno izvajanje akcijskega načrta bistveno polno sodelovanje zadevnih deležnikov, zlasti industrije ter raziskovalno-tehnoloških organizacij. V zvezi s tem pozdravlja namero Komisije, da uvede posebne ukrepe za podporo zagonskim podjetjem, malim in srednjim podjetjem (MSP) ter raziskovalno-tehnološkim organizacijam za razširjanje programov in instrumentov EU.

1.8 Prav tako je pomembno ozaveščati javnost o gospodarskih in tehnoloških koristih obrambnega in varnostnega financiranja EU za državljane EU. V ta namen bi morala Komisija začeti posebne informacijske kampanje, v katere bi bili vključeni predstavniki civilne družbe.

1.9 EESO meni, da imajo MSP ključno vlogo pri izvajanju akcijskega načrta. Zato je pomembno, da se jim zagotovi dostop do vseh predvidenih ukrepov.

1.10 V preteklosti so bile inovacije na področju obrambe pozneje uporabljene za civilne proizvode. Danes pa nastajajoče tehnologije poganjajo ogromne naložbe iz komercialnih sektorjev, zato razširjanje tehnologije pogostejše poteka v nasprotni smeri, s civilnega na obrambno področje. V tem okviru je digitalizacija še posebej pomembna. Akcijski načrt je bistvenega pomena za spodbujanje vključevanja novih digitalnih in drugih nastajajočih tehnologij v obrambni, varnostni in vesoljski ekosistem.

1.11 Za spodbujanje socialne vključenosti in enakosti spolov v ekosistemu, v katerem še vedno prevladujejo moški, bi bilo treba dati prednost ciljno usmerjenemu zaposlovanju, ohranjanju in napredovanju žensk v obrambnem in varnostnem sektorju ter zagotavljanju kakovostnih delovnih mest in kvalifikacij za mlade.

1.12 Poleg pravice do enakih možnosti in nediskriminacije je kakovostna zaposlitev del nove socialne pogodbe, ki jo je treba skleniti z evropskimi državljani.

1.13 V naložbe je treba vključiti socialne vidike, kar pomeni, da je treba donosnost naložb obravnavati ne le z gospodarskega vidika, temveč tudi s ključnih vidikov, kot so zaposlovanje, ustvarjanje delovnih mest in kakovost zaposlitve. Vesolje mora postati dostopno MSP, tako da se jim olajša dostop do skladov za odpornost in povečajo sinergije v zvezi z usposabljanjem in kvalifikacijo ter mobilnostjo njihovih delavcev, pri tem pa okrepijo ekosistemi vzdolž vrednostne verige brez podvajanja virov in s sodelovanjem vseh držav EU.

1.14 Podobno bi bilo treba tudi pri naložbah z visoko strateško vrednostjo vključiti zahtevo po ocenjevanju in spremljanju z opredeljenimi standardi družbene odgovornosti podjetij.

1.15 Te zahteve je treba vključiti v naložbe na evropski ravni, saj iz teh določb ne bi smelo biti izključeno nobeno področje javnih naložb.

2. Ozadje mnenja

2.1 Vesolje, obramba in varnost skupaj s civilnim letalstvom tvorijo visokotehnološki ekosistem, ki je strateškega pomena za Evropo. Številna podjetja v tem ekosistemu se ukvarjajo tako z obrambnimi kot civilnimi dejavnostmi in so del zapletenih čezmejnih dobavnih verig, ki vključujejo številna podjetja s srednje veliko tržno kapitalizacijo ter MSP. Za ta ekosistem so že dolgo značilne sinergije med sektorji v njem in drugimi visokotehnološkimi industrijskimi sektorji. Pojav novih tehnologij ponuja ogromen potencial za prihodnje sinergije.

2.2 V preteklosti so bile inovacije na področju obrambe pozneje uporabljene za civilne proizvode. Danes pa nastajajoče tehnologije poganjajo ogromne naložbe iz komercialnih sektorjev, zato razširjanje tehnologije pogostejše poteka v nasprotni smeri, s civilnega na obrambno področje. V tem okviru je digitalizacija še posebej pomembna. Akcijski načrt je bistvenega pomena za spodbujanje vključevanja novih digitalnih in drugih nastajajočih tehnologij v obrambni, varnostni in vesoljski ekosistem.

2.3 EESO meni, da EU za okrevanje po krizi zaradi COVID-19 in za uspeh sedanje tehnološke revolucije potrebuje „ponovni zagon“ industrije na podlagi uporabe naprednih digitalnih tehnologij, ki bodo spodbujale gospodarsko rast in ustvarile odpornejši gospodarski model.

2.4 Tehnološki napredek je stalen, dinamičen proces; preboji se stalno pojavljajo, vendar jih je težko napovedati. Zato je izjemno pomembno spodbujati konvergenco nastajajočih tehnologij z dvojno rabo v okviru obsežnih evropskih projektov za spodbujanje inovacij, konkurenčnosti in vodilnega tehnološkega položaja v strateško pomembnih sektorjih.

2.5 Evropski svet je oktobra 2020 ugotovil, da je doseganje strateške avtonomije ob ohranjanju odprtega gospodarstva ključni cilj Unije, in pozval EU, naj postane avtonomna v vesoljski industriji in vzpostavi bolj povezano industrijsko bazo za obrambo. Te cilje podpirajo številne pomembne pobude EU, kot so Evropski obrambni sklad ⁽¹⁾, vesoljski program Unije ⁽²⁾, program za digitalno Evropo, program Obzorje Evropa, strategija za varnostno unijo in nova industrijska strategija. Menimo, da akcijski načrt za sinergije povezuje te instrumente in strategije, ter pozivamo Evropsko komisijo, naj si čim bolj prizadeva za ambiciozno in učinkovito izvajanje predlaganih ukrepov.

2.6 Donosnost naložb je treba obravnavati ne le z gospodarskega vidika, temveč tudi s ključnih vidikov, kot so zaposlovanje, ustvarjanje delovnih mest in kakovost zaposlitve. EESO zato poudarja pomen izobraževanja in spretnosti za uspešno izvajanje akcijskega načrta. Brez visoko usposobljene delovne sile ni inovacij in konkurenčnosti, uvajanje novih nastajajočih tehnologij na trg pa bo zahtevalo dodatna prizadevanja za prekvalifikacijo in izpopolnjevanje. Poleg tega bi morali pobude za spodbujanje tehnoloških sinergij med sektorji spremljati ukrepi za spodbujanje medsektorske mobilnosti zaposlenih.

2.7 EESO meni, da je raznolikost bistveno gonilo inovacij, in poziva Komisijo, naj akcijski načrt uporabi za spodbujanje socialnega vključevanja in enakosti spolov v ekosistemu, v katerem še vedno prevladujejo moški. Raziskave kažejo, da raznolikost vodi k boljšemu odločanju. Prisotnost žensk na vseh ravneh odločanja je zato ključnega pomena in bi jo bilo treba spodbujati s politiko zaposlovanja, ohranjanja na delovnem mestu in napredovanja. Odbor poleg tega poziva k ukrepom za boj proti vertikalni segregaciji in dajanje začetnega zagona dekletom za poklicno pot v teh sektorjih, na primer tako, da se že v zgodnji fazi izobraževanja in usposabljanja navdušijo nad sektorjem naravoslovja, tehnologije, inženirstva in matematike.

3. Splošne ugotovitve

3.1 Akcijski načrt Evropske komisije izrecno omenja in poudarja „sinergije“, ki se obravnavajo „v zahtevnem mednarodnem okolju, v katerem mora EU ohraniti svojo tehnološko prednost in podpreti svojo industrijsko bazo“. V novih geopolitičnih razmerah je zlasti pomembno podpirati sektorje, ki prispevajo k strateški neodvisnosti in tehnološki suverenosti EU.

3.2 Z večletnim finančnim okvirom EU za obdobje 2021–2027 se bodo znatno povečale naložbe v tehnologije za strateške sektorje, kot so obramba, varnost, mobilnost, zdravje, upravljanje informacij, kibernetika in vesolje. Vanj je z Evropskim obrambnim skladom prvič vključen program EU, ki je posebej namenjen skupnim obrambnim projektom. Ustrezni programi večletnega finančnega okvira zajemajo raziskave, razvoj, predstavitev, izdelavo prototipov in uvedbo (javna naročila inovativnih proizvodov in storitev), ki se medsebojno dopolnjujejo. Zato obstaja ogromen potencial za sinergije med programi EU. Polno izkoriščanje teh sinergij bi močno povečalo dodano vrednost evropskih naložb in mora zato biti glavna prednostna naloga Komisije.

3.3 Javna poraba za raziskave in inovacije v Evropi je še vedno daleč pod ravno ZDA in Kitajske. Prizadevanja na področju raziskav in inovacij so odločilnega pomena za konkurenčnost industrije in avtonomijo Evrope. Zato morajo sinergije med programi EU optimizirati donosnost naložb, vendar ne smejo nadomestiti financiranja raziskav in inovacij. Tudi države članice morajo okrepiti svoja prizadevanja in evropskih naložb ne smejo uporabiti kot izgovor za zmanjšanje lastne porabe v strateških sektorjih. Prav tako je pomembna usklajenost med programi EU, na primer v okviru evropskega semestra, in nacionalnimi programi za raziskave in inovacije kot način za zagotavljanje optimalne uporabe virov.

⁽¹⁾ Uredba (EU) 2021/697 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 29. aprila 2021 o vzpostavitvi Evropskega obrambnega sklada ter razveljavitvi Uredbe (EU) 2018/1092 (UL L 170, 12.5.2021, str. 149).

⁽²⁾ Sporočilo o industrijski politiki (COM(2021) 208 final, 21.4.2021).

3.4 Nove digitalne in druge nastajajoče tehnologije spodbujajo ogromne naložbe iz komercialnih sektorjev. Hkrati pa so nepogrešljivi dejavniki, ki omogočajo obrambne in varnostne zmogljivosti. Zato bi morale biti uvajanje teh tehnologij na področju obrambe in varnosti prednostna naloga akcijskega načrta, ki bi moral zagotoviti, da civilni programi, kot so evropska pobuda za računalništvo v oblaku, evropsko partnerstvo za čisti vodik in evropska procesorska pobuda, že od samega začetka upoštevajo obrambne in varnostne zahteve.

3.5 Tehnološke sinergije so možne predvsem na nižjih ravneh tehnološke pripravljenosti (TRL) ter pri komponentah in podsistemih. Na digitalnih področjih, kot so umetna inteligenca, visokozmogljivostno računalništvo in blokovna veriga, so številni osnovni modeli in teorije enaki za različne sektorje. Z delitvijo raziskovalnih prizadevanj na teh ravneh bi pospešili razvoj sektorskih rešitev in sprostili vire za njihovo uporabo. Nov partnerski pristop k upravljanju med industrijo, javnimi organi, socialnimi partnerji in drugimi deležniki bi moral ekosistemom zagotoviti pravičen prehod pri njihovi digitalni in „zeleni“ preobrazbi. Prednost bo namenjena iskanju sinergij med ekosistemi in sektorji, ki se soočajo z najpomembnejšimi izzivi za doseganje ciljev glede odpornosti in trajnosti, v njihovih treh razsežnostih, tj. okoljski, socialni in upravljavski. Spodbujalo se bo vključevanje MSP v čezevropske, interdisciplinarne in medsektorske grozde, pri čemer se bodo kritične vrednostne verige vesoljskih in obrambnih ekosistemov povezovala zlasti z mobilnostjo, avtomobilsko industrijo in prometom ter zdravstvom. Te grozde je treba podpirati pri premagovanju pretresov in šibkih točk ali diverzificirati, tako da se jih poveže z novimi lokalnimi in čezmejnimi partnerji v akcijskih načrtih za trajnostno konkurenčnost.

3.6 Sinergije v raziskovalni fazi ne bodo privedle do odprave razlik med aplikacijami v posameznih sektorjih. Zaradi različnih zahtev potrošnikov 5G za obrambo ne bo enaka komercialni tehnologiji 5G, bojni oblak pa se bo razlikoval od komercialnega oblaka, četudi so osnovni tehnološki gradniki podobni. Obrambna, varnostna in vesoljska industrija so nepogrešljive za prilagajanje in vključevanje nastajajočih tehnologij v sektorske rešitve.

3.7 EESO meni, da je treba pri izvajanju akcijskega načrta upoštevati tudi razlike med obrambnim, varnostnim, vesoljskim in civilnim trgom. Ker poslovni modeli in regulativni okviri niso enaki, je treba najti ravnovesje med odprtostjo rezultatov raziskav, pravicami intelektualne lastnine, jamstvi za naložbe z visokim tveganjem, zagotavljanjem donosnosti itd. V zvezi s tem bodo nastajajoče tehnologije prinašale tudi nove izzive, npr. z vidika standardizacije in varstva podatkov.

4. Posebne ugotovitve

4.1 EESO meni, da mora akcijski načrt upoštevati ustrezne varnostne in obrambne pobude, ki jih upravljajo države članice, na primer strateški kompas, usklajeni letni pregled na področju obrambe (CARD), stalno strukturno sodelovanje (PESCO) in pakt o civilnih vidikih SVOP.

4.2 Poleg tega meni, da je treba upoštevati sodelovanje med EU in Natom ter zlasti zagotoviti interoperabilnost med sredstvi Nata in EU, tudi za šifrirane in varne komunikacije. Službe Komisije bi morale še naprej tesno sodelovati z Evropsko službo za zunanje delovanje (ESZD) in Evropsko obrambno agencijo (EDA), katerih dejavnosti bi morale spodbujati sinergije in medsebojno oplajanje.

4.3 EESO pozdravlja pomen, ki je v akcijskem načrtu namenjen vodilnim projektom. Ti združujejo podjetja vseh velikosti iz različnih sektorjev in iz celotne EU, spodbujajo čezmejno sodelovanje in lahko postanejo učinkoviti okviri za dosledno uporabo orodij industrijske politike. Da bi bilo izvajanje evropskega stebra socialnih pravic učinkovito pri digitalnem in podnebnem prehodu ter da bi se zagotovil dolgoročni in strukturni učinek na izvajanje mehanizmov trajnostne konkurenčnosti, povezanih s ciklom evropskega semestra, EESO priporoča, da se hkrati s predlaganimi ukrepi vzpostavi sistem upravljanja z več deležniki, da se zagotovi skladnost med različnimi ukrepi in učinkovito vključijo vsi zadevni deležniki.

4.4 EESO spodbuja Komisijo, naj akcijski načrt izvaja na podlagi dolgoročnega in kratkoročnega pristopa: v okviru kratkoročnega pristopa bi morala spodbujati medsebojno oplajanje obstoječih pobud, ki jih financira EU. V akcijskem načrtu je naveden širok nabor pobud na različnih področjih, od vesolja do pomorske varnosti, ki se glede tega zdijo obetavne.

4.5 EESO hkrati meni, da akcijski načrt ne bi smel biti omejen na opredelitev obstoječih možnosti za sinergije. Pokazati bi tudi moral, kako preiti z *ad hoc* pristopa na bolj sistematičen pristop, ki ustvarja sinergije že v zasnovi. Akcijski načrt vsebuje več elementov, ki lahko prispevajo k uresničitvi tega cilja, in sicer medsektorsko spremljanje tehnologije, načrtovanje zmogljivosti, tesno usklajevanje programov financiranja, tehnološke kažipote, oceno vrednostnih verig itd. Za učinkovitost in dolgoročni strukturni učinek predlaganih ukrepov EESO priporoča, da jih spremljajo nove strukture upravljanja in ustrezni postopki načrtovanja v vseh ustreznih programih, da se zagotovi skladnost med različnimi ukrepi in učinkovito vključijo vsi zadevni deležniki.

4.6 EESO meni, da je preglednost enako pomembna. Izbira tehnologij, kažipotov in vodilnih pobud, ki jih je treba podpreti, bi morala biti razumljiva in temeljiti na objektivnih merilih. Predvideno dvoletno poročilo o napredku bi moralo vsebovati ključne kazalnike uspešnosti za merjenje uspešnosti ter vključevati fazne nadzorne preglede (*gate reviews*) za izboljšanje procesa in ustavitve ukrepov, če ne prinašajo vrednosti. V postopek ocenjevanja bi bilo treba vključiti tudi pravne in regulativne vidike, da bi ugotovili, ali in kje bi bilo treba spremeniti pravno podlago in določbe programov EU, da bi spodbudili in izkoristili sinergije.

4.7 Kar zadeva posamezne ukrepe, EESO meni:

4.7.1 UKREP 1: Komisija bo pred koncem leta 2021 predstavila predlog za okrepitev v prihodnost usmerjenega in zgodnjega opredeljevanja potreb in rešitev na področju notranje varnosti in kazenskega pregona, in sicer s spodbujanjem pristopov, ki so usmerjeni v zmogljivosti, v vseh varnostnih sektorjih, pri čemer bo upoštevala dobre prakse iz obrambnega in vesoljskega sektorja. Ta ukrep je z vidika EESO zelo dobrodošel, saj je pristop, ki temelji na zmogljivostih, ključnega pomena za odpravo sedanje razdrobljenosti evropskega varnostnega trga in omogočanje, da bodo končni uporabniki na področju varnosti pripravljeni na sedanje in prihodnje varnostne grožnje. Predvideni postopek načrtovanja zmogljivosti za integrirano upravljanje meja je dobrodošel, vendar je treba njegovo vzpostavitev znatno pospešiti, da bi lahko vplival na povezane programe porabe pred koncem sedanjega večletnega finančnega okvira. Da bi obvladali raznolikost končnih uporabnikov na področju varnosti in zagotovili določeno stabilnost postopkov načrtovanja, priporočamo, da se na ravni EU vzpostavijo dovolj obsežne varnostne misije, da bo mogoče zajeti raznolike in spreminjajoče se zahteve glede zmogljivosti. Predvideni pristop bi moral biti strateški in dolgoročen, hkrati pa tudi dovolj prožen, da bi zajel morebitne dogodke z majhno verjetnostjo, vendar hudimi posledicami (kot je pandemija), in bi omogočil odzivanje na nenaden pojav nepričakovanih groženj.

4.7.2 UKREP 2: Komisija bo pred koncem leta 2021 in glede na delovne programe za leto 2022 dodatno okrepila svoj interni proces za spodbujanje sinergij med vesoljsko, obrambno in z njima povezanimi civilnimi industrijami, in sicer z izboljšanjem usklajevanja programov in instrumentov EU ter z uvedbo ukrepov za lažji dostop do financiranja. EESO meni, da je ta ukrep eden od osrednjih elementov akcijskega načrta. EU bi morala izkoristiti morebitne horizontalne sinergije med programi za raziskave in inovacije (npr. Evropski obrambni sklad in Obzorje Evropa) za spodbujanje medsebojnega oplajanja, pa tudi vertikalne sinergije med programi raziskav in inovacij ter programi uvajanja (npr. raziskave na področju varnosti in Sklad za notranjo varnost), da bi spodbudila uvajanje rezultatov raziskav na trg. Razlike v pravilih in pogojih programov lahko postanejo ovire za sinergije, zato bo treba skrbno preučiti pravna in tehnična vprašanja, kot so pravice intelektualne lastnine. Zlasti pomembno bo, da se znotraj Komisije vzpostavijo nove oblike integrirane priprave in načrtovanja, da sinergije ne bodo nastajale po naključju, temveč bodo načrtovane.

4.7.3 UKREP 3: Komisija bo v drugi polovici leta 2021 napovedala ciljno usmerjene ukrepe za zagonska podjetja, MSP ter raziskovalno-tehnološke organizacije za ozaveščanje o programih in instrumentih EU, ki ponujajo možnosti financiranja, zagotavljajo tehnično podporo in praktično usposabljanje, zagotavljajo storitve za pospeševanje poslovanja, predstavljajo inovativne rešitve ter olajšujejo vstop na trg na obrambnem, varnostnem, vesoljskem ali drugih ustreznih civilnih trgih. EESO se strinja, da so zagonska podjetja ter MSP ključna gonilna sila inovacij in imajo pomembno vlogo pri sinergijah, saj pogosto delujejo v različnih sektorjih ter na ločnici med civilnim in obrambnim področjem. Hkrati pa pogosto nimajo zmogljivosti za izvajanje kompleksnih projektov in finančne moči za neodvisno delovanje na izključno javnih, močno reguliranih trgih z zelo specifičnimi potrebami strank. Zato potrebujejo močne povezave s sistemskimi integratorji, da se lahko spodbudi uvajanje inovacij na trgu. Akcijski načrt bi zato moral podpirati vključevanje zagonskih podjetij in MSP v čezmejne dobavne verige ter spodbujati povezavo med raziskovalno-tehnološkimi organizacijami in industrijo.

4.7.4 UKREP 4: Komisija bo pripravila tehnološke kašipotote za spodbujanje inovacij na področju kritičnih tehnologij v obrambnem, vesoljskem in z njima povezanih civilnih sektorjih ter podporo čezmejnemu sodelovanju s sinergijsko uporabo vseh ustreznih instrumentov EU. Ti kašipototi bodo temeljili na oceni, ki jo bo vsaki dve leti pripravila nova opazovalnica za kritične tehnologije v okviru Komisije. Na podlagi kašipototov se bodo lahko začeli izvajati novi vodilni projekti. EESO v celoti podpira ustanovitev opazovalnice in njeno poslanstvo razvoja tehnoloških kašipototov, ki bi združevali obrambno, vesoljsko in z njima povezano civilno industrijo. Pozdravljamo tudi namero, da se v oceno vključijo vrednostne verige, saj to utira pot k skladni in kombinirani uporabi orodij industrijske politike v podporo vodilnemu tehnološkemu položaju v strateških sektorjih. Hkrati je uspeh tega ukrepa odvisen od številnih dejavnikov. Opazovalnica bo morala:

- vzpostaviti močne povezave z ustreznimi postopki načrtovanja zmogljivosti,
- dejavno spremljati svetovne tehnološke trende in v čim zgodnejši fazi odkrivati tehnološke preboje in prelome,
- določiti cilje, pravila in merila za ocenjevanje tehnologij,
- razviti skupno taksonomijo, ki bo veljala za vse zadevne sektorje, da bodo vesolje, obramba in varnost govorili isti „tehnološki jezik“.

Nazadnje je treba zagotoviti, da kašipototi, ki jih pripravi opazovalnica, ne ostanejo zgolj črka na papirju, temveč se dejansko izvajajo v delovnih programih in vodilnih pobudah. Da bi to dosegli, priporočamo, da opazovalnica gradi tudi na izkušnjah, pridobljenih v podobnih obstoječih procesih, kot je skupna projektna skupina (EDA-ESA-EK) za kritične vesoljske tehnologije.

4.7.5 UKREP 5: Komisija bo pred koncem leta 2022 v tesnem sodelovanju z drugimi ključnimi deležniki predstavila načrt za spodbujanje uporabe obstoječih hibridnih civilnih/obrambnih standardov in razvoj novih. EESO meni, da so standardi zmogljivo orodje za usmerjanje trgov. Uporaba hibridnih standardov je smiselna, kadar je to primerno, in primeri KBRJ ali prostora varnostnih podatkov so dejansko obetavni. Izziv pa je počasnost postopka standardizacije pri tehničnih standardih, za katerega se zdi, da vse težje sledi razvoju novih inovacij. Zahteve standardov bi morale biti tudi del razpisov programa Obzorje Evropa, da bodo nove inovacije dejansko uporabne za končne uporabnike.

4.7.6 UKREP 6: Komisija bo v prvi polovici leta 2022 v sodelovanju z Evropskim svetom za inovacije in drugimi deležniki ustanovila „inovacijski inkubator“, da bi podprla nove tehnologije in oblikovala inovacije z dvojno rabo. Komisija bo podprla tudi čezmejne inovacijske mreže na področju obrambe, ki bodo preskušale ustreznost tehnologij iz civilnega sektorja in podpirale odgovorne inovacije v obrambnih vrednostnih verigah. Ti ukrepi bodo obravnavali tudi trenutno razdrobljenost inovacijskega okolja na področju civilne in obrambne industrije, pomanjkanja znanj in spretnosti ter cilje enakosti in vključevanja. EESO meni, da je zamisel o vzpostavitvi inovacijskega inkubatorja z dvojno rabo in inovacijskih mrež na področju obrambe zanimiva in vredna nadaljnje obravnave. V zvezi s tem je treba posebno pozornost nameniti hitremu zastarevanju številnih komercialnih tehnologij, kar je pogosto velika ovira za njihovo uporabo v obrambnih aplikacijah. EESO tudi poziva Komisijo, naj dejavno spodbuja medsektorske prenose tehnologij s spremljevalnimi upravnimi in finančnimi podpornimi ukrepi. Ker to odpira nove možnosti, priporoča dejavno spremljanje in redno ocenjevanje tega ukrepa, da bi izmerili njegov uspeh.

4.7.7 UKREP 7: Komisija bo z junijem 2021 skupaj z državami članicami vzpostavila strokovni center za kibernetko varnost ter za to dodelila potrebna sredstva iz ustreznih programov in instrumentov EU. Prizadevala si bo za okrepitev sinergij, vnosov in iznosov med delom centra, Evropskega obrambnega sklada in vesoljskega programa EU na področju kibernetne varnosti in kibernetne obrambe, da bi se zmanjšale ranljivosti in izboljšala učinkovitost. EESO meni, da so dejavnosti iz ukrepa 7 bistvene za suverenost Evrope na ključnih tehnoloških področjih. Kibernetna varnost in kibernetna obramba sta očitni možnosti za sinergije med varnostjo, obrambo in vesoljem, zato bi morali imeti veliko prednost. Pri tem je zlasti pomembno tesno sodelovanje med javnimi organi in zasebnim sektorjem.

4.7.8 UKREP 8: Komisija bo od prve polovice leta 2022, da bi podprla prelomne tehnologije, predstavila inovativne oblike financiranja za spodbujanje sodelovanja netradicionalnih akterjev, privabljanje zagonskih podjetij in spodbujanje medsebojnega bogatenja rešitev, pri čemer bo gradila na priložnostih, ki jih ponujajo programi in instrumenti EU, vključno s programom za digitalno Evropo in Evropskim obrambnim skladom. EESO pozdravlja podporo potencialno prelomnim tehnologijam kot logično dopolnilo bolj tradicionalnega pristopa, ki temelji na zmogljivostih, in predlaga, da se ta pristop tesno poveže s predvideno tehnološko opazovalnico. Podpira tudi uporabo Evropskega obrambnega sklada in programa za digitalno Evropo za takšne dejavnosti ter priporoča, da se na tej podlagi srednjeročno dokončno razvije evropska agencija, podobna agenciji DARPA ⁽³⁾.

4.7.9 UKREP 9: Tehnologije EU v zvezi z droni. Droni ⁽⁴⁾ ponujajo številne primere tehnologij, ki se uporabljajo na področju komercialnega letalstva ter vesolja, varnosti in obrambe. Medsebojno oplajanje je bistvenega pomena za tehnologijo dronov, vključitev civilnih in vojaških brezpilotnih zrakoplovov v letalsko in vesoljsko industrijo pa prav tako služi dvojnemu namenu. Zato EESO v celoti podpira začetek izvajanja vodilnega projekta v zvezi z droni kot logično odločitev in priporoča, da se ga podpre s posebnim tehnološkim kažipotom, ki daje prednost ustreznim tehnološkim gradnikom glede na njihov pomen za evropsko strateško avtonomijo in tehnološko suverenost.

4.7.10 UKREP 10: Globalni varni vesoljski komunikacijski sistem EU. EESO meni, da je ta vodilni projekt zelo pomemben, saj zajema ključne elemente evropske avtonomije in tehnološke suverenosti. Hkrati še vedno ni jasno, kako bo ta projekt ustvaril sinergije z obrambnim sektorjem ali imel koristi od njih. EESO meni, da bi bila ena od možnosti za dodatne sinergije dodajanje koristnega tovara v konstelaciji satelitov. To bi lahko vključevalo senzorje za nadzor vesolja, kar bi ustvarilo sinergije med vodilnima pobudama, povezanimi z vesoljem.

4.7.11 UKREP 11: Upravljanje vesoljskega prometa. Upravljanje vesoljskega prometa je ključnega pomena za varnost vesoljskih sredstev in infrastrukture, ki so vse pomembnejši za delovanje sodobnih družb. EESO zato podpira uvedbo posebne vodilne pobude na področju upravljanja vesoljskega prometa. Hkrati smo zaskrbljeni, da je ta pobuda omejena na regulativne in standardizacijske vidike, ki so pomembni, vendar niso zadostni. Komisija bi zato morala razmisliti tudi o oblikovanju trga za podatke o nadzoru vesolja (kot je cilj v ZDA). Da bi Evropa razvila verodostojen evropski pristop upravljanja vesoljskega prometa, bi morala znatno izboljšati tudi svoje zmogljivosti za nadzor vesolja (novi senzorji, analitične in računske zmogljivosti itd.).

V Bruslju, 8. julija 2021

Predsednica
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Christa SCHWENG

⁽³⁾ Agencija za napredne raziskovalne projekte na področju obrambe (DARPA) je agencija za raziskave in razvoj, ki deluje v okviru ameriškega ministrstva za obrambo in je odgovorna za razvoj novih tehnologij.

⁽⁴⁾ UL C 129, 11.4.2018, str. 51.

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – Pregled trgovinske politike – odprta, trajnostna in odločna trgovinska politika

(COM(2021) 66 final)

(2021/C 374/12)

Poročevalec: **Timo Marko Johannes VUORI**

Soporočevalec: **Christophe QUAREZ**

Zaprosilo	Evropska komisija, 26. 3. 2021
Pravna podlaga	člen 304 Pogodbe o delovanju Evropske unije
Pristojnost	strokovna skupina za zunanje odnose
Datum sprejetja mnenja strokovne skupine	16. 6. 2021
Datum sprejetja mnenja na plenarnem zasedanju	8. 7. 2021
Plenarno zasedanje št.	562
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	208/2/1

1. Sklepi in priporočila

1.1 **Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO) pozdravlja predstavitev nove strategije EU za trgovinsko politiko.** Kljub svetovni pandemiji obstajajo priložnosti in tveganja, povezana s svetovno trgovino in evropskim gospodarstvom. Zdaj je pravi čas za ponoven razmislek o globalnih trgovinskih pravilih in trgovinskih pravilih EU. EU bo morala za oblikovanje pravih orodij najprej analizirati in količinsko opredeliti spremembe v trgovini tako, da bo začasne spremembe in spremembe, ki jih je povzročil COVID-19, ločila od stalnih sprememb.

1.2 **EESO podpira načelo spodbujanja „odprte, strateške in odločne“ trgovinske politike** kot način za izboljšanje dostopa do trga in zagotavljanje enakih konkurenčnih pogojev. V praksi mora pospeševati trajnostno rast, konkurenčnost, dostojna delovna mesta in boljše potrošniške izbire v Evropi. Za pozitiven gospodarski razvoj je potrebna trdna kombinacija zunanjih in notranjih politik. Trgovinska politika je le en del rešitve ⁽¹⁾.

1.3 EESO se strinja, da je **posodobitev Svetovne trgovinske organizacije (STO) glavna prioriteta zaradi osrednje vloge, ki jo ima ta pri uresničevanju učinkovitega večstranskega modela** za sodobno trgovinsko agendo, ki vključuje okoljske in socialne vidike. EU mora zato biti na čelu ambicioznih reform STO in spodbujati sodobno agendo STO, odpravljati tabuje (tj. socialne vidike trgovine) ter trajnostno obravnavati sedanje in prihodnje izzive. Zato EESO poziva EU in njene države članice, naj vzpostavijo strateško sodelovanje s ključnimi trgovinskimi partnerji pri prednostnih večstranskih vprašanjih ⁽²⁾.

1.4 **EESO meni, da bi morala EU spodbujati boljše večstranske in dvostranske trgovinske režime in standarde,** povezane z izzivi na področju podnebnih in socialnih sprememb, kmetijstva, boja proti korupciji, gospodarskih in davčnih vprašanj, digitalizacije, varstva okolja, biotske raznovrstnosti, krožnega gospodarstva in zdravstvene varnosti ⁽³⁾.

⁽¹⁾ UL C 364, 28.10.2020, str. 108; UL C 47, 11.2.2020, str. 38.

⁽²⁾ UL C 364, 28.10.2020, str. 53.

⁽³⁾ UL C 364, 28.10.2020, str. 37.

1.5 EESO že dolgo poziva, naj bo trajnostnost ena od gonilnih sil trgovinske politike, saj ima lahko trgovina bistveno vlogo pri doseganju ciljev OZN za trajnostni razvoj. Zato pozdravlja, da je trgovinska politika EU osredotočena na trajnostnost in da bo Pariški sporazum postal bistven element prihodnjih trgovinskih in naložbenih sporazumov. EESO ponovno poziva, naj za bistvene veljajo tudi temeljne konvencije Mednarodne organizacije dela (MOD) ⁽⁴⁾.

1.6 EESO poziva k ambiciozni okrepitvi poglavij o trgovini in trajnostnem razvoju v dvostranskih trgovinskih in naložbenih sporazumih EU ter k njihovemu učinkovitejšemu izvrševanju. Prihodnji pregled poglavij o trgovini in trajnostnem razvoju ⁽⁵⁾ je sestavni del trgovinske strategije EU.

1.7 EESO v celoti podpira okrepitev trajnostnosti v globalnih vrednostnih verigah ⁽⁶⁾. Trgovinska politika EU mora z razvojem instrumentov za boj proti korupciji in kršitvam okoljskih, delovnih, socialnih in človekovih pravic podpirati mednarodna prizadevanja za enake konkurenčne pogoje v globalnih dobavnih verigah. EESO meni, da mora EU razviti ambiciozno zakonodajo EU, na primer o potrebni skrbnosti v dobavnih verigah in trajnostnosti pri javnem naročanju.

1.8 EESO obžaluje, da ni omenjena ključna vloga civilne družbe v trgovini, in poudarja, da je treba okrepiti sodelovanje s civilno družbo od oblikovanja trgovinskih orodij in sporazumov do njihovega spremljanja. Poziva k ponovni vzpostavitvi strokovne skupine za prostotrgovinske sporazume, katere poglobljena in redna prizadevanja v zvezi s posebnimi trgovinskimi vprašanji so bila brez primere in zelo potrebna. Poudarja tudi, da je treba okrepiti notranje svetovalne skupine, ki so bistveni institucionalni stebri spremljanja sodobnih sporazumov o prosti trgovini.

1.9 EESO ugotavlja, da mora EU bolje razumeti pomen globalnih vrednostnih verig in njihov učinek na podjetja in ljudi. Večja raznolikost virov dobave je lahko močnejše orodje za odpornost kot njihova omejitev. V pomoč bi bila tudi vzpostavitev mehanizmov spremljanja za preprečevanje koncentracije virov dobave na ravni podjetij in pri javnem naročanju.

1.10 EESO podpira krepitev odpornosti vrednostnih verig, zlasti prek njihove trajnostnosti. Gospodarstvo EU je odvisno od globalnih vrednostnih verig in to se mora odražati v „avtonomiji EU“. Kriza zaradi COVID-19 je pokazala, da je treba okrepiti avtonomijo EU na kritičnih in strateških področjih, zato je pomembno, da EU najprej oceni svoje šibke točke. EESO podpira prizadevanja EU za obvezno potrebno skrbnost v dobavnih verigah, da bi okrepili njihovo odpornost in podjetjem pomagali prepoznati tveganja, povezana s socialnimi in okoljskimi standardi. V tem okviru EESO podpira prizadevanja za novo pogodbo OZN o podjetjih in človekovih pravicah ter konvencijo MOD o dostojnem delu v okviru globalnih oskrbovalnih verig ⁽⁷⁾.

1.11 EESO poudarja, kako pomembne so koristi raznovrstnih prostotrgovinskih sporazumov EU, ki odražajo vrednote EU in mednarodne standarde. Kadar STO ne more ukrepati ali v celoti uresničevati interesov EU, bi se morala EU zanašati na te sporazume z vodilnimi gospodarstvi in gospodarstvi v vzponu v mednarodni trgovini. Več kot 60 % zunanje trgovine EU kljub široki mreži še vedno poteka brez preferencialnih sporazumov, na podlagi pravil STO.

1.12 EESO poziva EU, naj sklene ambiciozne prostotrgovinske sporazume EU, zlasti s trgovinskimi partnerji v Aziji in Ameriki. Pri oblikovanju strateških partnerstev s sosednjimi državami in državami, ki se pripravljajo na pristop k EU, tudi sredozemskimi in afriškimi državami, EESO poudarja strateški pomen poglobitve partnerstev, zlasti z ZDA. Poleg tega mora EU nadalje izboljšati trgovinske odnose in zagotoviti enake konkurenčne pogoje z Azijo in Latinsko Ameriko.

1.13 EESO ugotavlja, da mora EU zaradi ugleda, ki ga uživa kot trgovinska partnerica, zagotavljati bolj neoviran proces med pogajanj o trgovinskih in naložbenih sporazumih EU in njihovo ratifikacijo. Komisija mora od določitve mandata in ves čas pogajanj ⁽⁸⁾ sodelovati z Evropskim parlamentom in civilno družbo, zlasti prek EESO, da bi lahko upoštevala njihove zadržke in – z njihovim obravnavanjem – zagotovila lažjo ratifikacijo.

⁽⁴⁾ UL C 129, 11.4.2018, str. 27.

⁽⁵⁾ Mnenje na lastno pobudo na to temo (REX/535) bo predvidoma sprejeto septembra 2021.

⁽⁶⁾ UL C 429, 11.12.2020, str. 197.

⁽⁷⁾ UL C 97, 24.3.2020, str. 9.

⁽⁸⁾ Mnenje na lastno pobudo na to temo (REX/536) bo predvidoma sprejeto v začetku leta 2022.

1.14 EESO podpira konkretne ukrepe za izvajanje, spodbujanje in zagotavljanje učinkovitega izvajanja obstoječih prostotrgovinskih sporazumov EU. Ti so dragoceno orodje EU za podporo pretoku blaga in storitev v globalnih dobavnih verigah ter za zagotavljanje boljše odpornosti EU. Glavi uradnik za trgovinsko skladnost bi moral spodbujati dosledno izvajanje in izvrševanje sporazumov EU in STO, tudi poglavij o trgovini in trajnostnem razvoju.

1.15 EESO pozdravlja dejstvo, da EU odločno enostransko zagovarja vrednote in trgovinske zaveze EU, kadar so vse druge možnosti neuspešne. Upoštevati bi morala tudi vse možne politične in gospodarske posledice takih odločitev.

1.16 EESO podpira dejstvo, da EU še naprej uporablja pomoč za trgovino, da bi državam v razvoju pomagala pri izvajanju trgovinskih sporazumov ter podpirala spoštovanje pravil in standardov, zlasti v zvezi s trajnostnim razvojem.

1.17 EESO poudarja, da je treba zagotavljati enake konkurenčne pogoje za kmetijski sektor EU. Evropski kmetijski proizvodi bi morali imeti boljši dostop do trgov tretjih držav, uvoženi proizvodi iz tretjih držav pa morajo izpolnjevati evropske standarde glede trajnostnosti in varnosti hrane. Prostotrgovinski sporazumi EU morajo biti v skladu z določbami EU na področju sanitarnih in fitosanitarnih ukrepov ter spoštovati previdnostno načelo⁽⁹⁾.

1.18 EESO pozdravlja, da se v tej novi trgovinski politiki na vseh ravneh namenja posebna pozornost malim in srednjim podjetjem (MSP)⁽¹⁰⁾. Ponovno poziva k večjim prizadevanjem za sporočanje učinka mednarodne trgovine na podjetja in ljudi.

2. Splošna priporočila

2.1 EESO pozdravlja prošnjo Komisije po izmenjavi stališč in zamisli o tem, kako zagotoviti, da bo nova trgovinska politika EU koristila podjetjem in ljudem. Zlasti se strinja z nujnostjo tega pregleda glede na konkretno vlogo, ki jo lahko ima trgovina pri okrevanju po pandemiji COVID-19. Trgovina je za EESO prioriteta, zato je veliko prispeval k širokemu javnemu posvetovanju⁽¹¹⁾.

2.2 Mednarodna trgovina je bistvena za evropsko gospodarstvo in Evropejce. Podpira več kot 35 milijonov delovnih mest v EU, od katerih jih je 45 % odvisnih od tujih naložb. MSP predstavljajo več kot 85 % vseh izvoznikov EU. Mednarodna trgovina ustvari 43 % bruto domačega proizvoda EU. EU je s svojim enotnim trgom s 450 milijoni potrošnikov in BDP na prebivalca v višini 25 000 EUR največji in najbolj privlačen potrošniški trg na svetu. EU je vodilna v svetu na področju trgovine z agroživilskimi proizvodi in je največja trgovinska partnerica več kot 80 držav. Zaradi vsega navedenega je EU največji mednarodni trgovec. Gospodarstvo EU je močno povezano z drugimi deli sveta.

Pomen odprte in vključujoče mednarodne trgovine za evropsko gospodarstvo in ljudi

2.3 EESO pozdravlja, da si EU še naprej prizadeva za osnovne cilje svoje trgovinske politike: odpreti trge za evropsko blago, storitve, naložbe in javna naročila, zmanjšati in odpraviti neupravičene trgovinske ovire v tretjih državah ter zagotoviti enake konkurenčne pogoje z mednarodnimi in dvostranskimi trgovinskimi režimi. Poleg tega je po mnenju EESO bistveno, da trgovinska politika spodbuja vrednote in mednarodne standarde EU, pospešuje trajnostni razvoj, se bori proti podnebnim spremembam in krepi varnost.

2.4 EESO je zadovoljen, da trgovinska strategija obravnava nekatere pomisleke, ki so jih deležniki izpostavili med javnim posvetovanjem. Vendar se v njej ne razmišlja o tem, kako povečati vključenost civilne družbe v trgovinsko politiko⁽¹²⁾. EESO poudarja, da je potrebno nadaljnje sodelovanje s civilno družbo na nacionalni ravni in na ravni EU, ki bi preseglo pregled uveljavljenega dialoga s civilno družbo, da bi zagotovili, da trgovinska politika pomeni dodano vrednost za naše življenje.

⁽⁹⁾ UL C 429, 11.12.2020, str. 66.

⁽¹⁰⁾ UL C 429, 11.12.2020, str. 210.

⁽¹¹⁾ Prispevek spremljevalnega odbora EESO za mednarodno trgovino k pregledu trgovinske politike, september 2020.

⁽¹²⁾ EESO temu posveča posebno mnenje na lastno pobudo (REX/536), ki ga bo predvidoma sprejel v začetku leta 2022.

2.5 Kriza zaradi COVID-19 je izpostavila ranljivost svetovnega trgovskega sistema in zaposlenih v dobavnih verigah ⁽¹³⁾ zaradi zdravstvene krize. Izguba nadzora nad vrednostnimi verigami in zavedanje o odvisnosti industrije EU sta sprožila vprašanja o povezavah med zdravjem in trgovino.

3. Posebne ugotovitve

Spretna uporaba „odprte strateške avtonomije“

3.1 EESO podpira zamisel o odprti strateški avtonomiji EU. EU potrebuje strateški pristop za ohranitev odprtosti in enakih konkurenčnih pogojev s sodobnimi trgovskimi in naložbenimi politikami EU. Spodbujati mora odprto in pravično trgovino, ki temelji na pravilih, ter zaščititi podjetja, delavce in potrošnike pred vsemi nepoštenimi trgovskimi praksami.

3.2 Izboljšanje odpornosti in trajnostnosti je strateška izbira za EU. Najti je treba pravo ravnovesje med odprtostjo in avtonomnostjo evropskega gospodarstva. Odpornost bo dosežena le s trajnostnostjo.

Boljše razumevanje izboljšanja odpornosti in trajnostnosti vrednostnih verig

3.3 Zaradi tesnega povezovanja našega gospodarstva v globalne vrednostne verige ima lahko trgovska politika EU ključno vlogo pri okrevanju po pandemiji COVID-19.

3.4 EU mora temeljito oceniti svojo odvisnost od svetovnih in globalnih dobavnih verig. Uvoz lahko prispeva k odpornosti z diverzifikacijo virov oskrbe ⁽¹⁴⁾.

3.5 Izboljšati je treba usklajevanje in odpornost na večstranski ravni, zlasti v okviru Združenih narodov, vključno z MOD, STO ter Organizacijo za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD). EU mora na primer bolje izkoristiti mednarodne instrumente, kot je deklaracija MOD o večnacionalnih podjetjih ⁽¹⁵⁾, ali nove kazalnike OECD, ki merijo učinek neposrednih tujih naložb glede trajnostnega razvoja (*Foreign Direct Investments Qualities Indicators*) ⁽¹⁶⁾. Podpirati mora razširitev farmacevtskega sporazuma STO z vključitvijo več proizvodov in držav. Nadaljevati bi bilo treba tudi liberalizacijo trgovine z zdravstveno tehnologijo in proizvodi.

3.6 EU bo še naprej odvisna od uvoza različnega blaga in storitev, od surovin do visoke tehnologije. Bistveno je, da se zagotovi nadaljnja odprtost trga EU. EU mora v digitalnem gospodarstvu podpirati „pametno tehnološko suverenost“, pri kateri digitalna trgovina omogoča nemoten pretok inovacij ter visokotehnoloških proizvodov in storitev ob zaščiti evropskih vrednot in standardov na področju varstva osebnih podatkov in kibernetске varnosti.

3.7 EU bi lahko z oblikovanjem boljšega poslovnega okolja za naložbe, inovacije in proizvodnjo podprla vračanje proizvodnje v Evropo. Diverzifikacija dobavnih verig je lahko pomemben korak k okrepitvi odpornosti. Zato mora EU podpirati podjetja pri njihovih poslovnih odločitvah tako, da z dvostranskimi prostotrgovinskimi sporazumi EU in enotnim trgom EU zagotovi trdne in poštene poslovne pogoje.

⁽¹³⁾ UL C 429, 11.12.2020, str. 197.

⁽¹⁴⁾ Priložnostni dokument ECIPE št. 6/2020 z naslovom *Globalization Comes to the Rescue: How Dependency Makes Us More Resilient* (Globalizacija prihaja na pomoč: izboljšanje odpornosti z odvisnostjo); poročilo Kommers Kollegium *Improving Economic Resilience Through Trade* (Izboljšanje gospodarske odpornosti s trgovino), 2020.

⁽¹⁵⁾ Tristranska deklaracija o načelih večnacionalnih podjetij in socialne politike, 2017.

⁽¹⁶⁾ <https://www.oecd.org/investment/fdi-qualities-indicators.htm>.

Potreba po reformi STO in globalnih pravilih za bolj trajnostno in bolj pošteno globalizacijo

3.8 EESO podpira aktivno vlogo EU pri oblikovanju globalnih pravil⁽¹⁷⁾. Leto 2021 bi lahko bilo prelomno za trgovinsko upravljanje, zato EESO podpira zavezanost EU k odprtemu večstranskemu trgovinskemu sistemu, ki temelji na pravilih, v okviru prenovljene STO⁽¹⁸⁾. EU in njene države članice morajo uporabiti svoj vpliv in proaktivno sodelovati, oblikovati strateška zaveznitva s podobno mislečimi partnerji in tako zagotoviti, da je del razprave o reformi STO tudi spoštovanje mednarodnih delovnih standardov, kot jih določa in spremlja MOD. EESO kot pozitiven primer in priložnost za okrepitev tega ambicioznega ponovnega razmisleka pozdravlja nedavni predlog ZDA za reševanje svetovnega problema prisilnega dela na ribiških plovilih v okviru potekajočih pogajanj STO o subvencijah za ribištvo⁽¹⁹⁾.

Možnosti spodbujanja zelenega prehoda z odgovornimi in trajnostnimi vrednostnimi verigami

3.9 Trgovinska politika EU bi morala biti usklajena s politiko zelenega dogovora EU, vključno z novimi zahtevami glede digitalnega, zelenega in pravičnega prehoda. Zato se je treba pripraviti na nove instrumente, kot je mehanizem za ogljično prilagoditev na mejah, ki mora biti združljiv s pravili STO, učinkovit v boju proti podnebnim spremembam in koristen za konkurenčnost industrije EU⁽²⁰⁾. EESO podpira začetek dialoga z državami nečlanicami EU in velikimi trgovinskimi partnericami, kot sta ZDA in Kitajska⁽²¹⁾.

3.10 Globalne dobavne verige so bistveni elementi mednarodne trgovine in gospodarstva. So kompleksne, raznolike in razdrobljene, kar prinaša številne priložnosti, pa tudi tveganja. EESO poziva EU, naj zbere več podatkov o pozitivnih in negativnih učinkih globalnih dobavnih verig na EU⁽²²⁾.

Izkoriščanje regulativnega učinka EU

3.11 EU je največji trgovec s storitvami na svetu. Trgovinska politika EU lahko podpre takšno globalno poslovno okolje, v katerem lahko ponudniki storitev iz EU rastejo, uvajajo inovacije in konkurirajo. Digitalna trgovina je pomembna na svetovni ravni, zlasti zaradi sprememb, ki jih povzroča COVID-19. EU si mora prizadevati za hiter in ambiciozen sporazum STO o digitalni trgovini.

3.12 Trgovinska politika EU bi morala dopolnjevati ukrepe, sprejete v drugih mednarodnih regulativnih organizacijah, kot je delo OECD na področju gospodarskih in davčnih režimov. Podpirati bi morala vzpostavitev učinkovitih sistemov sodelovanja med davčnimi organi, organi kazenskega pregona in pravosodnimi organi v partnerskih državah.

3.13 Strategija EU bi morala optimizirati zmožnost EU za aktiviranje vseh svojih eno-, dvo- in večstranskih instrumentov: zavezujoče narave poglavij o „trajnostnem razvoju“ v trgovinskih in naložbenih sporazumih, instrumentov trgovinske zaščite, filtriranja tujih naložb, boja proti trgovinskim oviram, zaprosila organu STO za reševanje sporov ali mehanizmov za posvetovanje in reševanje sporov v okviru dvostranskih trgovinskih sporazumov.

3.14 EU potrebuje učinkovite instrumente trgovinske zaščite: krajša obdobja za uvedbo začasnih ukrepov, manjše breme preiskovanja za industrijo v EU in močnejše instrumente tujih subvencij. EU bi lahko razmislila o *ad hoc* orodju, ki presega uredbo o uveljavljanju pravil mednarodne trgovine in omogoča prilagoditev pogojev za dostop do trga, kadar ni vzajemnih obveznosti, če prakse znatno škodijo poslovnim interesom EU.

3.15 Nove partnerske države, ki sklenejo prostotrgovinski sporazum z EU, bi morale dokazati, da v celoti izpolnjujejo temeljne konvencije MOD, kar bi bil osnovni pogoj za sklenitev trgovinskega sporazuma. Te konvencije bi morale biti bistven element vseh sporazumov o prosti trgovini. Če partnerska država teh konvencij ne ratificira ali ustrezno izvaja ali ne dokaže enakovredne ravni varstva, EESO poziva k oblikovanju zavezujočega in izvršljivega časovnega načrta za ratifikacijo

⁽¹⁷⁾ UL C 364, 28.10.2020, str. 53.

⁽¹⁸⁾ UL C 159, 10.5.2019, str. 15.

⁽¹⁹⁾ *The Use of Forced Labor on Fishing Vessels* (Prisilno delo na ribiških plovilih), predlog ZDA za STO, 26. maj 2021, <https://ustr.gov/sites/default/files/IssueAreas/Trade%20Organizations/WTO/US.Proposal.Forced.Labor.26May2021.final%5B2%5D.pdf>.

⁽²⁰⁾ UL C 429, 11.12.2020, str. 122; in prihodnje mnenje NAT/834 o mehanizmu za ogljično prilagoditev na mejah.

⁽²¹⁾ UL C 364, 28.10.2020, str. 37.

⁽²²⁾ UL C 429, 11.12.2020, str. 197.

s tehnično pomočjo MOD. Načrt bi moral biti tudi del poglavij o trgovini in trajnostnem razvoju, da se zagotovi pravočasno izpolnjevanje teh obveznosti.

3.16 Poleg tega mora vsak prostotrgovinski sporazum EU temeljiti na učinkovitejši politiki ocenjevanja EU, pri čemer je treba izboljšati ocene učinka na gospodarstvo in trajnostnost ter naknadno vrednotenje po petih letih ⁽²³⁾. Vsebovati mora tudi izravnalne ukrepe za ublažitev morebitnih negativnih učinkov. EU mora tudi okrepiti in bolje uporabljati svoje instrumente za zagotavljanje pogojev za pošteno konkurenco z državami nečlanici EU.

3.17 Javna naročila EU bi morala biti odprta samo za podjetja iz držav, ki spoštujejo temeljne konvencije MOD in Pariški sporazum o podnebnih spremembah. EU je svoja javna naročila odprla za države nečlanice EU, vendar se številne niso odzvale enako, kar škoduje evropskim podjetjem. Bistveno je, da se uredba o instrumentu za mednarodno javno naročanje dokonča in s tem okrepi položaj EU. Prostotrgovinski sporazumi EU bi poleg tega morali spodbujati primere dobre prakse, kako v javna naročila vključiti okoljska in socialna merila ⁽²⁴⁾.

3.18 EU mora še naprej uporabljati pomoč za trgovino, da bi državam v razvoju pomagala pri izvajanju trgovinskih sporazumov ter podpirala spoštovanje pravil in standardov, zlasti v zvezi s trajnostnim razvojem. Vzpostaviti je treba pravične in uspešne gospodarske odnose med EU in državami v razvoju, da bi zmanjšali revščino in ustvarili dostojna delovna mesta. EU mora ustvariti močnejšo povezavo med prednostnim dostopom in spoštovanjem mednarodnih standardov, kot so pravice delavcev in človekove pravice.

V Bruslju, 8. julija 2021

Predsednica
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Christa SCHWENG

⁽²³⁾ UL C 47, 11.2.2020, str. 38.

⁽²⁴⁾ UL C 429, 11.12.2020, str. 197.

**Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Obnovljeno partnerstvo z južnim sosedstvom –
Nova agenda za Sredozemlje**

(JOIN(2021) 2 final)

(2021/C 374/13)

Poročevalka: **Helena DE FELIPE LEHTONEN**

Zaprosilo	26. 3. 2021
Pravna podlaga	člen 304 Pogodbe o delovanju Evropske unije
Sklep plenarne skupščine	23. 3. 2021
Pristojnost	strokovna skupina za zunanje odnose
Datum sprejetja mnenja strokovne skupine	16. 6. 2021
Datum sprejetja mnenja na plenarnem zasedanju	7. 7. 2021
Plenarno zasedanje št.	562
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	215/1/5

1. Sklepi in priporočila

1.1 Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO) pozdravlja obnovljeno zavezanost Komisije vladavini prava, človekovim in temeljnim pravicam, enakosti, demokraciji in dobremu upravljanju kot temelju za razvoj pravičnih, vključujočih in zato tudi uspešnih družb, ter njeno posebno osredotočenost na mlade, ženske in prikrajšane skupine. Obenem pozdravlja nove socialne cilje vrha v Portu, ki morajo vplivati na izvajanje skupnega sporočila.

1.2 EESO z zadovoljstvom ugotavlja, da je EU zavezana spodbujanju kulture vladavine prava s tesnim vključevanjem civilne družbe in poslovne skupnosti. Organizacije civilne družbe in organizacije socialnih partnerjev ostajajo ključne partnerice pri oblikovanju in spremljanju sodelovanja EU. Skupina EESO za temeljne pravice in pravno državo je dober primer, kako organizacije civilne družbe v državah članicah EU postajajo vse močnejše.

1.3 EESO toplo pozdravlja predloge za tesnejše vključevanje zasebnega sektorja v razvoj regije, da bi dopolnili potrebne javne naložbe, ter za poglobitev javno-zasebnega dialoga, da bi dosegli socialno in ekonomsko vzdržnost, ki bosta vodili do ustvarjanja dostojnih delovnih mest. Ta pristop bi bilo treba spodbujati na ravni evro-sredozemske regije ter na nacionalni in lokalni ravni.

1.4 Čeprav regijo po 25 letih barcelonskega procesa še vedno pestijo isti problemi na področju miru, varnosti in gospodarskega razvoja, EESO pozdravlja odločilno podporo za krepitev sodelovanja na večstranskih forumih, v središču katerih je OZN, zlasti na področju miru in varnosti, da se razvijejo skupne rešitve ter obravnavajo vprašanja, ki ovirajo stabilnost in napredek. Odbor poziva k ukrepanju na podlagi sinergij med instrumenti v okviru Ustanovne listine OZN in strategije EU za varnostno unijo ter meni, da mora EU močno okrepiti svoja prizadevanja v regiji.

1.5 EESO meni, da je pomembno izboljšati regionalno, podregionalno in medregionalno sodelovanje, zlasti v okviru Unije za Sredozemlje, Lige arabskih držav, Afriške unije in dialoga 5+5 ter preko drugih regionalnih akterjev in organizacij, ki podpirajo pragmatično upravljanje na več ravneh na podlagi pobud, ki izhajajo iz načela neobveznega in tristranskega sodelovanja, kar pripomore tudi k spodbujanju sodelovanja s celotno afriško celino ter zalivskimi regijami in regijami ob Rdečem morju.

1.6 EESO poudarja, da se je treba osredotočiti na odpravo temeljnih vzrokov migracij v posameznih državah partnericah. V skladu s cilji trajnostnega razvoja je treba ljudem zagotoviti dostojno življenje, zaposlitev in možnosti v domači državi, da se ne bodo izseljevali zaradi pomanjkanja možnosti za uspeh v življenju, kot so boljši dostop do izobraževanja in ukrepi za ustvarjanje kakovostnih delovnih mest.

1.7 EESO poziva EU, naj poskrbi, da zeleni prehod ne bo veljal za model, ki je vsiljen od zunaj, ter priporoča naložbe v kampanje ozaveščanja in vključevanje civilne družbe v ta prizadevanja.

1.8 EESO poudarja, kako pomembno je, da je v sporočilu izpostavljena bistvena vloga socialnih partnerjev in organizacij civilne družbe (tako uradnih kot neformalnih) kot ključnih akterjev pri oblikovanju in izvajanju javnih politik ter varuhov spoštovanja pravic državljanov in pravne države. Pri tem so v okviru socialnega dialoga zelo pomembni sindikati in poslovne organizacije. Zato je po mnenju EESO ključno, da EU podpira in spodbuja delovanje različnih institucij in mrež organizacij civilne družbe v širšem pomenu na evro-sredozemski ravni, da bi imele kar najboljše pogoje za delo.

1.9 EESO meni, da je enakost spolov ne le splošno priznana človekova pravica, temveč je tudi nepogrešljiva za dobro počutje, gospodarsko rast, blaginjo, dobro upravljanje, mir in varnost; to je področje, na katerem moramo povečati prizadevanja, med drugim z vključevanjem vidika spolov v vse programe sodelovanja in ciljno usmerjene ukrepe v skladu s tretjim akcijskim načrtom EU za enakost spolov.

2. Splošne ugotovitve

2.1 Za ponovno vzpostavitev in okrepitev strateškega partnerstva med Evropsko unijo in njenimi partnericami v južnem sosedstvu je visoki predstavnik Unije 9. februarja 2021 sprejel novo politično izjavo, in sicer sporočilo Obnovljeno partnerstvo z južnim sosedstvom – Nova agenda za Sredozemlje.

2.2 Z namenskim gospodarskim in naložbenim načrtom za države južnega sosedstva naj bi se kakovost življenja ljudi v regiji izboljšala, pri gospodarskem okrevanju, ki bi vključevalo tudi zdravstvene posledice pandemije COVID-19, boljše izvajanje instrumenta COVAX in krepitev trajnostne javne infrastrukture, pa nihče ne bi bil zapostavljen. Spoštovanje človekovih pravic in vladavine prava je sestavni del sporočila in je bistveno za pridobitev zaupanja državljanov v institucije.

2.3 Za izvajanje novega instrumenta EU za sosedstvo ter razvojno in mednarodno sodelovanje (NDICI) bo med letoma 2021 in 2027 namenjenih do 7 milijard EUR, kar bi lahko v regiji v naslednjem desetletju pritegnilo do 30 milijard EUR javnih in zasebnih naložb. EU bo s tem instrumentom tudi spodbudila trajnostne naložbe v okviru sklada EFSD+, in sicer bo kapital uporabila kot vzvod za dopolnitev nepovratnih sredstev za neposredno zunanje sodelovanje. Sklad EFSD+ bo podpiralo jamstvo za zunanje delovanje v višini 53 400 milijonov EUR, ki bo pokrivalo tudi Zahodni Balkan.

2.4 Nova agenda se osredotoča na pet področij politike:

- človekov razvoj, dobro upravljanje in vladavina prava,
- odpornost, blaginja in digitalni prehod,
- mir in varnost,
- migracije in mobilnost,
- zeleni prehod.

3. Ozadje obnovljenega partnerstva z južnim sosedstvom – nova agenda za Sredozemlje

3.1 Petindvajset let po barcelonski deklaraciji se z novo ambiciozno in inovativno agendo za Sredozemlje predlaga oživitev evro-sredozemskega partnerstva:

- 2004: začetek evropske sosedске politike (ESP)
- 2008: ustanovitev Unije za Sredozemlje kot medvladne organizacije
- 2015: pregled evropske sosedске politike, določitev stabilizacije in varnosti za glavna cilja politike
- 2020: predlog Komisije za novi pakt o migracijah in azilu

3.2 Delovni dokument o naložbenem načrtu za države južnega sosedstva vsebuje konkretne predloge za pobude na štirih od petih prednostnih področij. Naložbeni načrt naj bi bil izrecno oblikovan v sodelovanju z državami članicami, morda s skupnim programskim načrtovanjem. Bistveno je, da se v ta proces vključijo organizacije civilne družbe in socialni partnerji. Tem socialnim akterjem mora biti naložbeni načrt tudi dosegljiv.

4. Človekov razvoj, dobro upravljanje in vladavina prava

4.1 Spodbujanje vladavine prava v državah partnericah je bistveno. Pri tem imajo osrednjo vlogo socialne organizacije, zlasti sindikati, saj se na ta način uveljavljajo socialne pravice in pravice delavcev. V regiji je zato treba ustrezno spodbujati trajnostno gospodarsko rast ⁽¹⁾. EU lahko odločilno prispeva k izboljšanju poslovnega okolja, ki bo zasebnim podjetjem z zmanjšanjem upravnega bremena in lažjim ustanavljanjem novih podjetij omogočilo, da se uveljavijo in zaživijo. Tako bi lahko podjetja, zlasti MSP, zares uspevala in bi tudi morala ustvariti kakovostna delovna mesta, ki prispevajo zlasti k boju proti socialnim vzrokom neželenih migracij.

4.2 Poleg tega dobro upravljanje, vladavina prava in človekove pravice, vključno s socialnimi pravicami in pravicami delavcev, socialni dialog in enak dostop do pravnega varstva spodbujajo mir, vključujočo blaginjo in stabilnost. EESO spodbuja večjo zavezanost spoštovanju pravil MOD ⁽²⁾ in njihovemu učinkovitemu izvajanju v državah partnericah na podlagi Agende 2030. Za izboljšanje sodelovanja med EU in državami partnericami je bistveno zmanjšanje birokracije.

4.3 Dober primer pristopa dobrega upravljanja v regiji je jasen poudarek na podpiranju Unije za Sredozemlje kot foruma za izmenjavo in sodelovanje. EESO je septembra 2020 obnovil svoj memorandum o soglasju, da bi s skupnimi močmi okrepili vključevanje gospodarskih in socialnih deležnikov iz držav Unije ter dosegli cilje pariške deklaracije iz leta 2008 o aktivni udeležbi civilne družbe.

4.4 EESO spodbuja sodelovanje s partnericami iz južnega sosedstva, da se podpreta vzpostavitev zdravih informacijskih okolij in svoboda medijev kot ukrepa za boj proti dezinformacijam in napačnim informacijam. Pomembno je, da se dobro upravljanje spodbuja z učinkovito, pravično in pregledno javno upravo, odločnejšim bojem proti korupciji in enakim dostopom do pravnega varstva.

5. Krepitev odpornosti, vzpostavljanje blaginje in zavzemanje za digitalni prehod

5.1 V sporočilu je predlagano, naj se južnemu sosedstvu pomaga, da „izkoristi digitalno preobrazbo in postane konkurent v svetovnem digitalnem gospodarstvu“. Zlasti je treba spodbujati znanja in spretnosti delavcev, samozaposlenih in podjetnikov, da bodo pripravljeni na digitalno preobrazbo v svetu dela ⁽³⁾.

5.2 Trgovina in naložbe prispevajo k razvoju regije. Podpora za vključevanje severnoafriških držav v afriško celinsko območje proste trgovine je dobrodošla, vendar je treba spodbujati tudi regionalno mrežno povezovanje severnoafriških držav partneric na gospodarskem področju. Zato bi bilo treba spodbujati odpravo netarifnih trgovinskih ovir (ki močno zavirajo trgovinsko povezovanje v regiji) ob upoštevanju sedanjih ekonomskih neravnovesij. Na primer, pogajanja EU o poglobljenem in celovitem prostotrgovinskem območju s Tunizijo in Marokom so zaradi neustreznega upoštevanja sedanjih ravnovesij na mrtvi točki ⁽⁴⁾.

⁽¹⁾ Cilji trajnostnega razvoja, cilj 8: dostojno delo in gospodarska rast.

⁽²⁾ Kot so opredeljena v temeljnih konvencijah in zlasti tristranski deklaraciji MOD o načelih za mednarodna podjetja in socialno politiko (točka 2.2 mnenja Evropskega ekonomsko-socialnega odbora *Obveznosti glede primerne skrbnosti* (INT/911), (UL C 429, 11.12.2020, str. 136).

⁽³⁾ Točki 2.4.1 in 2.4.4 informativnega poročila Evropskega ekonomsko-socialnega odbora *Digitalizacija in MSP v Sredozemlju* (REX/519).

⁽⁴⁾ Točki 3.2.9 in 4.1.2 mnenja Evropskega ekonomsko-socialnega odbora *EU in Afrika: Uresničevanje enakopravnega razvojnega partnerstva, ki temelji na trajnosti in skupnih vrednotah* (REX/527), (UL C 429, 11.12.2020, str. 105), in točki 4.1 in 6.1 mnenja Evropskega ekonomsko-socialnega odbora *Zunanja pomoč, naložbe in trgovina kot instrumenti za zmanjšanje razlogov za ekonomske migracije s posebnim poudarkom na Afriki* (REX/516), (UL C 97, 24.3.2020, str. 18).

5.3 Poseben poudarek je na ustvarjanju priložnosti za mlade s podpornimi programi za zaposlovanje in izobraževanje, pri čemer je posebej pomembno spodbujanje dostopa do financ, zlasti za mala in srednja podjetja, ki so daleč največji delodajalci v regiji, in sicer z uporabo novih finančnih instrumentov, kot je tvegani kapital. Zaželeno je tudi, da se vzpostavijo mehanizmi za prehod z neformalnega na formalno gospodarstvo, ki temelji na samozaposlitvi in kakovostnih delovnih mestih.

5.4 EESO meni, da so za mlade prednostne naloge izobraževanje in poklicno usposabljanje ter sredozemski programi Erasmus+, ki so priložnost za zaposlitev in spodbujanje prehoda iz izobraževanja v zaposlitev. Prednostna naloga za regijo je digitalna infrastruktura, učinek digitalizacije na delo, ki se kaže v obliki dela na daljavo, pa delavcem daje več avtonomije in jim omogoča boljše usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja ⁽⁵⁾.

5.5 Cilj o poglobitvi sodelovanja na področju kibernetске varnosti in izkoriščanju digitalne tehnologije za namene kazenskega pregona „ob polnem spoštovanju človekovih pravic in državljskih svoboščin“ vzbuja skrb, saj je bilo v preteklosti premalo preglednosti pri spoštovanju človekovih pravic v regiji.

6. Mir in varnost

6.1 Velik izziv so notranji konflikti in regionalni spori, ki še naprej divjajo v regiji (Zahodna Sahara, Libija, Izrael in Palestina, Sirija). V sporočilu je poudarjeno, da je za uvedbo novih pobud pomembna normalizacija odnosov med Izraelom in nekaterimi arabskimi državami. EESO meni, da sta socialni dialog med različnimi kulturami in civilizacijami ter vzajemno spoštovanje osnova za mir, stabilnost in skupno blaginjo v regiji.

6.2 Pri boju proti ekstremizmu, radikalizaciji, kibernetски kriminaliteti in organiziranemu kriminalu je treba zlasti spoštovati vladavino prava in človekove pravice. Izredno stanje je izjemen ukrep, med katerim je treba še naprej v celoti spoštovati temeljne pravice državljanov.

6.3 Sporočilo obljublja okrepitev policijskega in pravosodnega sodelovanja med EU in državami partnericami evropske sosedске politike/južnega sosedstva, tudi s pogajanjem o sporazumih o sodelovanju med EU in posameznimi državami južnega sosedstva. Glede na dolgo zgodovino sodelovanja je ugotovitev, da EU „sodeluje z državami južnega sosedstva, da bi zagotovila, da bodo njihovi sistemi kazenskega pregona in pravosodni sistemi izpolnjevali najvišje standarde varstva podatkov in spoštovali človekove pravice,“ odraz napredka pri skupnih pristopih.

7. Migracije in mobilnost

7.1 Zaradi določb sporočila o upravljanju migracij obstaja možnost, da bo finančna pomoč vsaj delno odvisna od sodelovanja na tem področju. EESO podpira dejstvo, da si bo EU s pomočjo rešitev, prilagojenih južnosredozemskim partnerjem, aktivno prizadevala za odpravo temeljnih vzrokov nedovoljenih migracij in prisilnega razseljevanja z reševanjem konfliktov ter obravnavo socialno-ekonomskih izzivov, ki so se s pandemijo COVID-19 še povečali. Skladnost s standardi človekovih pravic (Ženevska konvencija) je osnova za vsakršno sodelovanje na področju migracij, proti nepripravljenosti za sodelovanje pa se lahko ukrepa samo s spodbudami ⁽⁶⁾.

7.2 V sporočilu je predlagano spodbujanje partnerstev za privabljanje talentov, sicer predstavljeno v novem paktu EU o migracijah in azilu. Kaže, da je cilj novega instrumenta krepitev sodelovanja s tretjimi državami. To bi bila lahko priložnost za povezovanje poklicnega usposabljanja, poslovnega mreženja, medregionalnih vrednostnih verig in krožnih migracij v korist ljudi in gospodarstev na obeh straneh Sredozemskega morja. V vsakem primeru je treba načrte uskladiti s potrebo, da se v državah partnericah ohrani dovolj usposobljene delovne sile, ki je ključna za njihov trajnostni gospodarski razvoj.

⁽⁵⁾ Točki 1.12 in 2.2.7 informativnega poročila Evropskega ekonomsko-socialnega odbora *Digitalizacija in MSP v Sredozemlju* (REX/519).

⁽⁶⁾ Intervju z Geraldom Knausom, strokovnjakom za migracije: <https://www.dw.com/de/knaus-eu-migrationspakt-ist-unrealistisch/a-55058035>.

8. Zeleni prehod: odpornost proti podnebnim spremembam, energija in okolje

8.1 V sporočilu je priznan potencial južnega sosedstva za razvoj obnovljivih virov energije, zlasti sončne in vetrne, ter proizvodnjo vodika, ki je „nova strateška prednostna naloga“. Potencial je jasno povezan z evropskim zelenim dogovorom in vedno večjim vključevanjem prednostnih nalog trajnostnega razvoja v svetovno mednarodno sodelovanje. EESO ob tem poudarja, da je treba poleg velikih (mednarodnih) projektov podpirati tudi projekte z neposrednim lokalnim socialno-ekonomskim učinkom.

8.2 Poziv k sodelovanju pri evropskem zelenem dogovoru bi moral prinesiti posebne koristi kmetijstvu kot ključnemu gospodarskemu sektorju večine držav zunaj EU. Pripraviti bi bilo treba spodbude za ponovno odkrivanje in varstvo Sredozemskega morja. Modro gospodarstvo je učinkovito orodje za upravljanje skupnih virov Sredozemlja. EESO poudarja, da je treba preučiti ministrsko izjavo Unije za Sredozemlje o trajnostnem modrem gospodarstvu v zahodnem Sredozemlju.

8.3 EESO meni, da so še posebej pomembni sklepi iz prvega ocenjenega poročila o Sredozemlju, ki ga je pripravila mreža sredozemskih strokovnjakov o podnebnih in okoljskih spremembah (MedECC), sponzorirala pa Unija za Sredozemlje, o učinku na podnebne in okoljske spremembe ter o njihovih posledicah v regiji. V sklepih se podpirajo področja za sodelovanje obeh obal ter spopadanje s skupnimi izzivi na področju trajnostne odpornosti in odpornosti na podnebne spremembe, da se olajša prehod na zeleno, modro in krožno gospodarstvo v regiji.

9. Enakost spolov, pravice žensk, osebe LGBTIQ+ in invalidi na obeh straneh Sredozemskega morja

9.1 Ekstremistična desničarska nacionalistična gibanja v Evropi ter konservativna in islamistična gibanja na južni obali s tradicionalno in versko retoriko v zadnjem času vse močnejše nasprotujejo enakosti spolov.

9.2 EESO pozdravlja pobudo Unije za Sredozemlje o vzpostavitvi prostovoljnih mehanizmov spremljanja s konkretnimi kazalniki za zaveze, ki so jih v zvezi s standardi enakosti spolov sprejele vlade v regiji.

9.3 Zaradi pandemije COVID-19 so se razmere le še poslabšale. Prvič, neliberalne in avtokratske vlade so izkoristile priložnost za nadaljevanje napadov na pravice žensk in oseb LGBTIQ+. Drugič, zaradi različnih vladnih ukrepov, sprejetih v odziv na pandemijo, so se življenjske razmere žensk, oseb LGBTIQ+ in invalidov dejansko poslabšale, zato je bistveno, da se spodbujajo pobude za zaščito pravic teh skupin in njihovo socialno-ekonomsko, državljansko in politično udeležbo.

9.4 Evropska unija bi morala okrepiti svoja prizadevanja in sodelovanje na lokalni in regionalni ravni, da bi zagotovila, da se temeljne pravice oseb LGBTIQ+ v celoti spoštujejo, da te osebe nikjer niso kazensko preganjane in da obsežneje sodelujejo v javnem življenju ⁽⁷⁾.

9.5 Številne države partnerice so podpisale Konvencijo OZN o pravicah invalidov, vendar je treba še vedno močno izboljšati njihove življenjske razmere, zato bi se morala Evropska unija posebej zavezati uveljavljanju pravic invalidov iz te konvencije.

V Bruslju, 7. julija 2021

Predsednica
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Christa SCHWENG

⁽⁷⁾ Točka 1.11 mnenja Evropskega ekonomsko-socialnega odbora *Unija enakosti: strategija za enakost LGBTIQ oseb za obdobje 2020–2025* UL C 286, 16.7.2021, str. 128.

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij: Oblikovanje Evrope, odporne proti podnebnim spremembam – nova strategija EU za prilagajanje podnebnim spremembam

(COM(2021) 82 final)

(2021/C 374/14)

Poročevalec: **Dimitris DIMITRIADIS**

Soporočevalec: **Kęstutis KUPŠYS**

Zaprosilo	Evropska komisija, 26. 3. 2021
Pravna podlaga	člen 304 Pogodbe o delovanju Evropske unije
Pristojnost	strokovna skupina za kmetijstvo, razvoj podeželja in okolje
Datum sprejetja mnenja strokovne skupine	23. 6. 2021
Datum sprejetja mnenja na plenarnem zasedanju	7. 7. 2021
Plenarno zasedanje št.	562
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	229/3/12

1. Sklepi in priporočila

1.1 Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO) odločno podpira sprejetje strategije EU za prilagajanje podnebnim spremembam kot ključni korak k uresničevanju cilja evropskega zelenega dogovora, da se do leta 2050 dosežeta podnebna nevtralnost in odpornost. Kljub temu bi si si želeli, da načrtovana področja ukrepanja ne bi bila le na splošno orisana, temveč bi bila ponazorjena s konkretnimi primeri. Ljudem je treba nazorneje predstaviti, kakšne naj bi bile spremembe.

1.2 Tveganje gospodarske škode in smrti zaradi pogostejših in intenzivnejših ekstremnih vremenskih dogodkov, povezanih s podnebnimi spremembami, bo še naprej prisotno. Enako pomembno je tveganje, da bi vplivi podnebnih sprememb in prizadevanja za prilagajanje nanje še povečali obstoječe neenakosti. Prilagajanje, ki temelji na pravičnosti, je zato bistvenega pomena za zaščito življenj, zaposlitve in možnosti preživetja evropskih državljanov, zlasti najbolj ranljivih, ki jih podnebne spremembe že od nekdaj bolj prizadenejo.

Pri pravičnem prehodu imajo ključno vlogo organizacije civilne družbe. Še posebej je treba zagotoviti sodelovanje socialnih partnerjev, da bi s socialnim dialogom in kolektivnimi pogajanjem uspešno izvedli prilagoditve v svetu dela in ohranili dostojne delovne pogoje.

1.3 Strategijo za prilagajanje podnebnim spremembam, pa tudi evropski zeleni dogovor bi bilo treba izvajati s sistemskim pristopom in si prizadevati za hkratno obravnavo več ciljev ter spodbujanje instrumentov politike in tehnoloških rešitev, ki jih je mogoče uporabljati v različnih gospodarskih sektorjih.

1.4 Odbor poziva zlasti, naj se enaka pozornost nameni financiranju blaženja in prilagajanja. Ključno je, da so strategije blaženja in prilagajanja vključene v vse podnebne politike na vseh ravneh.

1.5 EESO meni, da so na področju prilagajanja potrebne posebne smernice in cilji ter orodja za spremljanje, merila in kazalniki, da bi zagotovili preglednost pri dodeljevanju sredstev, predvideli in obvladovali vplive podnebnih sprememb ter ocenili napredek pri prilagajanju nanje, obenem pa okrepili lokalne, nacionalne in regionalne zmogljivosti za uporabo vseh teh orodij.

1.6 EESO meni, da so sonaravne rešitve, biogospodarstvo in prehod na krožno gospodarstvo bistveni pristopi k prilagajanju podnebnim spremembam, hkrati pa tudi priložnost za okoljsko in socialno trajnostno okrevanje EU.

1.7 Odbor poziva Komisijo, naj si pri prihodnjem delu na področju politik prilagajanja podnebnim spremembam prizadeva, da bodo bolj usklajene s podnebno pravičnostjo. Priznava, da imajo lahko podnebne spremembe različne socialne, gospodarske, javnozdravstvene in druge škodljive učinke na skupnosti, ter se zavzema za to, da bi obstoječe neenakosti obravnavali z dolgoročnimi strategijami za blažitev podnebnih sprememb in prilagajanje nanje, tako da nihče ne bi bil prezrt.

1.8 EU mora nadalje omogočiti in spodbujati pogoje za inovacije, naložbe in trgovino, ki krepijo trajnostni razvoj, da bi podprla podjetja pri njihovem prilagajanju in prizadevanjih, da bi družbi ponudila rešitve na tem področju. Prilagajanje podnebnim spremembam in s tem povezani stroški bi morali biti tudi sestavni del industrijske strategije EU.

1.9 EESO meni, da so kmetijstvo, gozdarstvo in ribištvo med najbolj neposredno prizadetimi področji, vendar lahko hkrati prispevajo k rešitvam prilagajanja, sekvenciaciji ogljika in prehranski varnosti. Za podporo tem sektorjem so potrebne intenzivne raziskave in inovacije, pa tudi nagrajevanje dokazano ustvarjenih ponorjev ogljika.

1.10 Povprečne letne gospodarske izgube zaradi nesreč, povezanih s podnebjem, znašajo več sto milijard dolarjev. Tudi poročilo Združenih narodov *Human Costs of Disasters* (Človeški stroški nesreč) podaja pesimistično sliko: v obdobju od leta 2000 do leta 2019 je prišlo do 7 348 hudih podnebnih katastrof, ki so zahtevale 1,23 milijona življenj in prizadele 4,2 milijarde ljudi (nekatero večkrat). Po vsem svetu so povzročile gospodarske izgube v višini približno 2,97 bilijona USD. Za financiranje prilagajanja je na voljo več virov financiranja EU, in sicer proračun v okviru evropskega zelenega dogovora, večletnega finančnega okvira in instrumenta NextGenerationEU. EESO poziva, naj se različne možnosti bolje razjasnijo in naj se vzpostavijo uporabniku prijazni postopki za pravočasen dostop do sredstev na praktični ravni. Poleg tega bi opustitev subvencij za fosilna goriva in zelena davčna reforma sprostili precej sredstev iz javnih proračunov, odpravili sistemske nedoslednosti in ustvarili nove prihodke za financiranje prilagajanja podnebnim spremembam. EESO izraža kritiko, ker še vedno ni bil predložen konkreten časovni načrt za odpravo okolju škodljivih subvencij.

1.11 EESO poziva tudi k sprejetju ukrepov, s katerimi bo postalo usmerjanje naložb v industrijo fosilnih goriv najmanj ugodna strategija za finančne institucije in bo vzpostavljena spodbuda za dodeljevanje zasebnih finančnih tokov dejavnostim, ki podpirajo prilagajanje podnebnim spremembam in njihovo blaženje. To je pomembno za naložbe v EU in zunaj nje, poleg tega pa mora Komisija, da bi EU postala globalna oblikovalka standardov na področju trajnostnega financiranja, ohraniti visoka merila ter upoštevati znanstveno utemeljena načela in načela tehnološke nevtralnosti, tudi v taksonomiji EU.

1.12 V strategiji je priznana potreba po dodatnem mednarodnem financiranju prilagajanja podnebnim spremembam, tudi iz javnih virov, vendar EESO poziva Komisijo, naj podrobno pojasni, kako bo odstranila ovire za dostop do financiranja za najranljivejše države, skupnosti in sektorje na globalni ravni ter kako bo dodala predloge za vključevanje vidika enakosti spolov in odpravljanje neenakosti na regionalni in lokalni ravni.

1.13 EU mora posebno pozornost nameniti različnim oblikam mednarodnega sodelovanja, tudi partnerstvom za naložbe, trgovino in inovacije, da bi okrepila prilagoditvene ukrepe na svetovni ravni, zlasti v državah v razvoju.

1.14 Odbor na splošno meni, da je strategija podlaga za pravno zavezujočo pobudo, ki bo države članice zavezala k oblikovanju nacionalnih načrtov in strategij za prilagajanje podnebnim spremembam. Evropska podnebna pravila bodo ključna za doseganje zavezujočih politik, povezanih s podnebjem.

1.15 Lokalne in regionalne oblasti, ki izvajajo večino pobud za prilagajanje, bi bilo treba podpreti z zadostnimi sredstvi za razvoj zmogljivosti na tem področju, tudi pri oblikovanju politike prilagajanja.

2. Ozadje mnenja

2.1 Evropska komisija je 24. februarja 2021 sprejela novo strategijo EU za prilagajanje podnebnim spremembam ⁽¹⁾. Nova strategija določa, kako bi se lahko Evropska unija do leta 2050 prilagodila vplivu podnebnih sprememb in postala odporna nanje.

2.2 Evropski ekonomsko-socialni odbor sprejetje strategije EU za prilagajanje podnebnim spremembam s štirimi cilji – pametnejšim, hitrejšim in bolj sistematičnim prilagajanjem Evrope podnebnim spremembam ter okrepitevijo mednarodnega ukrepanja na tem področju – pozdravlja kot ključni korak v pomembnem procesu oblikovanja politik.

2.3 V strategiji pametnejše prilagajanje pomeni „izboljšanje znanja in razpoložljivosti podatkov ob obvladovanju inherentne negotovosti, ki jo prinašajo podnebne spremembe, zagotovitev več in boljših podatkov o tveganjih in izgubah, povezanih s podnebjem, ter vzpostavitev platforme Climate-ADAPT kot uradne evropske platforme znanja o prilagajanju podnebnim spremembam“. Bolj sistematično prilagajanje pomeni „podpiranje razvoja politike na vseh ravneh upravljanja, družbe in gospodarstva ter v vseh sektorjih z izboljšanjem strategij in načrtov za prilagajanje, vključevanje odpornosti proti podnebnim spremembam v makrofiskalno politiko in spodbujanje sonaravnih rešitev za prilagajanje“. Pospešitev prilagajanja na vseh področjih pomeni „pospešitev razvoja in uvajanja prilagoditvenih rešitev, zmanjšanje tveganj, povezanih s podnebjem, odpravljanje vrzeli na področju varstva podnebja ter zagotavljanje dostopnosti in trajnostne razpoložljivosti sladke vode“.

2.4 Povprečne letne gospodarske izgube zaradi nesreč, povezanih s podnebjem, znašajo več sto milijard dolarjev. Poročila kažejo ⁽²⁾, da bodo ob sedanjih krivulji emisij deli južne Evrope vsaki dve leti najverjetneje doživeli ekstremne vročinske valove, donos koruze, ki je odvisen od padavin, pa naj bi se zmanjšal za 50 %. Ti različni učinki bi lahko prispevali k ustvarjanju dodatnih razlik v EU, ne pa k njihovem zmanjševanju. Pandemija COVID-19 je dokazala, da je nujno treba razumeti povezavo med okoljskimi vprašanji in vprašanji javnega zdravja ter jo vključiti v oblikovanje politik, pri tem pa upoštevati, da lahko z bojem proti grožnjam za biotsko raznovrstnost prispevamo k zmanjšanju tveganja prihodnjih zoonotskih bolezni in pandemij, ter se zavedati, da imajo ukrepi za okrevanje po pandemiji in ukrepi za prilagajanje podnebnim spremembam isti cilj odpornosti v prihodnosti ⁽³⁾.

2.5 Namen mnenja EESO o strategiji je prispevati vidik civilne družbe o cilju strategije in ukrepih, na kateri temelji.

3. Splošne ugotovitve

3.1 EESO poudarja, da morata skupno izvajanje ciljev trajnostnega razvoja, evropskega zelenega dogovora, podnebnih pravil in podnebnega pakta ter oblikovanje in izvajanje načrtov za okrevanje in odpornost omogočati tako strategija za prilagajanje podnebnim spremembam kot tudi strategija za njihovo blaženje. Odločno podpira novo strategijo EU za prilagajanje podnebnim spremembam, ki jo je Evropska komisija sprejela 24. februarja 2021.

3.2 EESO poudarja, da kljub intenzivnim ukrepom za boj proti podnebnim spremembam obstaja nujna in dolgotrajna potreba po prilagajanju. Tveganje gospodarske škode in izgube človeških življenj zaradi pogostejših in intenzivnejših ekstremnih vremenskih dogodkov, povezanih s podnebnimi spremembami, bo še naprej prisotno. Enako pomembno je tveganje, da bi vplivi podnebnih sprememb in prizadevanja za prilagajanje nanje še povečali obstoječe neenakosti. Prilagajanje bo ključnega pomena za varstvo človekovih pravic evropskih državljanov v zvezi z varnostjo, dostojnim delom in odpornimi možnostmi preživljanja.

3.3 EESO se strinja s pomisleki Komisije glede zdravstvenih tveganj, ki so posledica podnebnih sprememb, in posledično potrebo po njihovem boljšem razumevanju prek evropske platforme za prilagajanje podnebnim spremembam Climate-ADAPT. Kot pa sta poudarili Svetovna zdravstvena organizacija ⁽⁴⁾ in Evropska agencija za okolje ⁽⁵⁾, obstajajo dokazi o neenakem vplivu onesnaževanja in degradacije okolja na socialno prikrajšane skupnosti in ranljive skupine. Zaradi socialne razsežnosti podnebnih sprememb bi bilo zato treba pojem okoljske neenakosti vključiti v politike Unije.

⁽¹⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=COM:2021:82:FIN>.

⁽²⁾ <https://www.eea.europa.eu/publications/climate-change-impacts-and-vulnerability-2016>.

⁽³⁾ <https://covid19commission.org/enhancing-global-cooperation>.

⁽⁴⁾ WHO Europe, 2019, *Environmental health inequalities resource package* (Zbirka virov okoljskih neenakosti na področju zdravja), Regionalni urad za Evropo, København.

⁽⁵⁾ Poročilo Evropske agencije za okolje št. 21/2019.

3.4 Odbor ugotavlja, da bo imelo prilagajanje v primeru sprejetja pravih ukrepov pozitiven učinek za vse, saj bo prispevalo k preprečevanju izgub zaradi podnebnih sprememb, ustvarjanju gospodarskih koristi, povečanju socialne pravičnosti in izboljšanju okoljske varnosti.

3.5 Novo strategijo EU za prilagajanje podnebnim spremembam, pa tudi evropski zeleni dogovor bi bilo treba izvajati s sistematičnim pristopom in si prizadevati za obravnavo več ciljev ter spodbujanje instrumentov politike in tehnoloških rešitev, ki jih je mogoče uporabljati v različnih gospodarskih sektorjih. Da bi zagotovili istočasno obravnavo več ciljev, je treba uvesti metodo za celovito sistemsko analizo in ustrezna orodja za njeno izvajanje.

3.6 EESO meni, da so na področju prilagajanja potrebne posebne smernice in cilji ter orodja za spremljanje, merila in kazalniki za predvidevanje in obvladovanje vplivov podnebnih sprememb ter oceno napredka prilagajanja podnebnim spremembam.

3.7 Odbor ugotavlja, da so sonaravne rešitve, biogospodarstvo in prehod na krožno gospodarstvo bistveni pristopi k prilagajanju podnebnim spremembam, in opozarja na svoja prejšnja mnenja o biogospodarstvu⁽⁶⁾ in krožnem gospodarstvu⁽⁷⁾. Poleg tega prakse trajnostnega upravljanja gozdov, tal in vode prispevajo tako k prilagajanju kot tudi blaženju, obenem pa zagotavljajo podlago za podnebno nevtralnost in trajnostno proizvodnjo hrane in biomase, ki je odporna na podnebne spremembe.

3.8 EESO poziva, naj se enaka pozornost nameni financiranju blaženja in prilagajanja. Ključnega pomena je, da so strategije blaženja in prilagajanja vključene v vse podnebne politike na vseh ravneh, zato poziva tudi k nadaljnjim korakom za zagotovitev spoštovanja tega načela glede na to, da ukrepi za blažitev podnebnih sprememb preprečujejo poglobljanje podnebne krize za prihodnje generacije, hkrati pa prilagoditveni ukrepi varujejo sedanje in prihodnje generacije pred ekstremnimi vremenskimi dogodki, ki jih povzročajo že obstoječe podnebne spremembe. Metodologijo EU za spremljanje podnebnih sprememb v proračunu EU bi bilo treba spremeniti tako, da bi izrecno razlikovala med odhodki za prilagajanje podnebnim spremembam in odhodki za njihovo blažitev.

3.9 Na primer, države članice EU bi morale obvestiti organe, odgovorne za pregled nacionalnih energetske in podnebne načrte, da bi bilo treba strategije prilagajanja in blaženja obravnavati kot enako pomembne, in sicer zaradi večjih podnebnih ambicij EU in vpliva pandemije COVID-19. Vključiti in podpirati bi bilo treba tudi mesta in občine, če je le mogoče v okviru Konvencije županov, da bi prilagajanje vključili v svoje načrte za blažitev podnebnih sprememb in ustvarili sinergije.

3.10 EESO je prepričan, da je za sooblikovanje in sorazvojni ustrezni poti za prilagajanje potreben pristop, ki vključuje deležnike. Te načrte bi bilo treba sooblikovati celostno z ustreznimi potmi za blaženje, saj sta blaženje in prilagajanje povezana ter vplivata drug na drugega. Za vse ustrezne deležnike, vključno z mladimi, bi bilo treba predvideti krepitev zmogljivosti in ozaveščanje v podporo dejavnostim prilagajanja. Za mlade, zlasti otroke, bo ključnega pomena boljša usklajenost med izobraževalnim sistemom in zaposlitvenimi potrebami sedanje „četrte industrijske revolucije“.

3.11 Ob upoštevanju gospodarskih in okoljskih vidikov je blaženje možnih negativnih socialnih vplivov politik prilagajanja bistveno, da se zagotovi široka podpora za izvajanje strategije. EESO poziva k posebnim dodatnim ukrepom za ranljive skupine deležnikov s posebnim poudarkom na spolu, starosti in manjšinah.

3.12 EESO ugotavlja, da je za inovacije v zvezi s prilagajanjem in njegovo izvajanje potrebno vztrajno, dolgoročno in strateško financiranje ter da ima država pri spodbujanju te vztrajnosti pomembno podjetniško vlogo. Stroške, povezane s politikami EU za razogljčenje, bo treba čim bolj zmanjšati in porazdeliti med različne sektorje, da skupine prebivalstva z nizkimi dohodki in ranljive skupnosti ne bodo nosile nepoštenega deleža finančnega bremena. Poročilo mreže OZN za trajnostnorazvojne rešitve za Evropo⁽⁸⁾ kaže, da bi bilo treba sprejeti ustrezne protiukrepe, s katerimi bi preprečili povečanje neenakosti in zagotovili širšo podporo prehodu na trajnostnost.

⁽⁶⁾ UL C 440, 6.12.2018, str. 45; UL C 240, 16.7.2019, str. 37; UL C 47, 11.2.2020, str. 58; UL C 110, 22.3.2019, str. 9.

⁽⁷⁾ UL C 264, 20.7.2016, str. 98; UL C 230, 14.7.2015, str. 99; UL C 14, 15.1.2020, str. 29; UL C 367, 10.10.2018, str. 97; UL C 345, 13.10.2017, str. 102.

⁽⁸⁾ <https://www.unsdn.org/the-future-europe-wants-a-green-and-digital-job-based-and-inclusive-recovery-from-covid-19-pandemic>.

3.13 Za financiranje prilagajanja je na voljo več skladov EU. EESO poziva, naj se različne možnosti bolje razjasnijo in naj se vzpostavijo uporabniku prijazni postopki za pravočasen dostop akterjev do financiranja na praktični ravni.

3.14 Dodatno je treba okrepiti razvoj in uporabo finančnih orodij za politike prilagajanja (subvencije, kreditne zamenjave, obveznice za prilagajanje, zmanjševanje emisij zaradi krčenja in degradacije gozdov v državah v razvoju itd.). Da bi povečali globalne ambicije strategije, je bistveno obravnavati in spodbujati uporabo novih potencialnih instrumentov, kot je odpis dolgov v zameno za podnebne ukrepe, da se državam, v katerih so potrebni takojšnji ukrepi, zagotovijo finančni tokovi.

3.15 EESO poudarja tudi, da je v modele in orodja za oblikovanje makrofiskalnih politik pomembno vključiti tveganja in velike negotovosti (kadar verjetnost dogodkov ni znana), povezane s podnebnimi naravnimi nesrečami.

3.16 Poleg strategije bi bilo treba pripraviti podroben časovni načrt za njeno izvajanje na evropski, nacionalni, regionalni in lokalni ravni, vključno s tem, kako naj se podpirajo različni sektorji gospodarstva in družbe, da bi razumeli in obravnavali podnebna tveganja, pri čemer je treba posebno pozornost nameniti najranljivejšim sektorjem in skupnostim.

3.17 Usklajevanje ukrepov za prilagajanje s programi za okrevanje po pandemiji COVID-19 je bistveno tako v fazi pandemije kot tudi po njej.

4. Posebne ugotovitve

Ukrepi na ravni EU

4.1 EESO poziva Komisijo, naj si prizadeva, da bodo politike prilagajanja podnebnim spremembam bolj usklajene s podnebno pravičnostjo. Pri spoprijemanju z izzivi zaradi podnebnih sprememb ne sme biti nihče prezrt, najprej pa je treba obravnavati potrebe najranljivejših, ki so pogosto najslabše pripravljeni in v številnih primerih najmanj odgovorni za sedanje stanje podnebja.

4.2 V Evropi bodo imele podnebne spremembe različen vpliv na različne geografske regije, zato je treba te razlike in posebne značilnosti regij upoštevati pri političnih odzivih in prizadevanjih za prilagajanje podnebnim spremembam.

4.3 Ključno je, da se za usmerjanje strategij prilagajanja določijo indeksi ranljivosti v treh razsežnostih: geografska ali regionalna ranljivost, ranljivost sektorja ali gospodarstva in socialna ranljivost.

4.4 V obstoječi strukturi projektov prilagajanja je poudarek pogosto na vplivih podnebnih sprememb namesto na temeljnih vzrokih za ranljivost. EESO zato poziva k intenzivnemu povezovanju in vključevanju načrtov za prilagajanje podnebnim spremembam v vse ustrezne politike, strategije in ukrepe EU.

4.5 Pomembno je predvsem vlaganje v okrepitev človeškega kapitala, tako da se olajšajo tehnološke in socialne inovacije, evropskim državljanom pa zagotovijo znanje in orodja, s katerimi se bodo ustrezno pripravili na prihodnje podnebne izzive. Posebno pozornost je treba nameniti izobrazbi ter znanju in spretnostim premalo zastopanih in marginaliziranih ljudi.

4.6 Pomembno je tudi, da se podjetjem zagotovijo orodja in podpora za ocenjevanje in obvladovanje vplivov podnebnih sprememb. Vplivi podnebnih sprememb posredno ali neposredno dosežejo vse industrijske panoge. Prilagajanje podnebnim spremembam in s tem povezani stroški bi morali biti zato sestavni del industrijske politike EU in bi jih bilo treba upoštevati tudi pri državni pomoči.

4.7 Kmetijstvo, gozdarstvo in ribištvo so med najbolj neposredno prizadetimi področji, vendar lahko hkrati prispevajo k rešitvam prilagajanja, sekvenciaciji ogljika in prehranski varnosti. Za podporo tem sektorjem so potrebne intenzivne raziskave in inovacije, pa tudi nagrajevanje dokazano ustvarjenih ponorjev ogljika. EESO poleg tega priznava, da je nujno obravnavati podnebno pogojene spremembe v oceanih s prožnimi, prilagodljivimi in hitrimi odločitvami o upravljanju ribištva, da bi zagotovili dolgoročno trajnostnost nizkoogljične proizvodnje živalskih beljakovin v Evropi.

4.8 Digitalizacija ponuja številne priložnosti za prilagajanje podnebnim spremembam, npr. pri spremljanju, modeliranju, proizvodnji in komunikacijah, ki bi jih bilo treba v celoti izkoristiti. Potrebni so tudi ustrezni ukrepi, s katerimi bi zagotovili, da bi bila kritična infrastruktura, kot so energetska, prometna in digitalna omrežja in sistemi, po vsej EU odporna proti podnebnim spremembam.

4.9 Sonaravne rešitve, ki bodo EU pomagale pri prilagajanju novim podnebnim razmeram in zmanjševanju njihovih potencialno katastrofalnih vplivov, so pot za njeno okoljsko in socialno trajnostno okrevanje. EESO poziva, naj se zagotovi, da so v njihovo oblikovanje in uporabo resnično vključene tudi lokalne skupnosti.

4.10 Opuščanje uporabe fosilnih goriv in vlaganje v ukrepe za prilagajanje podnebnim spremembam bi morali biti tesno povezani, zato Odbor meni, da je taksonomija EU za trajnostno financiranje pomembno orodje, ki EU omogoča, da postane ambicioznejša pri prilagajanju podnebnim spremembam. Poleg tega bi lahko s prilagoditvijo okoljske obdavčitve in preusmeritvijo obdavčitve z dela na rabo naravnih virov odpravili sistemske nedoslednosti in ustvarili nove prihodke za financiranje prilagajanja ter pospešili zmanjševanje naložb v dejavnosti, ki škodujejo okolju.

4.11 EESO je seznanjen s prvim sklopom tehničnih meril za določanje dejavnosti, ki znatno prispevajo k blažitvi podnebnih sprememb in prilagajanju nanje ⁽⁹⁾. Poziva k znanstveno utemeljenim in tehnološko nevtralnim taksonomskim merilom, s katerimi bo postalo usmerjanje naložb v industrijo fosilnih goriv najmanj ugodna strategija za finančne institucije in bo vzpostavljena spodbuda za dodeljevanje zasebnih finančnih tokov dejavnostim, ki podpirajo ukrepe za prilagajanje podnebnim spremembam in njihovo blaženje.

4.12 Odbor na splošno meni, da je strategija podlaga za pravno zavezujočo pobudo, ki bo države članice zavezala k oblikovanju nacionalnih načrtov in strategij za prilagajanje podnebnim spremembam.

Ukrepi na nacionalni in podnacionalni ravni

4.13 Predvsem je pomembno, da se z močnim političnim vodstvom in odgovornostjo ter aktivnim sodelovanjem civilne družbe premaga nedejavnost na nacionalni ravni. V ta namen so potrebne spodbude za države članice, da bodo pri določanju dolgoročnih političnih ciljev do leta 2050 in pozneje prednostno obravnavale evropski zeleni dogovor na splošno, zlasti pa vprašanja prilagajanja podnebnim spremembam. Poleg tega so pri porabi za prilagajanje potrebni izrecni cilji in preglednost, da ne bi prišlo do marginalizacije prilagajanja. Metodologije držav članic za spremljanje podnebnih sprememb v proračunu bi bilo treba spremeniti tako, da bi izrecno razlikovale med odhodki za prilagajanje podnebnim spremembam in odhodki za njihovo blažitev.

4.14 Odbor meni, da je ključno, da vsak član družbe vidi in se zaveda, da so zaradi ukrepov za prilagajanje njegovi življenjski pogoji boljši in se bo lažje soočil s prihodnjimi tveganji, zato je treba v nacionalne strategije prilagajanja vključiti ohranjanje trdne socialne varnosti, da bi lahko obvladali bližajoči se prehod.

4.15 Da bi okrepili ustrezno prilagajanje na nacionalni ravni, je potreben velik poudarek na izvajanju sodobnih inovacijskih in podjetniških politik za okolju prijaznejše in odpornejše proizvodne sisteme ter aktivnih politik trga dela za ustvarjanje novih delovnih mest, pridobivanje novih znanj in spretnosti ter usposabljanje in preusposabljanje delavcev. V okviru tega pristopa bi morali delavci dejavno sodelovati pri oblikovanju programov za krepitev zmogljivosti.

4.16 Potrebne so nove naložbe v javne storitve in infrastrukturo, da se zagotovijo vodni, energetski, prometni in digitalni sistemi, odporni na podnebne spremembe. Ključno je tudi pravilno načrtovanje rabe zemljišč, saj se s tem zmanjša ranljivost stavb za ekstremne vremenske dogodke.

4.17 Pri okoljski obdavčitvi in drugih gospodarskih mehanizmi za upravljanje okolja bi bilo treba upoštevati vidike, povezane s pravičnostjo, tako da bi podpirali spodbude za blažitev podnebnih sprememb, zagotovili prihodke za podporo prizadevanjem za prilagajanje in ublažili regresivne učinke teh politik na nesorazmerno prizadete skupine deležnikov. Prav tako se bo z že večkrat obljubljeno odpravo subvencij za fosilna goriva v javnih proračunih sprostilo precej sredstev, ki bi jih

⁽⁹⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/ALL/?uri=COM:2021:188:FIN>.

lahko nato namenili za prilagajanje podnebnim spremembam. EESO izraža kritiko, ker še vedno ni bil predložen časovni načrt za odpravo škodljivih subvencij, čeprav se o tem razpravlja že več kot 30 let.

Mednarodno sodelovanje in okrepljena vloga EU na svetovni ravni

4.18 EESO se strinja, da je potrebna „okrepitev mednarodnega ukrepanja za odpornost proti podnebnim spremembam,“ kot navaja Komisija, in se strinja z njeno izjavo, da morajo „naša prizadevanja za prilagajanje podnebnim spremembam [...] ustrezati našemu vodilnemu položaju na področju blaženja podnebnih sprememb na svetovni ravni“.

4.19 EESO poudarja, da so zunaj EU zaradi vplivov podnebnih sprememb najbolj prizadete najmanj razvite države in male otoške države v razvoju, ki so tudi ranljivejše za ekonomske šoke, neenakosti in zdravstveno krizo zaradi pandemije COVID-19.

4.20 EESO se v skladu s strategijo za partnerstvo med EU in Afriko zavzema za sodelovanje z najbolj ogroženimi afriškimi državami. Dodatno bi bilo treba podpreti programe, kot je Konvencija županov za podsaharsko Afriko, ki lokalnim in nacionalnim akterjem omogočajo sodelovanje pri načrtih za blažitev podnebnih sprememb in prilagajanje nanje. Kot ugotavlja Komisija, je Svetovna banka opozorila, da lahko do leta 2050 podnebne spremembe samo v podsaharski Afriki sprožijo migracije do 70 milijonov ljudi, kar bi imelo znatne socialne, gospodarske in okoljske posledice. Oblika vzhodnega partnerstva bi bila lahko še ena platforma za skupno ukrepanje.

4.21 V strategiji je priznana potreba po dodatnem mednarodnem financiranju prilagajanja podnebnim spremembam, tudi iz javnih virov, in naveden cilj, da se financiranje prilagajanja poveča z instrumenti EU za zunanje delovanje. Vendar EESO poziva Komisijo, naj podrobno pojasni, kako bo odstranila ovire za dostop do financiranja za najranljivejše države, skupnosti in sektorje na globalni ravni ter kako bo dodala predloge za vključevanje vidika enakosti spolov in odpravljanje neenakosti. Ključno vlogo bi morale imeti financiranje prilagajanja z nepovratnimi sredstvi.

4.22 Pomembno je, da so na voljo potrebna sredstva za raziskave in da se rezultati raziskav uporabljajo v praksi. V zvezi s tem bi bilo treba posebno pozornost namenjati državam svetovnega juga, ki izvajajo številne obetavne projekte za boj proti vplivom podnebnih sprememb. Tem projektom je treba zagotoviti potrebno finančno in logistično podporo.

4.23 Da bi se zasebna finančna sredstva uporabljala v korist podnebja, je treba odpraviti spodbude, zaradi katerih zasebne finančne institucije financirajo škodljive dejavnosti zunaj meja EU, in ta sredstva preusmeriti v dejavnosti prilagajanja. EU mora biti dejavno udeležena v mednarodnem sodelovanju, da bi razvila skupno taksonomijo in okrepila svojo vlogo pionirske oblikovalke standardov za ambicije na področju trajnostnega financiranja.

4.24 EESO meni, da bi morala EU med pogajanjem zagovarjati trdna stališča o financiranju prilagajanja, da bi zagotovili podporo za krepitev odpornosti v odziv na svetovne krize. EU bi morala podpirati vzpostavitev 50-odstotnega ravnotežja med financiranjem za blaženje in za prilagajanje, obenem pa se je treba osredotočiti tudi na letošnje zasedanje COP 26.

4.25 V akcijskem načrtu za prilagajanje v okviru novega časovnega načrta skupine EIB za podnebno banko je treba posebej upoštevati spodbujanje naložb v prilagajanje v državah v razvoju, ne da bi se pri tem povečale ranljivosti zaradi dolgov.

4.26 Prilagajanje podnebnim spremembam je tudi vprašanje trgovine in neposrednih tujih naložb. Podnebne spremembe vplivajo na primer na svetovne oskrbovalne verige, dostop do tujih surovin in logistiko, kljub tveganjem pa evropskim podjetjem ponujajo tudi priložnost, da svetovnim trgovcem ponudijo rešitve za prilagajanje. V trgovinski politiki EU je treba upoštevati in lajšati obvladovanje tveganj in izkoriščanje priložnosti. Trgovina bi morala biti vključena tudi v partnerstva z državami v razvoju, da bi se okrepile njihove možnosti za prilagajanje.

4.27 Odbor ugotavlja, da je sedanji svetovni politični zagon brez primere. Vodilna vloga Evrope je nesporna: evropski zeleni dogovor je bila prva politična zaveza, ki je bila napovedana z ustrezno ravno ambicij in usmeritev. Vrh o podnebnih spremembah, ki ga je organiziral predsednik Joe Biden ⁽¹⁰⁾ aprila 2021, je bil izjemen uspeh in pomeni prelomno točko. Največja svetovna gospodarstva – Združene države Amerike, Kitajska, Evropska unija, Japonska, Združeno kraljestvo, Indija, Kanada, Južna Koreja in Brazilija – se končno usklajujejo glede cilja temeljitega razogljičenja. EESO priznava, da mora EU izkoristiti ta zagon in okrepiti svetovna prizadevanja za nadaljnje povečanje ambicij na področju blažitve podnebnih sprememb in prilagajanja nanje v skladu s Pariškim sporazumom.

Vloga akterjev civilne družbe

4.28 Uspešno izvajanje prilagajanja ni mogoče brez dejavne podpore akterjev civilne družbe.

4.29 Poti za prilagajanje bi bilo zato treba razviti v sodelovanju z vsemi ustreznimi deležniki: nosilci odločanja, delodajalci in delavci, nevladnimi organizacijami, finančnim sektorjem, znanstveniki in razvijalci tehnologije. Civilna družba na nacionalni, regionalni in – zaradi lokalne narave politik prilagajanja – predvsem na lokalni ravni bi morala biti vključena v vse faze načrtovanja in izvajanja.

4.30 V strategiji bi bilo treba tudi spodbujati in spremljati vključenost socialnih partnerjev v različnih sektorjih na evropski ravni in v vseh državah članicah, zagotoviti trden dvostranski in tristranski socialni dialog ter po potrebi spodbujati kolektivna pogajanja.

4.31 Razviti, vzpostaviti in uporabljati bi bilo treba orodja za sodelovanje deležnikov, vključno s tistimi, ki jih omogoča državljanska znanost.

4.32 EESO ugotavlja, da je treba za delovanje teh orodij nameniti znatna finančna sredstva, zato sta potrebna znanstvena zasnova orodij in vlaganje v krepitev zmogljivosti.

4.33 Organizacije civilne družbe imajo pomembno vlogo tudi pri ozaveščanju, med drugim o temah, povezanih s potrošniškimi navadami, uporabo energije in prevoznih sredstev ter ohranjanjem narave, pa tudi pri mobilizaciji družbe, tako da obveščajo o pomembnosti varstva podnebja in javnosti zagotavljajo informacije, kar prispeva k odločitvam o tem, kaj je mogoče storiti za boj proti podnebnim spremembam in prilagajanje nanje.

4.34 Najpomembnejše je, da so ravno akterji civilne družbe tisti, ki ukrepe za prilagajanje izvajajo v praksi. Tako na primer številne ukrepe za prilagajanje že izvajajo podjetja, ki morajo predvideti spremembe, na primer glede povpraševanja po izdelkih, pogojev za naložbe in proizvodnjo ter upravičenosti do zavarovanja. Poleg tega podjetja razvijajo rešitve za prilagajanje in jih ponujajo družbi. To je treba podpreti z omogočanjem in spodbujanjem pogojev za inovacije, naložbe in trgovino.

4.35 Delodajalci in delavci so najprimernejši za prepoznavanje izzivov in tveganj, ki jih posledice podnebnih sprememb predstavljajo za njihovo delovno okolje, kot so izpostavljenost visokim temperaturam, naravno ultravijolično sevanje ter druge nevarnosti za zdravje in varnost, ki jih prinašajo podnebne spremembe. Vključiti bi jih bilo treba v oblikovanje in izvajanje politik prilagajanja na vseh ravneh s posebnim poudarkom na delovnih pogojih.

4.36 Poraba materialov, proizvodov in storitev neposredno vpliva na obseg izkoriščanja naravnih virov in ravni emisij, kar pomembno vpliva na druge omejitve našega planeta. Vedenje potrošnikov lahko neposredno in posredno vpliva na emisije in rabo virov, s tem pa tudi na obseg podnebnih sprememb.

4.37 Vendar EESO ugotavlja, da niti aktivno sodelovanje potrošnikov niti sodelovanje posameznih partnerjev ni čudežna rešitev. Za prilagajanje podnebnim spremembam in njihovo blaženje sta potrebni ozaveščenost in predanost vseh pripadnikov družbe, ki ju spodbujajo vlade in drugi oblikovalci politike. Glavna gonila trajnostnega razvoja bodo predvsem drzni politični ukrepi in hiter prehod na zeleno gospodarstvo, kar bo zlasti vplivalo na uspeh ukrepov za prilagajanje podnebnim spremembam in njihovo blaženje.

V Bruslju, 7. julija 2021

Predsednica
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Christa SCHWENG

⁽¹⁰⁾ Predsednik Združenih držav Amerike Joe Biden in njegov odposlanec za podnebje John Kerry sta zbrala svetovne voditelje, ki predstavljajo 82 % svetovnih emisij ogljika, 73 % svetovnega prebivalstva in 86 % svetovne gospodarske proizvodnje, da bi se zavezali k drznim podnebnim ukrepom. Vir: <https://ourworldindata.org/co2-emissions>.

